

Tampereen yliopisto

Jouni Munukka

”Tuhon ihmepoika pääsi isoäidin hellään syleilyyn”
Kolmen katastrofin uhrien arvottaminen Ilta-Sanomissa

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2016

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän median ja teatterin tutkimuksen yksikkö

MUNUKKA JOUNI: ”Tuhon ihmepoika pääsi isoäidin hellään syleilyyn” –
Kolmen katastrofin uhrien arvottaminen Ilta-Sanomissa

Pro gradu -tutkielma, 74 s.

Tiedotusoppi

Huhtikuu 2016

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan katastrofin uhrien kehystämistä tapaninpäivän tsunamin, Haitin maanjäristyksen ja Euroopan pakolaiskriisin tapauksissa. Aineistona käytetään Ilta-Sanomien printtiversioiden juttuja ja metodina kehysanalyysia. Keskiössä on se tutkimuskirjallisuudessa esitetty ongelma, että eri taustoista tulevia kärsijöitä kohdellaan journalismissa hyvin epätasa-arvoisella tavalla.

Tarkastelen tutkimusmetodini avulla sitä, minkälaisia puhetapoja kuten metaforia uhreista käytetään, kuka pääsee jutuissa ääneen ja millä tavoilla katastrofissa kärsineet saavat ilmaisesta tunteita. Lisäksi tutkin niin sanottuja perustelun keinoja eli sitä, mikä tekstissä määritetään ongelmaksi, mikä on ongelman syy ja miten se pitäisi ratkaista.

Gradun aihe on pakolaiskriisin myötä hyvin ajankohtainen ja siinä esitetyt tulokset voivat toimia pontimena laajemmalle ja eri medioiden turvapaikanhakijauutisointia vertailevalle tutkimukselle. Tunteisiin vetoavuuden käsittely kehysanalyysin yhteydessä osoittautui mielestäni toimivaksi tutkimusmenetelmäksi.

Sisällys

Sisällys.....	3
1. Johdanto.....	1
2. Media, katastrofi, mediakatastrofi.....	4
3. Katastrofijournalismin tutkimus – ulkokohtaisesta intiimiin.....	8
3.1 Katastrofijournalismin ongelmana uhrien epätasa-arvo.....	10
3.2 Domestikaatio – hullunkurisesti hallitseva kansallisuus.....	12
3.3 Tunne – uhrien voimaantumisen avainsana.....	13
4. Tutkimuksen ongelmanasettelu ja tutkimuskysymykset.....	17
5. Kehysanalyysillä printtilehden kimppuun.....	20
5.1 Iltaapäivälehti – raivostuttava ameeba?.....	21
5.2 Kehys – runko, ranko vai taulunkehys?.....	22
5.3 Kehysanalyysin tutkimusaseet.....	24
6. Analyysi – inhimillisiä, epäilyttäviä ja toivottomia uhreja.....	27
6.1 Haiti – kuollut, menetetty maa.....	34
6.2 Turvapaikanhakijat – mistä he ovat uudet pyörät saaneet?.....	39
7. Tutkimuksen tulokset – kansallisvaltio kaiken lähtökohtana.....	66
8. Tutkimuksen ansiot, kritiikki ja jatkotutkimus.....	74

Alkusanat

Yksi eurooppalainen vastaa 28 kiinalaista ja kaksi walesilaista kaivosmiestä ehkä tuhatta pakistania.
Yksi britti on arvoltaan viisi kuollutta ranskalaista, 20 egyptiläistä, 500 intialaista tai 1000 kiinalaista.
(Schlesinger 1987, 118, ks. Pantti, Wahl-Jorgensen, Simon 2012, 48.)

Näin kuuluu tiivistetysti niin sanottu McLurgin laki, joka on saanut nimensä aikaa sitten kuolleelta brittiläiseltä päätoimittajalta. Laki kertoo, kuinka arvokas ja kiinnostava eri maissa asuvien ihmisten henki on eurooppalaisen sanomalehdistön näkökulmasta. Enemmän kuin vakavasti otettavaa argumentointia, McLurgin laki on humoristinen ja hirtehdinen kärjisty. Silti tuntuu, että sanoissa on vinha perä.

Uutismaailma on julma ja klikkijournalismi raadollista. Olen töissä MTV Uutisissa ja teen usein vuoroa, jossa juttuja nostetaan netin etusivulla niiden keräämän lukijamäärän ja yhteiskunnallisen merkityksen perusteella. Jatketaan kärjistävästi: sadan ihmisen kuolema Nicaraguan maanvyöryissä tai tuhoisa pommi-isku Nigeriassa ei kiinnosta ketään. Samaan aikaan uutiset Pariisin terrori-iskuista tai erikoisella tavalla kuolleesta suomalaisesta keräävät valtavat klikkausmäärät.

Tässä kohtaa sopii toki kysyä: eivätkö kaukaiset tragediat kiinnosta lukijoita sen takia, että mediaa ei kiinnosta? Vai eikö mediaa kiinnosta, koska lukijoita ei kiinnosta? Pitäisikö meidän edes kiinnostua? Tutkimuskirjallisuudessa puhutaan niin sanotusta ”kuoleman matematiikasta”, (Pantti et al., 2012), ja tässä pelissä on huomattavasti enemmän häviäjiä kuin voittajia.

Samaan aikaan medially on mahdollisuus tehdä valtavasti hyvää. Uskon, että sillä on kyky herättää suuren yleisön ja vaikutusvaltaisten ihmisten huomio, saada aikaan toimintaa. Ehkä klassisin, joskin vanha, esimerkki on BBC:n dokumenttien kirvoittama Live Aid -konserttien sarja vuonna 1985. Niiden avulla kerättiin miljoonittain rahaa Etiopian nälänhädän uhrien hyväksi. Media muuttaa maailmaa päivittäin: se tuo esiin väärää, kovistelee vallanpitäjiä ja saa tavalliset ihmiset ponnistelemaan yhteisten asioiden eteen. Aivan tuore esimerkki on Meksikossa sairastuneen suomalaisnaisten tapaus, kun vakuutusyhtiö päätti lopulta korvata hänen hoitokulunsa kovan julkisen paineen alla. En kuitenkaan ole tässä pro gradu -tutkielmassani suoranaisesti kiinnostunut klikkausmääristä tai uutiskriteereistä. Tutkin median sisällöllisiä keinoja arvottaa katastrofien uhreja kehystämällä kolmessa eri tapauksessa, joissa kärsijät tulevat suomalaisen median näkökulmasta erilaisista lähtökohdista.

1. Johdanto

Vuoden 2004 tapaninpäivänä Intian valtamerellä tapahtui voimakas maanjäristys. Sen maankuorta repivä voima aiheutti valtavan tsunamin, joka vyöryi rannoille ympäri Kaakkois-Aasiaa. Lännessä vielä nukuttiin. Olin 19-vuotias ja joulun jälkeisinä välipäivinä oli aikaa seurata mediaa. Tsunami iski myös Thaimaahan, joka on jo pitkään ollut länsimaalaisten turistien suosima lomakohde. Ulkoministeriö ehti ilmoittaa ensitietoihinsa nojaten, että sen tiedossa ei ole suomalaisuhreja. Viranomaisten tiedotustyylistä levisi nopeasti vaikutelma, että suomalaisuhreja ei myöskään tulisi. Totuus oli paljon julmempi. Muistan tuijottaneeni MTV3:n tekstikanavan uutista, jossa kerrottiin jopa satojen suomalaisten olevan kateissa. Joukossa oli tunnettu muusikko Aki Sirkesalo perheineen. Katastrofissa kuoli yli 170 suomalaista (Möra 2005). Katastrofin jälkeinen valtava mediapauhu, avustuskeräykset ja papin rukoukset kansanopistossa jäivät toimittajaksi opiskelemaan pyrkivän nuoren miehen mieleen.

Reilut viisi vuotta myöhemmin opiskelin neljättä lukukautta Tampereen yliopistossa, kun järisi taas kunnolla. Tällä kertaa Haitissa. Katastrofin mittakaava oli murskaava, kun yli 220 000 ihmistä menetti henkensä ja yli 300 000 loukkaantui (YK:n raportti). Uhriluku oli lähes tismalleen samaa luokkaa kuin tsunamissa, mutta mediareaktio aivan muuta. Suomalaiset tiedotusvälineet toki uutisoivat tapahtumasta ja suurimmat lähettivät paikan päälle Haitiin jopa toimittajiaan, mutta tsunamista tuttu valtava kuuhunta oli poissa. Haitin hädästä ei tullut Suomessa tupakkapaikkojen ja työpaikkaruokalojen puheenaihetta. Oliko maa periferia, liian kaukana, liian etäinen ja sen asukkaat kulttuurisesti jotain muuta kuin me?

Tätä kirjoittaessa vuosi 2015 on juuri päättynyt, eivätkä katastrofit ole kaikonneet maailmasta minnekään. Uutismielessä vuodesta painui mieleen syksyllä alkanut turvapaikanhakijoiden saapuminen Suomeen. Tämänkin uutistapahtuman pontimena on katastrofi. Ei luonnonkatastrofi, kuten kahdessa edellisessä tapauksessa, vaan ihmisen aiheuttama, valtava inhimillinen katastrofi. Vuodesta 2012 saakka täydessä mitassaan raivonneessa Syyrian sisällissodassa on kuollut YK:n arvioiden mukaan yli 250 000 ihmistä (YK:n raportti). Tilannetta pahentaa romahtaneeksi valtioksi kuvatus Irakin sekä sotien ja ääriliikkeiden repimän Afganistanin kaoottinen tilanne. Tuhansia pakolaisia on hukkunut Välimereen heidän yrittäessään pelastautua Eurooppaan. Moni on päässyt perille, ja heidän tulonsa on hallitsi vuoden 2015 syksystä saakka uutisagenda suuressa osassa vanhaa mannerta. Suomessa turvapaikanhakijoiden tulo on aiheuttanut valtavia intohimoja ja uutisointi on ollut erittäin voimakasta.

Tarkastelen näitä kolmea katastrofia tässä pro gradu -tutkielmassani. En ole niinkään kiinnostunut uutisoinnin määrästä, vaan siitä, minkälainen kuva katastrofien uhreista median kautta välittyy. Minulla ei ole mitään erityistä henkilökohtaista suhdetta katastrofeihin tai katastrofijournalismiin. En ole ikinä kokenut minkäänlaista katastrofia henkilökohtaisesti paikan päällä. On kuitenkin jännittävää tutkia tapahtumia, joiden edessä maailma pysähtyy. Perehdyin tsumi- ja Haiti-uutisointiin kandidattitutkielmassani ja gradua varten laajensin aineistomateriaalia ja sitä, mitä seikkoja aineistosta tutkin. Tsunamin kaltaisissa uutisissa yleisön tiedonjano on valtava ja perinteinen media pääsee näyttämään voimansa. Katastrofit ovat maailman suurinta draamaa. Tarkastelen myöhemmin myös sitä, miksi katastrofeista uutisoimisella on erityinen ja erittäin tärkeä rooli mediakentässä.

Suomeen saapuneista turvapaikanhakijoista kertova uutisointi valikoitui yhdeksi tämän gradun tutkimuskohteeksi erityisesti aiheen ajankohtaisuuden vuoksi. Uutisoinnin volyymi nousi syksyn mittaan nopeasti todella voimakkaaksi, ja turvapaikanhakijoista tuli Suomen ykköspuheenaihe loppuvuoden ajaksi. Tammikuun alussa tilanne oli jo selvästi uutismielessä tasoittunut. Olen tehnyt itse juttuja turvapaikanhakijoista työpaikassani MTV:n uutistoimituksessa ja luonnollisesti lukenut aiheesta paljon muiden kirjoittamia juttuja. Olen tehnyt omasta mielestäni kiinnostavia havaintoja, joten on kiehtovaa päästä tutkimaan, pitävätkö oletukseni uutisoinnin luonteesta ja sävystä paikkansa.

Eri maissa, eri kulttuureissa ja eri lähtökohdissa elävien ihmisten kohtelu ja arvottaminen mediassa on muutenkin kuuma puheenaihe länsimaalaisittain katsottuna. Pariisissa 13. marraskuuta tapahtuneiden terrori-iskujen jälkeen moni käyttäjä vaihtoi yhteisöpalvelu Facebookissa oletuskuvansa taustaksi Ranskan trikolorin. Pian iskujen tapahduttua Facebook aktivoi niin sanotun Safety Check -toimintonsa, joka oli aikaisemmin tarkoitettu luonnonkatastrofien uhrien käyttöön. Ihmiset pystyivät palvelun kautta välittämään tiedon läheisilleen siitä, että he ovat turvassa. Vain päivää aikaisemmin Libanonin pääkaupunkiin Beirutiin tehtiin kaksi veristä pommi-iskua, jossa ainakin 40 kuoli ja yli 200 haavoittui. Tämä terrori-isku ei tuntunut juuri liikuttavan mieliä länsimaissa, tai Facebookin päämajassa. Jättiläisyritys saikin selitellä, miksi se tarjosi Pariisin iskun uhreille mahdollisuuden Safety Check -toimintoon, mutta beirutilaisilla tätä mahdollisuutta ei ollut. Ranskan lipun värein maalatuista oletuskuvista ja Facebookin toiminnasta käytiin keskustelua Pariisin iskujen jälkeen myös suomalaisessa mediassa.

Omassa toimituksessamme on käyty tiukkaakin sähköpostivaihtoa ja muuta debattia siitä, minkälaisia määreitä ja metaforia turvapaikanhakijoista on sopivaa käyttää. Turvapaikanhakijat ovat

pinnalla keskustelu- ja uutisaiheena ja aihe kuplii myös laajemmassa kontekstissa. Lisäksi Suomeen saapuneista turvapaikanhakijoista ei ole tapahtumien tuoreuden takia vielä juurikaan ehditty tehdä media-analyysiä. Tässä kaksi tärkeintä ponninta siihen, että valitsin aiheen kolmanneksi tutkimuskohteekseni.

Pyrin tässä pro gradu -tutkimuksessani selvittämään lukijalle, miten iltapäivälehti Ilta-Sanomat (tästä eteenpäin IS) kehysti katastrofien uhrit tapaninpäivän tsunamin, Haitin maanjäristyksen ja Suomeen saapuneiden turvapaikanhakijoiden tapauksissa. Tutkimusmetodinani käytän kehysanalyysiä ja tutkimusaineistoni koostuu edellä mainitun IS:n printtiversioiden jutuista.

Kaikki kolme tapausta ovat keskenään hyvin erilaisia ja siksi niin mielenkiintoisia. Tsunamissa osallisena oli suomalaisia ja muita länsimaalaisia, kun taas Haitissa kuolonuhrit olivat lähes pelkästään haitilaisia. Turvapaikanhakijat pakenivat oman maansa hätää ja saapuivat ”sieltä tänne”. Siis omasta kulttuuripiiristään suomalaisten ja suomalaisen median katseen alle. Miten IS arvotti ja merkityksellisti uhrit näissä kolmessa tapauksessa uutiskehyksien näkökulmasta? Minkälaisia tarinoita heistä kerrottiin? Olivatko jutut tunteisiin vetoavia sankaritarinoita, vai etäisiä ja viranomaistietoon perustuvaa tiedonvälitystä? Tapaukset ovat keskenään erilaisia, mutta niissä on myös paljon samaa ja kaikissa on yhtä kaikki kyse katastrofien uhreista. Siksi IS:n luomaa kuvaa uhreista on mielestäni myös mielekasta vertailla keskenään. Palaan tarkkoihin tutkimuskysymyksiin kappaleessa neljä.

Käyn tässä tutkimuksessa ensimmäiseksi läpi tutkimukseni kannalta oleelliset median ja katastrofin käsitteet, jonka jälkeen esittelen lukijalle katastrofijournalismin kehitystä Suomessa. Tämän jälkeen syvennän kuvaa aikasemmasta tutkimuksesta, ja siinä esiin tuodusta katastrofijournalismin problematiikasta. Tätä kautta etenen tutkimusongelmiini ja tutkimuskysymyksiini. Sitten esittelen käyttämäni aineiston ja metodini kehysanalyysin. Seuraavaksi varsinaisessa analyysiosiossa tuon esiin tutkimusaineistosta löytämäni uutiskehykset. Lopuksi esittelen tutkimustulokseni ja jatkotutkimuksen mahdollisuuksia.

2. Media, katastrofi, mediakatastrofi

Pureudun tässä kappaleessa aluksi journalismin määritelmään, ja siihen liitettyihin ongelmiin. Sen jälkeen esittelen katastrofin käsitteen.

Kunelius (2003) määrittelee journalismin neljän määreen avulla. Ensinnäkin sen on ajankohtaista ja faktapohjaista. Journalismi välittää tuoreita sanomia ajankohtaisista aiheista. Tosin kauankin sitten sattunut tapahtuma voi muuttua ajankohtaiseksi, kuten esimerkiksi erilaisten katastrofien tai merkkihenkilön kuoleman vuosipäiviin liittyvä uutisointi osoittaa. Perinteisen näkemyksen mukaan journalismin tehtävänä on raportoida yleisölle todellisuuden tapahtumia ja kertoa niistä tosiasioita, faktoja. Journalismin perustuote on yhä edelleen uutinen, joka on ”mahdollisimman puolueettomasti ja neutraalisti esitetty, pelkistä tosiasioista koostuva lyhyt ja ytimekäs juttu” (emt., 21-23, 67.)

Luonnollisesti faktapohjaisuuden määritelmässä on monia ongelmia. Kenen näkökulmasta mikäkin asia on fakta? Sama ”tosiasia” saattaa havainnoijasta riippuen näyttää aivan erilaiselta.

Länsimaalainen media voi määritellä tietyn ryhmittymän terrorijärjestöksi, kun taas kyseisen järjestön näkökulmasta terroria ja sortoa harjoittavat länsimaiden hallitukset, jotka yrittävät alistaa muita maita. Käsitys siitä, että ensin on olemassa tapahtuvia tosiasioita, jotka media sitten raportoi kansalaisille, on niin ikään problemaattinen ja yksinkertaistava. Media itse osallistuu todellisuuden luomiseen ja pystyy itse nostamaan puheenaiheita, jotka muuten eivät päätyisi agendalle.

Toimittajan näkökulmasta tuntuu usein siltä, että puheet niin sanotusta ”mediatodellisuudesta” (ks. esim. Pantti ja Nieminen 2009, 6). eivät ole kovin kaukaa haettuja. Kuten Kunelius (2003, 24). muistuttaa, samaan aikaan media on hyvin riippuvainen yhteiskunnan eri instituutioista kuten poliittisesta järjestelmästä tai poliisista, jotka rakentavat oman kuvansa todellisuudesta. Näenkin journalismin ja sen yleisön konstruktivisina ja relativistisina rakennelmina. Toisekseen Kunelius korostaa journalismin itsenäistä ja edustavaa puolta. Itsenäisyys tarkoittaa sitä, että journalistiset päätökset pyritään tekemään toimituksissa ilman, että päätöksiin kohdistuu ulkopuolisia vaikutusyrityksiä tai painostusta. Journalismin tehtävä on myös edustaa suurta yleisöä. Se vahtii heidän puolestaan poliitikkoja ja muita merkittäviä yhteiskunnan vallankäyttäjiä sekä tuo esiin kriittisiä äänenpainoja ja luo keskustelua. (emt., 23-25.)

Luonnollisesti näihinkin määritelmiin liittyy useita ristiriitoja. Yksi mielenkiintoinen viime vuosina voimistunut kehityskulku on erilaisten viestintään ja julkisuuden hallintaan erikoistuneiden

yritysten voittokulku. Alan yrityksiin on siirtynyt paljon entisiä toimittajia, ja ne ovat oppineet vaikutuspyrkimyksissään entistä taitavammiksi ja hienovaraisemmiksi. Erityisesti suuret suomalaisyritykset ovat turvautuneet markkinoinnissaan viestintätoimistojen apuun siinä, miten niiden ajama viesti solahtaisi mahdollisimman ongelmattomasti läpi mediassa. Samaan aikaan niukentuvien resurssien journalismilla on entistä vähemmän voimaa vastustaa erilaisia vaikutuspyrkimyksiä. Markkinointiviestinnän tenhosta käy esimerkiksi S-ryhmän ruuan hinnan alentamiseen liittämä termi ”halpuuttaminen”, josta tuli nopeasti osa arkipäiväistä kielenkäyttöä mediassa. Kun myös poliitikot alkavat entistä enemmän käyttää julkisuuden hallinnan keinoja imagonsa luomisessa ja kannanottojensa suunnittelussa, on yleisön entistä vaikeampi tietää, kuka puhuu ja kenen suulla. Toimittajien täytyy olla tarkkana, että valtaapitävät eivät pese mustaa pyykkiä harmaaksi tai valkoiseksi viestintäammattilaisten avustuksella. Journalismin edustavuutta on kyseenalaistettu muun muassa siitä näkökulmasta, että siinä saavat äänensä kuuluviin jo valmiiksi voimakkaat, ja erilaiset vähemmistöryhmät jäävät paitsioon. Paineet ja odotukset journalismia kohtaan ovat niin kovia ja ristiriitaisia, että se tuskin koskaan pystyy hoitamaan tehtäväänsä täydellisesti, kuten ei pysty mikään muukaan yhteiskunnallinen instituutio. Median itsenäisyyden kannalta on nähty tärkeäksi, että media ei ole liian tiiviisti kytköksissä julkiseen valtaan. Suomessa on edelleen Yleisradio, joka on verovaroilla toimiva julkisen palvelun media. Kuitenkin viime vuosina suomalaisestakin mediasta on tullut entistä enemmän yksityisten yritysten pelikenttä. Pantti ja Nieminen (2009) näkevät 1990-luvun alusta saakka voimistuneen markkinoitumisen yhdeksi tärkeimmäksi kehityskuluksi suomalaisen mediassa. Mediasisältöjä myydään markkinoilla kuten muitakin palveluja tai tavaroita ja mediayritysten on tarkoitus tuottaa voittoa omistajilleen. Media on kaupallistunut ja samalla viihteellistynyt (9, 23.) Kaupallinen media saa leijonanosan tuloistaan mainosmyynnistä. Se toimii kaksilla markkinoilla: media herättää yleisön mielenkiinnon ja asiakkaat maksavat sisällöistä esimerkiksi ostamalla iltapäivälehdet. Tämän jälkeen se myy keräämänsä yleisön huomion mainostajille (Kunelius 2003, 79, 81.)

Median määrittelemisessä korostuu usein sen tehtävä tiedon välittämisestä. Todellisuudessa median rooli yhteiskunnassa ja yleisön mielissä on huomattavasti laajempi. Informaation tuottamisen ohella media luo ”fantasioita, unelmia ja mielihyvää viihteen keinoin. Kolmanneksi mediasta on tullut yksi keskeisimmistä yhteisöllisyyden kokemisen paikoista.” (Herkman 2001, 19). Informatiivisen, sosiaalisen ja viihteellisen funktion ohella medially on orientoiva funktio. Tällä tarkoitetaan sitä, että pelkän informaation välittämisen asemesta media tarjoaa mielipiteitä, analyysseja, tulkintaa ja muuta jo kehystettyä tietoa. Viides eli itseilmaisun funktio tarjoaa yleisölle mahdollisuuden peilata itseään yhteisten mediakokemusten kautta ja omaa itseymmärrystään (Pantti ja Nieminen 2009, 12-13.)

Esittelen seuraavaksi katastrofin käsitteen. Arkikielessä katastrofilla tarkoitetaan usein yllättävää tapahtumaa, jossa menettää henkensä ja loukkaantuu paljon ihmisiä. Katastrofi on shokeeraava tilanne, joka saa aikaan järkytystä ja surua. Katastrofeja voivat olla luonnonmullistukset kuten maanjäristykset, hyökyaallot tai tulivuorenpurkaukset tai ihmisen toimintaan liittyvät katastrofit kuten lentokone-onnettomuudet tai sodat. Tieteellisesti tarkasteltuna katastrofin käsite on monisyinen. Se on myös monin tavoin ongelmallinen ja kytkeytyy poliittiseen ja taloudelliseen valtaan sekä median määrittelyvaltaan siitä, mikä mielletään katastrofiksi (Pantti *et al.*, 2012, 13–15).

Katastrofitutkimuksessa on jaoteltavissa kolme yhteiskuntatieteen tutkimushaaraa, jotka kaikki näkevät katastrofin hieman eri tavoin. Toisen maailmansodan jälkeen katastrofi miellettiin rutiineja häiritseväksi tapahtumaksi, jossa yhteiskunta epäonnistuu tarjoamaan kansalaisilleen säällisen elämisen mahdollisuuden. Taustalla kummittelivat sodan kauhut pommituksineen. Seuraavassa tutkimushaarassa alkoi korostua katastrofin luonne yhteiskunnallisena ja sosiaalisena tapahtumana. Se nähtiin rajun fyysisen tapahtuman ja haavoittuvan ihmispopulaation yhteentörmäyksenä. Katastrofi oli yllättävä ja rutiinit rikkova tapahtuma, johon ei osattu varautua. Se aiheutti vakavan vaaran ”arvokkaille sosiaalisille objekteille” (Perry 2007, 5-10, ks. Pantti 2012.) Nykyään tutkimuskirjallisuudessa korostetaan entisestään katastrofin luonnetta sosiaalisena tapahtumana ja pyritään monipuolistamaan ja haastamaan aiempaa eri tavoin vajavaista katastrofin määritelmää. Tutkimuskirjallisuudessa korostetaan katastrofien kytkeytymistä valtaan sekä yhteiskunnan ja kulttuurin rakenteisiin. Ne nähdään erityisesti globaaleina tapahtumina. Katastrofin määrittelemisessä täytyy ottaa huomioon myös usein hitaasti etenevät tapahtumat kuten köyhyys tai luonnon saastuminen (Pantti *et al.*, 2012). Myöskään jako luonnonkatastrofeihin ja ihmisen aiheuttamiin katastrofeihin ei ole yksinkertainen. Maanjäristys itsessään ei tapa ketään, vaan usein köyhissä oloissa huterasti rakennetut talot. Kuivuus voi aiheuttaa nälänhädän, mutta ihminen on voinut edesauttaa kuivuuden syntymistä esimerkiksi hakkaamalla metsää tai syytämällä ilmakehään ilmastonmuutosta kiihdyttävää hiilidioksidia.

Lissabonissa vuonna 1775 tapahtunutta maanjäristystä voi pitää monella tapaa merkkipaaluna siinä, millä tavalla katastrofi käsitetään. Tuhoisa järistys vei yli 60 000 ihmisen hengen. (emt., 2.) Tapahtumaa voikin pitää ensimmäisenä todellisena ”mediakatastrofina”, sillä se oli aikanaan valtava uutinen, joka säilyi keskustelun ja esimerkiksi teatterinäytösten aiheena laajassa osassa Eurooppaa. (Murteira, 2004, Salmi, 1996, ks. Pantti *et al.*, 2012.) Luonnonkatastrofeja oli aiemmin pidetty jumalallisena rankaisuna ihmisille, mutta monet valistusajan kuuluisat filosofit kuten

Rousseau ja Voltaire alkoivat kyseenalaistaa oletettaman. Alkoi esiintyä ajatuksia, että katastrofit olivat normaaleja ja luonnollisia tapahtumia, joiden tuhoissa ihmisen toiminnalla oli osuutensa. Syntyi myös tälle työlle hyvin tärkeä ajatus siitä, että katastrofit ovat sosiaalisia konstruktioita, joiden merkitykset vaihtelevat kulttuurisen kontekstin mukaan. Katastrofin merkitys ja sen aikaan saama reaktio ei riipu vain tuhon laajuudesta ja kuolleiden määrästä, vaan siitä, ovatko uhrin kulttuurisesti tärkeitä vai vähemmän tärkeitä (Dynes, 2000, ks. Pantti et al., 2012.) Lissabonin järityksen ihmisen kehittämä tekniikka on kehittynyt huimasti, mutta emme edelleenkään pärjää luonnonvoimille ja väestönkasvu on lisännyt haavoittuvaisuutta. Onkin tutkittu, että katastrofien määrä on nelinkertaistunut kahden edellisen vuosikymmenen aikana (Oxfam 2007). Esimerkistä käy vuosi 2010, jolloin Pakistanin tulvat, Venäjän helleaalto, sekä Haitin, Kiinan ja Chilen maanjäristykset koettelivat ihmiskunnan sietokykyä (Pantti et al., 18).

3. Katastrofijournalismin tutkimus – ulkokohtaisesta intiimiin

Käyn tässä kappaleessa läpi sitä, miten katastrofijournalismia on tutkittu Suomessa ja maailmalla. Pyrin myös valaisemaan, mihin katastrofijournalismitutkimuksen kenttään oma työni sijoittuu. Vielä aivan 1990-luvun alussa erilaisiin rikoksiin ja onnettomuuksiin liittyvää uutisointia pidettiin niin toissijaisena, ongelmattomana ja triviaalina ettei journalismintutkimus kiinnostunut aihepiiristä. Nyt asia on kääntynyt pääläelleen ja tästä aiemmin ylenkatsotun journalismin lajin tutkimisesta on tullut arkipäiväistä. Voi jopa sanoa, että katastrofeista ja kriiseistä kertovan journalismin tutkimuksesta on tullut muotivillitys (Koljonen 2013, 19.) Katastrofijournalismin tutkijana kunnostautunut Kari Koljonen näkee väitöskirjassaan tähän kolme syytä. Suomalaiset ovat edellisten reilun kymmenen vuoden aikana kohdanneet katastrofeja, jotka ovat olleet maamme mittakaavassa poikkeuksellisia: Estonia-aluksen uppoaminen (1994), Kaakkois-Aasian tsunami (2004), sekä kouluampumiset Jokelassa ja Kauhajoella (2007, 2008). Toisekseen käsitys mediasta on muuttunut objektiivisesta tiedonvälittäjästä enemmän tarinankertojaksi ja kannanottajaksi, mikä on luonut keskustelua ja kritiikkiäkin toimittajien roolista. Kolmanneksi asiaa voi selittää se, että akateemisen tutkimuksen määrä on lisääntynyt ja katastrofitutkimus on solahtanut hyvin journalismin tutkimuksen trendeihin (emt., 19.) Koljonen hahmottelee niin ikään kolme vaihetta suomalaisessa katastrofijournalismissa ja tämän muutoksen keskiössä on erityisesti se, miten uhreja käsitellään tiedotusvälineissä. Hän peilaa kehitystä journalismin etiikkaan. Käyn nämä vaiheet Koljoseen tukeutuen tiiviisti läpi, sillä ne antavat läpileikkauksen suomalaisen katastrofijournalismin kehitykseen.

Ensimmäisellä suoraksi toiminnaksi nimetyllä aikakaudella tiedotusvälineiden ihanteena oli tiedonvälitys ja etenkin uhrien omaiset jäivät hahmottomaksi massaksi. Kuolleiden nimien julkaisemista lehdissä ei nähty ongelmaksi 1920-luvun lopulta 1960-luvun alkuun jatkuneella kaudella. Keskustelua journalismin etiikasta ei juuri käyty. Muutosten ja itsetutkiskelun aikakaudella median ulkokohtaisuus alkoi väistyä, se lähestyi tiiviimmin uhreja ja laati tunteisiin vetoavia tarinoita. Toisaalta kirjallinen ja kuvallinen ilmaisu siistiytyi; kuvia kuolleista ei enää julkaistu samalla tavalla kuin ennen. Mukaan tuli myös keskustelu siitä, mikä journalismissa on hyväksyttävää ja mikä ei. Ammattieettiset pohdinnat askarruttivat journalisteja. Tähän aikakauteen sijoittuvat muun muassa Lapuan patruunatehtaan räjähdys ja Estonian uppoaminen. Nykyisen yhä käynnissä olevan jatkuvan uudelleen arvioinnin vaiheelle on Koljosen mukaan tyypillistä keskustelu journalismin eettisyydestä ja itsesäätelystä. JSN on saanut ratkottavakseen useita katastrofeihin

liittyviä journalistisia kiistakysymyksiä. Toimittajien toiminta Jokelan kouluampumisten yhteydessä on esimerkki tästä. Konginkankaan bussiturman mediakäsittely oli esimerkki laajoista ja tunteisiin vetoavista artikkeleista. Kauhajoen kouluampumisen yhteydessä uhrien käsittely taas oli hillitympää, varovaisempaa ja hienotunteisempaa. Samalla käsitys totuuden välittämisestä on monimutkaistunut ja toimittajien työtä ohjaavat monet muutkin seikat. Samalla journalismi on eriytynyt ja journalistietiikkaa voi olla monenlaista (emt.,194-198.)

Kärjistäen näyttäisi siltä, että 50 vuodessa on tultu hyvin teknisestä, virallisesta ja nykyisin ulkokohtaisesta todellisuuden kuvaamisesta ja sen rationaalisesta selittämisestä eräänlaiseen kollektiivisen terapian aikaan. (emt.,157).

2000-luvulla on voimistunut trendi, jossa katastrofijournalismin ytimeen ovat nousseet seikkaperäiset ja tunteisiin vetoavat tarinat uhreista ja heidän omaisistaan. Yksittäiset kohtalot ovat keskiössä ja toimittajista on tullut tarinankertajia. (emt.,157). Tämä on osin problemaattista ja katastrofijournalismin tutkimuksessa onkin erotettavissa selkeä tutkimushaara, joka keskittyy uhreista laadittuihin journalistisiin sisältöihin (Joye 2009, 48). Aihe on räjähdysherkkä ja tutkimuskirjallisuuden polttopisteeseen ovat usein nousseet eettiset kysymykset. Journalistietiikkaa pohdittiin muun muassa Jokelan kouluampumisten tapauksessa, jossa asiaa tarkasteli Pentti Raittilan luotsaama kahdeksanhenkinen tutkimusryhmä (Raittila ja kump. 2008). Samaa katastrofijournalismin tutkimuksen genreä edustavat lukuisat Mervin Pantin tutkimukset. Hän on usean kollegansa kanssa pohtinut uhrien toiseuteen ja merkityksellistämiseen liittyviä seikkoja sekä kulttuuristereotypioihin kiinnittyvää esittämistä. Lisäksi keskiössä on ollut mediateksteissä esiintyvien tunteiden kuten vihan ja myötätunnon vaikutus uhrien voimaantumisen ja heille lahjoitettavan avustusrahan määrässä (esim. Pantti et al., 2012, Pantti ja Wahl-Jorgensen 2007.) Oma graduni on osa edellä kuvattua katastrofien uhreihin keskittyvää mediasisältöjen laadullista analyysia. Tämä on nykytutkimuksessa yleisin ja suosituin katastrofijournalismin tutkimuksen näkökulma (Rantasila, 2013, 13). Katastrofijournalismin tutkimuksessa on tarkasteltu myös sitä, miten viranomaiset ovat onnistuneet työssään sekä viranomaisten ja journalistien suhdetta (mm. Raittila 1998, 17-42, Rahkonen 2005, 12-14). Katastrofijournalismin kenttää on perattu myös tarkastelemalla sotakirjeenvaihtajien työtä ja esimerkiksi Afrikan ongelmia käsittelevää humanitaarista journalismia. Siihen kuuluu myös kehitysmaajournalismi (Uskali 2007).

Käyn seuraavaksi tarkemmin läpi katastrofijournalismin tutkimuksen teoreettista viitekehystä ja tuon esiin tutkimuskirjallisuudessa esiin nostettua problematiikkaa erityisesti katastrofien uhrien

arvottamisen näkökulmasta. Yksi huomioni aihe on se, että tunteisiin vetoavuuden merkitys on kasvanut katastrofijournalismissa ja sen tutkimuksessa tärkeään rooliin. Etenen tämän jälkeen tutkimusongelmiini ja tutkimuskysymyksiini, jotka esittelen seuraavassa kappaleessa.

3.1 Katastrofijournalismin ongelmana uhrien epätasa-arvo

Työni kannalta erittäin tärkeä seikka on lukuisissa tutkimuksissa todennettu ajatus siitä, että media ei kohtelee ihmisiä tasavertaisesti. Katastrofeihin liittyvässä uutisoinnissa tämä tosiasia tulee usein räikeästi esiin, kuten esimerkiksi hurrikaani Katrinan tapaus osoittaa (Tierney ja kump. 2006). Katastrofijournalismin keskeiseksi ongelmaksi on nostettu sen etnosentrisyys eli sanakirjamääritelmän mukaan ryhmäkeskeisesti omaan kansaan tai muuhun ryhmään ahtaasti keskittyvä ajattelu. Maailma ja media sen mukana ovat kokeneet viime vuosina huiman globalisoitumisen, mutta silti media kehystää tapahtumat ja ymmärryksemme niistä kansalliseen kontekstiin. Nationalistinen pohjavire on katastrofiuutisoinnissa kuten muussakin uutisoinnissa yleinen, ja media puhuttelee yleisöä juuri kansalaisina. Pantti et al., kutsuvat ilmiötä kirjassaan ”katastrofiuutisoinnin geopolitiikaksi” (2012, 35.) Media toistaa jatkuvasti eroa ”meidän” ja muiden” välillä ja osallistuu globaalien suhteiden rakentamiseen, mikä tekee katastrofiuutisoinnista voimakkaasti poliittista ja kietoo sen valtaan. (emt. 40-41).

Uutiskynnyksen ylittymisen kannalta katastrofin ”vakavuus” tai uhrimäärä ei ole niin tärkeää kuin se, missä tapahtuu ja kenelle (Chouliaraki 2006). On jopa esitetty, että katastrofien uhrimäärällä ja sen saamalla mediahuomiolla ei ole juuri minkäänlaista korrelaatiota keskenään. Vuonna 2005 tapahtuneista suurista katastrofeista hurrikaani Katrina sai ylivoimaisesti eniten mediahuomiota, vaikka se aiheutti toiseksi vähiten kuolemia. Keski-Amerikassa kuten Guatemalassa tuhoa kylvänyt hurrikaani Stanley aiheutti hieman enemmän kuolemia kuin Katrina, mutta sen mediahuomio jäi olemattomaksi. Kashmirin alueella tapahtunutta maanjäristystä käsiteltiin mediassa suunnilleen saman verran kuin Bamin maanjäristystä Iranissa, vaikka Kashmirin uhrimäärä (90 000) oli 3,5-kertainen Bamiin verrattuna (Carma report 2006.) Kun katastrofi tapahtuu, ovat yhdysvaltalaiset ja eurooppalaiset mediahierarkiassa huomattavasti merkittävämmässä asemassa ja heihin kohdistuu suhteettoman paljon mediahuomiota, kun taas muualla asuvat saavat heihin verrattuna minimaalisesti tai ei ollenkaan palstatilaa (Pantti et al., 2012, 46). Tiivistettynä kyse on siitä, että ”katastrofiuutisointi tekee erotteluja merkityksellisten ja merkityksettömien uhrien välillä, joka perustuu hallitseville valtasuhteille sekä maantieteelliselle että kulttuurisille läheisyydelle” (emt., 58). Näiden lisäksi ratkaisee se, kuinka vahva katastrofialueen merkitys on maailmantaloudellisesti (Joye 2011, 52).

Katastrofiuutisoinnin eriarvoisuus ja etnosentrisyys ei kuitenkaan liity vain uutisoinnin määrään, vaan myös siihen, miten katastrofien uhreista kerrotaan. Kaukaiset kärsijät kuvataan usein passiivisiksi ja luonnonvoimien vietävissä oleviksi uhreiksi, heistä ei kerrota paljon, eivätkä jutut synnytä empatiaa. Paikallisten viranomaisten ja avustustyöntekijöiden ponnisteluihin ei kiinnitetä huomiota. Ihmisiä kuvataan suurena massana ja jutut keskittyvät numeraalisen faktan esittämiseen. Nämä Stijn Joyen havainnot Indonesian vuoden 2006 tulvista belgialaisilla uutislähetyksissä tiivistävät mielestäni hyvin sen, mikä tutkimuskirjallisuudessa on nähty katastrofiuutisoinnin ehkä suurimmaksi ongelmaksi. (Joye 2011, 52.).

Australiassa ja Yhdysvalloissa tapahtuneiden luonnonmullistusten osalta uhrien käsittely on huomattavasti humanimpaa, ja heidät esitetään yksilöinä. Tilanteen osoitetaan olevan viranomaisten hallinnassa, ja uhreihin pystyy samaistumaan. (emt., 53). Tämän kaltainen uutisointi

”väheksyy ja luo negatiivisia stereotypioita kolmannen maailman asukkaista hämmentyneinä, häkeltyneinä, kyvyttöminä, avuttomina ja vailla itseluottamusta olevina uhreina. He asuvat maissa, joiden hallinto on kyvytön avustusoperaatioihin ja ennaltaehkäisemään katastrofeja” (Bennet ja Daniel 2002, 35).

Katastrofiuutisoinnin luoma kliseinen ja stereotyyppinen kuva erityisesti heikoimmassa asemassa olevista kansoista tai kansanosista perustuu usein niin sanotuille ”katastrofimyytteille”. Ne ovat usein katastrofitilanteessa esiintyviä toistuvia tarinoita, joihin uskovat sekä tavalliset ihmiset että erilaiset organisaatiot. Medialla on suuri rooli katastrofimyyttien luomisessa (Tierney ja kump. 2006, 57.) Näin kävi esimerkiksi hurrikaani Katrinan tapauksessa, kun yhdysvaltalaismedia kehysti erityisesti nuoret mustat miehet väkivaltaisiksi ryöstelijöiksi. Myöhemmin paljastui, että median luoma kuva köyhistä vähemmistöistä hurrikaanin jälkimainingeista oli vähintään epätarkka ja perustui enemmän huhuille kuin faktatiedolle.

Seitsemänvuotiaan tytön kurkkua ei viilletty auki, eikä häntä joukkoraiskattu (...) pakastimisissa ei ollut ruumiskasoja (...) tämä oli yksi surkeimpia viikkoja yhdysvaltalaisen median historiassa eräs toimittaja tylytti NewsHour-ajankohtaisohjelmassa (emt., 63, 66.)

Pölyn laskeuduttua journalistit olivatkin itse Katrina-uutisoinnin kovimpia kritisoijia (emt., 74.)

3.2 Domestikaatio – hullunkurisesti hallitseva kansallisuus

Yksi katastrofijournalismin etnosentrisyyttä lisäävä seikka on domestikaatioksi kutsuttu prosessi. Termi tarkoittaa journalistista käytäntöä, jossa maantieteellisesti tai kulttuurisesti kaukainen tapahtuma esitetään kansallisesta näkökulmasta käsin. Domestikaation tarkoituksena on luoda yleisölle helpommin sulavia ja ymmärrettäviä tekstejä, jossa on kansallista resonanssia (Pantti et al., 49.) Arkipäiväinen esimerkki domestikaatiosta on Thaimaassa sattuvien levottomuuksien tai Espanjassa tapahtuvan maanjäristyksen vaikutus suomalaisturisteihin. Domestikaatio on tavanomaista eivätkä sen keinot riipu siitä, missä maassa media toimii, vaan ovat melko universaaleja (Clausen 2004, 29). Käytännön haittapuolena voi olla se, että prosessi vähentää ihmisten ymmärrystä maailmasta ja sen monimutkaisuudesta sekä rakentaa raja-aitoja. Domestikaatio on vahvasti geopolitiikan ja kansallisen ideologian värjäämää sekä vähentää mahdollisten näkökulmien määrää (Pantti et al., 2012, 49).

Pahimmillaan kansallisen näkökulman hallitsevuus voi olla katastrofin kokonaiskuva huomioon ottaen vähintään hullunkurista. Japanin kolmoiskatastrofin aikana vuonna 2011 Yle teki jutun siitä, että talousmahdin kriisi ei todennäköisesti vaaranna japanilaisautojen saatavuutta Suomessa. Kolmoiskatastrofia tutkinut Anna Rantasila kuvailee juttua ”tahattoman koomiseksi.” (2013, 94). Ylen jutuissa Säteilyturvakeskuksen suomalaisedustajat kritisoivat voimakkaasti japanilaisviranomaisten asiantuntemusta ja kykyä saada vioittunut reaktori takaisin hallintaan. Säteilyturvakeskuksen edustajan mukaan japanilaisilla oli ”koko ajan jotain ongelmia siellä” ja yksi syy tähän oli ”liian hierarkkinen japanilainen johtaminen”. Uutisoinnissa negatiivisia seikkoja merkityksellistettiin japanilaisiksi ominaisuuksiksi. Japani-uutisoinnissa domestikaatio tuotti eroja meidän ja muiden välille ja toisti kliseistä kuvaa japanilaisista (Rantasila 2013, 96, 105, 106.) On syytä kyseenalaistaa, oliko suomalaisilla asiantuntijoilla todella yhtä hyvät ja ajantasaiset tiedot reaktorin tilanteesta kuin paikan päälle töitä tehneillä japanilaisviranomaisilla. Brittilehtien kirjeenvaihtajien kokemuksia tarkastelleessa tutkimuksessa kirjeenvaihtajat tuskailivat sitä, että välillä domestikaatio sai jopa hävettäviä piirteitä. Eräältä kirjeenvaihtajalta haluttiin juttu Lancasterissa asuvasta hoitajasta, joka pelastaa lapsia Ruandan pakolaisleirillä. ”Otsikot kuten ’Toivon enkeli pakolaisleirillä’ tekevät työn vaikeaksi. Eräs hoitaja ei enää suostunut haastateltavaksi juuri tuon otsikon jälkeen”, kirjeenvaihtaja kuvailee (Bennett and Kottasz 2001, ks. Bennet ja Daniel 2002, 40).

3.3 Tunne – uhrien voimaantumisen avainsana

Kävin edellä läpi tutkimuskirjallisuudessa esiin tuotua katastrofiuutisoinnin problematisointia, mikä antaa katastrofijournalismista aika lailla synkän kuvan. Tämä ei luonnollisesti ole koko totuus. Esittelen seuraavaksi tutkimukseni kannalta tärkeän näkökulman siitä, miten katastrofiuutisoinnin tunteisiin vetoavuus ja uhrien tunteiden esiin tuominen voi saada aikaan hyvää kehitystä ja edistää myös kaikkein sorreтуimpien oloja.

Tunteisiin vetoavaan journalismiin suhtaudutaan usein karsaasti ja siihen on liitetty negatiiviseksi miellettyjä kehityskulkuja kuten sensationalismia, tabloidisaatiota, viihteellistymistä ja kaupallistumista (Franklin 1997, 216-218). Tässä onkin yksi journalismin paradokseista: perinteisestä näkökulmasta journalismi on mielletty objektiiviseksi ja rationaaliseksi tiedonvälitykseksi kovista uutisaiheista. Samaan aikaan se on kuitenkin myös tarinankerrontaa, henkilökohtaisia kokemuksia, viihteellisempää uutisointia ja yhteisön luomista (Kunelius 2000, 6-9.) Paradokseja on toki myös monia muitakin, sillä toiveet journalismia kohtaan ovat ristiriitaisia. Huomaan usein itse pohtivani, miten journalismilta voidaan vaatia objektiivisuutta ja puolueettomuutta samaan aikaan kun sen pitäisi jatkuvasti kritisoida ja kyseenalaistaa valtaapitäviä.

Tunteellisuuden osalta käsitys ”hyvästä” journalismista on kuitenkin saamassa moninaisempia ulottuvuuksia, ja siitä on nostettu esiin lukuisia ajatuksia myös katastrofijournalismin tutkimuksessa. On esitetty, että enemmänkin intohimo (passion) tiettyä asiaa kohtaan saa ihmiset toimimaan kuin vetoaminen puhtaasti järkeen ja rationaalisuuteen. Intohimo on siis avain poliittiseen pohdiskeluun ja toimintaan (Pantti ja Wahl-Jorgensen 2007, 4).

Tutkimuskirjallisuudessa tunteiden merkitystä on korostettu etenkin aktiivisen kansalaisuuden ja julkiseen elämään osallistumisen kannalta. Ne ovat tärkeässä roolissa kollektiivisten identiteettien rakentamisessa ja voivat murtaa sosiaalisia rajoja (Ahmed, 2004. ks. Pantti ja Wahl-Jorgensen 2011, 105).

Työni kannalta yksi tärkeimmistä havainnoista on se, että journalismin lajeista erityisesti katastrofijournalismilla on potentiaalia voimaannuttaa tavallisia ihmisiä poliittisesti. Tavalliset kansalaiset pääsevät journalismissa harvoin ääneen kannanottajina, mutta katastrofitilanteissa tämä on tavanomaista yleisempää. Katastrofi avaa tilaa, jossa tavallisilla ihmisillä on vihan, surun, kauhun ja empatian diskurssien kautta mahdollisuus kritisoida hallitusta tai muita valtaa pitäviä ja arvioida sitä, miten he ovat onnistuneet katastrofin hoitamisessa. (Pantti ja Wahl-Jorgensen 2007, 6.) Erilaiset tunnediskurssit voivat synnyttää kritiikkiä ja suuttumusta eliittiä kohtaan tai ne voivat

tuottaa yhteiskuntaa yhteen liimaavaa optimismia ja voimaa. Tavallisten ihmisten kärsimyksen esiin tuovaa, valtaapitäviä patistavaa ja yhteisöihin solidaarisuutta luovaa katastrofijournalismia on tutkimuskirjallisuudessa kutsuttu terapiauutisoinniksi (”therapy news”) (Pantti et al., 2012).

Yksi esimerkki tavallisten kansalaisten voimaantumisesta on Burmaa vuonna 2008 koetellut sykloni Nargisin tapaus. Itsevaltaisesti hallinneen sotilasjuntan alistamat tavalliset burmalaiset pääsivät, joskin harvalukuisina, täysin poikkeuksellisesti kritisoimaan maansa valtaapitäviä medialle.

”Kun he näkevät saamamme avustukset, he pyytävät niitä itselleen ja lupaavat antaa ne takaisin. He sanovat jakavansa avustukset puolestamme, mutta kymmentä riisisäkkiä kohti saamme vain neljä takaisin. Loput myydään markkinoilla kovalla voitolla.” Sichuanin maanjäristyksen jälkeen vuonna 2008 hallintonsa yleensä visusti vaimentamat tavalliset kiinalaiset puolestaan pääsivät kritisoimaan surkeaa rakentamista ja siihen liittyvää korruptiota, kun huterat koulut hautasivat jopa 900 lasta elävältä.” (Pantti et al., 147, 159.)

Vihaa pidetään negatiivisena tunteena ja se liitetään irrationaalisuuteen ja aggressiivisuuteen, minkä takia vihan näyttämiseen julkisesti ei ole kannustettu. Britanniassa vuosina 1952-1999 tapahtuneita suuronnettomuuksia tutkineet Mervi Pantti ja Karin Wahl-Jorgensen kuitenkin esittävät, että katastrofitilanteissa vihan esiin tuomisella on erityistä poliittista merkitystä. Se voi antaa tavallisille ihmisille valtaa nostaa esiin yhteiskunnallisia epäonnistumisia ja syyttää valtaapitäviä heidän tekemistään virheistä. Viha voi tuottaa aktiivista kansalaisuutta ja yhteisöjä (2011, 105, 106.) Esimerkiksi vuoden 1999 Ladbroke Groven junaonnettomuuden yhteydessä tavalliset ihmiset pääsivät kritisoimaan hyvinkin monimutkaisia yhteiskunnallisia prosesseja kuten yksityistämisen mukanaan tuomia ongelmia ja vaatimaan hallitukselta vastuuta. Ladbroke’n tapaus edustaa muutosta katastrofijournalismissa. Toimittajat eivät enää asemoi itseään vain ulkopuolisiksi tarkkailijoiksi, vaan he synnyttävät tunteita ja ilmaisevat niitä myös henkilökohtaisesti tavalla, joka ei mahdu perinteiseen käsitykseen objektiivisesta journalismista. (emt., 118, 119.). Allekirjoitan väitteen siitä, että dikotominen ajattelu tunteesta faktan vastakohtana on vanhanaikaista ja journalismin pitäisi pyrkiä tämän kaltaisesta kaavamaisuudesta (Rantasila 2013, 118).

Vihan ohella myötätunnon synnyttämisen rooli katastrofiuutisoinnissa on kiinnostanut tutkijoita viime vuosina. Mediatutkimuksessa myötätunto on määritelty ”kivuliaaksi tunteeksi ja tietoisuudeksi toisen ihmisen ansaitsemattomasta epäonnesta (Nussbaum 200, 301, ks. Höjer 2004,

514). Media nähdään tärkeäksi areenaksi, joka voi myötätuntoa synnyttämällä saada yleisön huomion kiinnittymään toisten kärsimykseen, myös kaukaisten toisten. (Pantti et al., 117). Birgitta Höjer puhuu globaalin myötätunnon käsitteestä (global compassion), joka kiinnittyy avustusjärjestöjen, median, politiikan ja yleisön risteykseen. Media nähdään linkkinä eri instituutioiden välillä. Globaali myötätunto on huolta toisilla mantereilla, yhteiskunnissa ja kulttuureissa elävistä kaukaisista toisista. Mediaraportointi kauhuista kuten kansan- tai massamurhista tai suurkatastrofeista ovat oleellisessa osassa kärsimyksen tuomisessa julkisuuteen, ja yleisöltä odotetaan myötätuntoista ja rationaalista reaktiota. Tämän voi lisätä yleismaailmallista solidaarisuutta ja poliittista osallistumista (Höjer 2004, 513-514, Pantti et al., 120.) Ja kuten esitin, tunteisiin vetoava uutisointia saa usein aikaan toimintaa ja voi näin saada aikaan globaalia myötätuntoa.

Myötätuntoisen reaktion synnyttäminen tai syntyminen ei kuitenkaan ole yksinkertaista, eikä myöntötuntoa suinkaan jaella kaikille. Toiset uhrit määritellään toisia arvokkaammiksi sekä median että yleisön silmissä. Puhutaankin usein ”ideaaleista uhreista” (emt., 516-517.) Vaarana on myös myötätuntuupumus (compassion fatigue). Termillä tarkoitetaan sitä, että yleisö väsyä ja tottuu kertomuksiin ja kuviin katastrofien uhreista tai sotien raakuuksista. Emme enää liikutu, ja ajatteleme, että emme voi tehdä mitään auttaaksemme heitä. (Tester 2001, 13, ks. Höjer 2004, 538). Median kuluttajat turtuvat jatkuvaan – ja termin luojan Susan Moellerin mielestä usein hyvin sensationalistiseen – uutispommitukseen taudeista, luonnonmullistuksista sekä sodista ja joutuvat loppumattomaan kuoleman ja kauhun kurimukseen. Myötätuntuupumuksen termiä ja Moellerin pessimististä näkemystä katastrofijournalismin mahdollisuuksista on tutkimuskirjallisuudessa kuitenkin kritisoitu paljon liiasta yksinkertaistamisesta (Moeller 1999, ks. Pantti et al., 2012 47, 48).

Yhtäkaikki juuri sensationalismi ja uhrien hyväksikäyttö rahantekomielessä on nähty liikaa tunteisiin vetoavan katastrofijournalismin sudenkuopiksi. Faktuaalisuuden ylikorostuminen taas on nähty haitalliseksi siitä näkökulmasta, että ihmiset oikeasti saataisiin toimimaan uhrien hyväksi. Tutkimuskirjallisuudessa onkin nostettu esiin ajatus ”humaanista journalismista” (humanistic journalism), jossa yhdistyvät faktat ja vaikuttavuus. Humaani journalismi nostaa esiin empiirisiä tosiasioita, mutta myös tunnepitoinen sisältö ja toimittajan osaa ottava itsereflektio ovat oleellisessa osassa (Pantti et al., 2012, 87.) Pantti tutkimusryhmineen puhuu myös niin sanotusta ”välittämismääräyksestä” (injunction to care). Termin lähtökohtana on ajatus journalismin empaattisemmista kerrontatavoista, jonka keskiössä ovat erityisesti katastrofialueella paikan päällä olevat toimittajien tai kameraryhmien toiminta. Journalismi voi myös olla hyvin kriittistä ja

kyseenalaistaa valtaapitävien tekoja ja arvioida tarkasti myös avustusjärjestöjen ja muiden organisaatioiden toimia. Toimittajalta vaaditaan eettistä sitoutumista, eikä toimintatapa aina sujahda ongelmattomasti käsitykseen objektiivisesta journalismista, mutta voi saada aikaan moraalista toimintaa. (emt., 95.)

Edellä esitetyn jälkeen lienee sanomattakin selvää, että medianraportoinnin määrällä ja tyylillä on usein valtava vaikutus katastrofien uhreille kerättävän avustusrahan ja muun avun määrään. (emt., 127, Joye 2011, 56). Tämä korostuu ”marginaalisemmissa” eli kulttuurisesti ja maantieteellisesti kaukana länsimaista tapahtuvissa katastrofeissa. Avustusrahalotossa harvat voittavat ja useammat häviävät ja kyse voi olla myös onnesta. Esimerkistä käy Väli-Amerikassa tuhoa kylvänyt hurrikaani Stan, jonka painoarvoa mediassa laski kuukautta aiemmin tapahtuneen hurrikaani Katrinan jälkipyykki. Eräs haastattelututkimukseen osallistunut kirjeenvaihtaja tiivistää kärjistävästi, mutta osuvasti medianraportoinnin merkityksen kerättävän avustusrahan määrään: ”Ilman meitä, pyynnöt avustusrahasta epäonnistuvat täysin. Media ja vain media saa ihmiset pitämään päänsä kiinni ja kuuntelemaan” (Bennet ja Daniel 2002, 37.38).

4. Tutkimuksen ongelmanasettelu ja tutkimuskysymykset

Esittelen tässä kappaleessa tutkimusongelmani ja -kysymykseni. Tutkimuksen tutkimusongelma on edellä esitettyyn kirjallisuuteen nojaten se, että katastrofijournalismilla on yleinen tapa kohdella eri lähtökohdista tulevia uhreja hyvin epätasa-arvoisella tavalla. Länsimaalaiset uhrit kuvataan helposti samaistuttavina ja aktiivisina yksilöinä, joiden tunteisiin vetoavat tarinat synnyttävät empatiaa. Länsimaisen kulttuuripiirin näkökulmasta kaukaisemmat uhrit kuvataan usein passiivisena ja avuttomana massana, josta yksilöt ja heidän kohtalonsa eivät nouse esiin. Uutisointi keskittyy uhrilukuihin, eikä sisällä osaa ottavaa tunteellisuutta. Länsimaalaiset uhrit saavat äänensä kuuluviin yksilöllisten tarinoidensa kautta, mutta kaukaisempien uhrien puolesta puhuu joku muu tai heitä ei kuulla ollenkaan.

Rahkosen ja Ahvan (2005) mukaan tämän kaltainen uutisointi korostaa jakoa ”meihin” ja ”niihin” ja antaa vaikutelman, jossa toisten ihmisten elämä on vähemmän arvokasta kuin toisten. Tämän kaltainen ihmisten eriarvoistaminen on ristiriidassa maailman oikeudenmukaisuuteen tähtäävien pyrkimysten kautta (Rahkonen ja Ahva 2005, 10-11).

Arkipäiväisessä elämässä on nykyään suorastaan paheksuttua, jos ihmisiä kohdellaan eri tavoin heidän kansalaisuutensa tai syntyperänsä perusteella. 2000-luvun ihmisille pitäisi olla itsestäänselvyys, että kaikkien ihmisten elämä on yhtä arvokasta. Tämän periaatteen soisi näkyvän journalismissakin, myös kriisien aikana (emt., 18).

Aihe on mediatutkimuksen kannalta tärkeä. Journalismi tietysti heijastelee ympäröivän yhteiskunnan arvoja ja kehityskulkuja, mutta samalla siinä piilee voimaa muutokseen. Journalismin teossa tehdyt päätökset ovat ihmisten tekemiä valintoja, eivät muuttumattomia luonnonlakeja. Vain tuomalla esiin katastrofijournalismin mahdollinen etnosentrisyys, sitä voidaan kritisoida ja mahdollisesti saada aikaan muutosta kohti tasa-arvoisempaa mediaa ja maailmaa. Ja kuten todettua, mediakäsittelyllä on hyvin paljon valtaa siihen, kuinka paljon katastrofien uhreille saadaan kerättyä avustusrahaa erityisesti niin sanotuissa marginaalisemmissa katastrofeissa.

Median luomalla arvottamisella on erittäin suuri merkitys sen kannalta, minkälainen kuva yleisön mieliin syntyy katastrofien uhreista, mukaan lukien kaukaista kärsijöistä. Siihen, suhtautuvatko he

uhreihin välinpitämättömästi vai myötätuntoisesti ja auttamishaluisesti. Niin ikään media on oleellisessa asemassa siinä, voimaantuvatko usein sorretut kaukaisten kulttuurien uhrit valtaapitävien kriitikoiksi ja voiko katastrofista muodostua jopa yhteiskunnan koheesiota ja keskinäistä luottamusta lisäävä voima. Vai käykö niin, että media sortaa ja luo jopa valheellista kuvaa niistä, jotka ovat jo valmiiksi yhteiskunnan heikoimpia, kuten hurrikaani Katrinnan tapauksessa. Niin ikään median rooli on vahva siinä, kuka saa apua ja kuka ei. Tutkimusongelmani ovat osittain samoja kuin turvapaikanhakijoita tutkineella Karina Horstilla: Millaisena media näkee ”meidät” ja ”vieraat”, millaista roolia ja toimijuutta media tarjoaa eri ihmisille ja millaisia etnisiä ja kulttuurisia stereotypioita se tulee tukeneeksi?

Tämän pro gradu -tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten Suomen suurin media Ilta-Sanomat kehystää ja tätä kautta arvottaa uhrit kolmessa eri katastrofissa. Se on osa katastrofien uhreihin keskittyvää mediasisältöjen laadullista analyysia, jota edustavat muun muassa useat Mervi Pantin ja Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella tehdyt tutkimukset. Uskon, että tutkimuksen tuloksilla on yleistettävyyttä laajemmin mediakenttään ilta- ja aamulehtien ulkopuolelle.

Kuten jo alkusanoissa totesin, tapaninpäivän tsunami, Haitin maanjäristys ja Euroopan pakolaiskriisi ovat uhrien arvottamisen kannalta herkullisia tutkimustapauksia. Tsunamissa kuolonuhrit olivat pääasiassa indonesialaisia ja srilankalaisia sekä muita Kaakkois-Aasian maiden asukkaita, mutta paikalla oli turisteina huomattava määrä suomalaisia ja muita länsimaalaisia. Haitin tapauksessa kuolleet olivat lähes yksinomaan haitilaisia, länsimaalaisesta näkökulmasta kulttuurisesti ja maantieteellisesti kaukaisia toisia. Pakolaiskriisissä tavallisesti kaukaisia toisia edustavat pääasiassa afganistanilaiset, irakilaiset ja myös albanialaiset turvapaikanhakijat saapuivat ”sieltä tänne”, voisiko sanoa meidän näkökulmastamme läheltä periferiaa keskelle suomalaista yhteiskuntaa ja keskustelua suomalaisten ja suomalaisen median arvioitaviksi.

Pyrin erittelemään aineistostani hallitsevia uutiskehyksiä kehysanalyysin tarjoamien tapahtuman kuvaamisen sekä tapahtuman perustelun ja selittämisen keinojen avulla. Esitin lisäksi edellä (ks. 15-18), että tunteisiin vetoavuus on tärkeässä asemassa uhrien arvottamisen kannalta ja on eräs katastrofijournalismin tutkimuksen kuumista kysymyksistä. Tästä syystä se on yksi kehysanalyysini näkökulmista.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten Ilta-Sanomat kehystää katastrofien uhrit tapaninpäivän tsunamin, Haitin maanjäristyksen ja Euroopan pakolaiskriisin tapauksissa?
2. Miten katastrofien uhrien uutiskehykset vertautuvat toisiinsa?
3. Miten uutiset kehystävät erityisesti uhrien tunneilmaisut?

5. Kehysanalyysillä printtilehden kimppuun

Käyn kappaleessa 5. aluksi läpi tutkimusaineiston ja perustelut sen valintaan. Tämän jälkeen etenen iltapäivälehdien määrittelyyn ja keltaisesta lehdistöstä tehdyn tutkimuksen kautta metodini kehysanalyysin ja sen käytännön työkalujen esittelyyn.

Tutkimukseni aineisto koostuu Ilta-Sanomien (IS) jutuista. Valitsin juuri kyseisen iltapäivälehdien tutkimukseni kohteeksi useista syistä. Ensinnäkin IS:n kokonaistavoittavuus eli sen printtilehden lukijoiden ja digitaalisten palveluiden käyttäjien yhteenlaskettu määrä viikossa on uutismedioista Suomen suurin. IS tavoittaa viikossa 2 420 000 lukijaa, kun kakkosena majailevan Iltalehden kokonaistavoittavuus on 311 000 käyttäjää vähemmän. Seuraaville sijoille listalla sijoittuvien Ylen, Helsingin Sanomien ja MTV:n luvut jäävät selvästi alle kahden miljoonan (KMT 2014/2015.) IS on siis lukijamäärältään selvästi suurin suomalainen uutismedia. Tämä tekee siitä luonnollisesti kiinnostavan tutkimuskohteen, sillä suuri lukijamäärä tuo mukanaan vaikutusvaltaa ja vastuuta.

Toisekseen IS lähetti tapaninpäivän tsunamin jälkeen Kaakkois-Aasiaan omia toimittajiaan. Näin tapahtui myös Haitin maanjäristyksen tapauksessa, jonne IS lennätti yhden toimittajan. Lehdellä oli pakolaiskriisin aikaan reportteri esimerkiksi Unkarissa, Turkissa ja Saksassa. On huomattavasti mielenkiintoisempaa tutkia tapahtumat itse paikan päällä kokeneiden toimittajien tekstejä kuin pienempien medioiden usein uutistoimistomateriaaliin perustuvia artikkeleita. Uskon, että katastrofialueen ahdistavissa, stressaavissa ja kiireisissä oloissa työskentelevien toimittajien tekstien takaa voi löytyä kiinnostavampia ja enemmän uhrien arvottamiseen liittyvistä valtahierarkioista kertovia kehystämisen tapoja kuin kotitoimituksessa kirjoitetuista tai kansainvälisiltä uutistoimistoilta käännettyistä usein pureskellummista teksteistä. Aineistoperustelusta käy myös se, että katastrofit ja onnettomuudet ovat aiheita, joista iltapäivälehtien on tapana raportoida voimakkaasti (Koljonen ja Kunelius 2005, 37). Lisäksi iltapäivälehdet henkilöivät juttujaan voimakkaasti ja laativat usein tunteisiin vetoavia artikkeleita. Tämä sopii hyvin yhteen uhreihin keskittyvän tutkimusotteeni kanssa.

Tutkimusaineistoni koostuu IS:n printtiversion jutuista, jotka käsittelevät tapaninpäivän tsunamia, Haitin maanjäristystä ja Euroopan pakolaiskriisiä. Tsunamin ja Haitin tapauksessa olen rajannut tarkasteluni tapahtumien alun jälkeisiin kahteen ensimmäiseen viikkoon. Tämä on mielestäni gradun laajuus huomioon ottaen järkevä raja ja kahden viikon pituinen tarkastelu on hyvin

yleinen katastrofijournalismia käsittelevissä tutkimuksissa (esim. Tierney ja kump. 2006, Pantti ja Wahl-Jorgensen 2006, Clausen 2004). Olen kiinnostunut nimenomaan katastrofien alkuvaiheen uutisoinnista, sillä kovassa kiireessä tapahtuva rutiinityöskentely tuo esiin todellisuuden jäsentämistapoja, jotka ovat kulttuurissamme piileviä (Raittila 1996, 188). Juuri näitä piileviä uhreihin keskittyviä kehystämisen tapoja haluan tuoda esiin. Tsunamin ja Haitin tapauksissa uutisoinnissa oli kahden viikon jälkeen katastrofin alkamisesta selkeä taitekohta, kun volyyymi laski selvästi ja jutut muuttuivat enemmän seurantatyypiksi uutisiksi.

Pakolaiskriisin osalta päädyin kuitenkin pidempään tarkastelujaksoon. Sen uutisoinnin kiihkeimmän vaiheen aikajänne oli pidempi kuin tsunamin ja Haitin tapauksissa. Löytääkseni erilaisia kehyksiä ja luodakseni edes jonkinlaisen kokonaiskuvan pakolaiskriisin alkuvaiheesta, päädyin viiden viikon tarkastelujaksoon. Tarkastelu alkaa siitä, kun ensimmäiset pakolaiset saapuivat veneellä kreikkalaisen Lesboksen saarelle, mikä oli pakolaiskriisin uutisoinnin alkusysäys. Tapaninpäivän tsunamin ja Haitin maanjäristyksen katastrofin alkamisajankohta on helppoa määritellä, sillä ne ovat luonnonkatastrofeja. On kuitenkin vaikeampaa arvioida, koska Euroopan pakolaiskriisi varsinaisesti käynnistyi. Pakolaisia on yrittänyt eri reittejä Eurooppaan jo vuosia ja lukemattomat heistä ovat hukkuneet Välimeren. Kriisi kuitenkin kärjistyi viime syksynä ja olen kiinnostunut nimenomaan siitä, miten IS kehysti turvapaikanhakijat tämän kärjistymisvaiheen jälkeen, kun pakolaisia alkoi tulla myös Suomeen.

Aineistoni käsittää IS:n jutut tsunamista aikaväliltä 27.12 2004 – 8.1 2004, Haitista 14.1.2010 – 23.1 2010 ja pakolaiskriisistä 13.8.2015 – 19.9-2015. IS julkaisi tänä ajankohtana tsunamista 284 juttua, Haitista 43 juttua ja pakolaiskriisistä 90 juttua. Luin läpi kaikki jutut, mutta tsunamiuutisoinnin laajuuden vuoksi keskityin siinä laajempiin artikkeleihin ja jätin lyhyemmät jutut vähemmälle huomiolle.

5.1 Iltapäivälehti – raivostuttava ameeba?

Tutkimuskirjallisuuden perusteella iltapäivälehtien eli Suomessa käytännössä Ilta-Sanomien ja Iltalehden tyhjentävä määrittelemine ei ole helppo tehtävä. Kaikilla on niistä mielipide, mutta niiden sijoittaminen mihinkään tiettyyn kategoriaan on vaikeaa iltapäivälehtien monimuotoisuuden takia. (Kivioja 2008, 17). Iltapäivälehti ”jalostaa päivän kiinnostavimmat uutiset polttaviksi puheenaiheiksi, viihdyttää, yllättää, ärsyttää ja naurattaa. Suurissa uutistapahtumissa iltapäivälehti on nopeudeltaan, joustavuudeltaan ja resursseiltaan vahvimmillaan. (...) Ne viihteellistävät vakavia asioita, mutta ottavat viihteen vakavasti”, kirjoittaa iltapäivälehtiä tutkinut ja toimittanut Pasi

Kivioja. (emt., 16-17). Iltaapäivälehtiä voi ymmärtää myös niiden saaman toistuvan ja voimakkaan arvostelun näkökulmasta käsin. Kriitikkojen mukaan iltaapäivälehdet johtavat harhaan, keskittyvät epäolennaisiin asioihin, järkyttävät, mässäilevät kärsimyksellä ja jahtaavat poliitikkoja. (emt., 17).

Olen itse ollut töissä Helsingin Sanomien urheilutoimituksessa ja tällä hetkellä MTV:n uutistoimituksessa. Iltaapäivälehdet ovat kummankin median kovia kilpailijoita, joten olen seurannut niitä erittäin tarkkaan. Omasta näkökulmastani iltaapäivälehdet näyttävät äärimmäisen nopeina ja populistisina, mutta mainettaan parempina ja siistimpinä uutiskoneina, jotka osaavat poimia otsikkoihinsa kaikkein kiinnostavimman kärjen. Ne saavat ylivoimaisen määrän lukijoiden uutisvihjeitä ja kuvia, mikä luo merkittävän etulyöntiaseman uutiskilpailussa. Mielestäni iltaapäivälehdistä on enemmän talouden ja politiikan uutisia ja analyysia kuin niiden maine antaa olettaa. (ks. Saari 2007, 16). Iltaapäivälehtiä voi halveksua, mutta ei väheksyä: ne voivat parhaimmillaan olla ennakkoluulottomia ja viiltävän kriittisiä vääryyden ja suhmurointien paljastajia ja samaan aikaan hauskoja, kepeitä ja helposti sulavia. (emt., 7, 15). Itse näen iltaapäivälehdet myös älyllisesti laiskoina, tahallisesti asioita väärin ymmärtävinä ja typeristä asioista mölyävinä ja omassa pienoistodellisuudessaan pauhaavina klikkikalastelijoina. Siis kaikessa ristiriitaisuudessaan äärimmäisen kiinnostavana tutkimuskohteena. IS:n ja IL:n erot eivät ole kovin merkittäviä, ja ne ovat liudentuneet huomattavasti 2000-luvulla. (Kivioja 2008, 79-80). On myös huomioitava, että katastrofitilanteissa erot iltaapäivälehtien ja niin sanottujen laatulehtien välillä liudentuvat. Esimerkiksi Estonian uppoamista iltaapäivälehdet pitivät niin dramaattisena, että sitä ei ollut mitään tarvetta enää suurennella (Raittila 1996, 109.) Koljonen arveleekin, että onnettomuus uutisia lukemalla ja tutkimalla voi saada selville sellaisia piirteitä, jotka ovat laajemmin journalismille yhteisiä (Koljonen 2013, 140).

5.2 Kehys – runko, ranko vai taulunkehys?

Käytän tutkimuksessani metodina kehysanalyysia, joka on laadullisen sisällön erittelyn keino ja käyttökelpoinen perustyökalu mediatekstien tulkintaan (Karvonen 2000, 78). Viestinnätutkijoista erityisesti Erving Goffman ja Todd Gittlin ovat työskennelleet kehysanalyysin teorian parissa, ja Goffmanin vuonna 1974 ilmestynyt kirja *Frame Analysis* onkin koko metodin perusteos. Suomessa kehysanalyysista on kirjoittanut paljon Erkki Karvonen, joka pitää englannin kielen sanan ”frame” suomenkielistä käännöstä ”kehys” joltain osin ongelmallisena. Kehys tuo Karvosen mukaan ensimmäisenä mieleen taulun kehykset, mikä vie metaforan tasolla väärään suuntaan, sillä taulu nähdään samalla tavalla kehyksistä riippumatta. Parempi suomennos olisi ”runko”, ”kehikko” tai ”ranko”, jotka tuo paremmin esiin kehyksen idean piilevästä, mutta olennaisesti kokonaisuuteen

vaikuttavasta rakenteesta. (Karvonen 2000, 78.) Käytän kuitenkin tutkimuksessani termiä kehys, sillä se on vakiintunut tieteelliseen kielenkäyttöön.

Kehyksellä tarkoitetaan kognitiivista tulkintakehikkoa, jonka avulla ihmiset järjestelevät kokemusmaailmaansa. (Goffman 1974). Kehystämällä tietty asia voidaan saada näyttämään halutulta, ja kehystämiseen liittyvät päätökset voivat olla joko tiedostettuja tai tiedostamattomia. Ympäröimällä erilaisilla kehyksillä sama asia voidaan esittää eri valossa ja saada näyttämään toisenlaiselta. (Karvonen 2000, 78.) Väitöskirjassaan turvapaikanhakijoiden kehystämistä tutkineen Karina Horstin mukaan kehykset ovat ”suhteellisen sitkeitä ja rutiininomaisia sekä itsestään selviä tapoja ymmärtää maailmaa.” Toiset kehykset ovat vahvempia kuin toiset, ja mitä vakiintuneempi kehys on, sitä haastavampaa uusien kehysten on sitä haastaa (2005, 54.)

Oman tulkintani mukaan kehyksien ytimessä on median määrittelyvalta. Ne eivät ole toimittajan valitsemia näkökulmia, vaan piiloisempia ja syvemmälle juurtuneita tapoja esittää asioita tietyllä tavalla. Kehykset ovat usein stereotyyppisiä, arvottavia ja tukevat hegemonista valtaa. Kehyksissä ei ole kyse siitä, että toimittaja tahallaan kehystää asioita tietynlaisiksi, mutta hän on osa yhteiskuntaa ja sen valtataisteluita ja siksi taipuvainen esittämään käsiteltäviä aihepiirejä totutuilla tavoilla ja uusintamaan valtaapitävien näkemyksiä.

Yhdysvaltalaisilla aikakauslehdissä Ruandan sisällissodan ja bosnialainen sisällissota kehystettiin ratkaisevasti eri tavalla: Bosnian sodan uutisoinnissa syvennyttiin konfliktin historiallisiin syihin, kun taas Ruandan tapauksessa korostettiin alkukantaista teurastamista. Bosnian sota kehystettiin Ruandaa ”sivistyneemmäksi” (Wall 1997, ks. Horsti 47). Vuonna 2005 New Orleansiin iskeneen hurrikaani Katrinan tapauksessa erityisesti kaupunkiin musta väestönosa kehystettiin ryösteleviksi huligaaneiksi ja tilannetta kuvattiin yhdysvaltalaismediassa ”sotatantereeksi”. Tämä tasoitti tietä sille, että armeijalle annettiin lisää valtaa kaupungin rauhoittamiseksi, mikä taas nähtiin merkiksi militarismin merkityksen kasvusta ylipäänsä Yhdysvaltojen politiikassa (Tierney, Bevc, Kuligowski, 2006, 27.) Myöhemmin selvisi, että median tilanneraportit laajamittaisesta ryöstelystä ja väkivallasta perustuivat paljolti huhuihin. Kehystämällä synnytetty kuva afroamerikkalaisista ja köyhimmästä kansanosasta ryöstelevinä villeinä jäi kuitenkin elämään. (emt., 63, 74.)

Karvonen havainnollistaa kehyksen vaikutusta viestin vastaanottajassa mielestäni osuvasti vaihdantakuvioilla. Monet meistä ovat nähneet piirroksen, jossa ensisilmäyksellä näyttää olevan nuori nainen, mutta kun katseen kohdistaa eri kohtaan, hahmottuvat kuvasta vanhan naisen kasvot. ”Tulkinta on radikaalisti epäjatkuva, hyppäyksenomainen: se mikä äsken hahmottui yhdeksi,

jäsentyinkin nyt tyystin toiseksi” (Karvonen 2014, 113.) Kehystämällä vastaanottajalle ikään kuin korostetaan tietyn asian tiettyjä puolia, mikä voi ohjata radikaalisti tulkintaa. Toimittajat käyttävät kehyksiä, sillä viestin sitominen johonkin valmiiseen merkityskenttään helpottaa viestin välittämistä yleisölle ymmärrettävällä tavalla. Kehykset ovat rutiininomaisia ja usein tiedostamattomia ”automaatioita” (Gittlin 1980, ks. Karvonen 2000, 80.) Kehystäminen ei ole yksittäisen toimittajan ominaisuus, vaan se heijastelee laajemmin yhteiskunnan virtauksia. (Horsti 2005, 60). Mielestäni kehysanalyysi sopii hyvin luontevasti oman tutkimukseni metodiksi. Katastrofien uhrien merkityksellistäminen mediateksteissä tietynlaisiksi on osin piiloista toimintaa, jossa yhteiskunnan voimakkaimmat määrittäjät ja valtahierarkia nousevat esiin. Näiden seikkojen tuominen näkyviksi on yksi tavoitteistani, ja kehysanalyysi on työkaluna tähän omiaan. Kehysanalyysin suhde diskurssianalyysiin ei ole järin selkeä, ja ne ovatkin lähellä toisiaan. Diskurssilla viitataan kuitenkin laajempaan puhetapaan, joiden sisällä voi olla erilaisia kehyksiä (Horsti 2005, 65). Itselleni kehysien tutkiminen on tuntunut diskurssianalyysia selkeämmältä ja yksityiskohtaisemmalta metodilta.

Pyrin löytämään aineistostani toistuvia ja koko uutisonnin läpäiseviä kehyksiä. Kehysanalyysin ideana ei ole pakottaa tarkasteltavaa aineistoa tiettyyn muottiin ja saman jutunkin sisällä voi olla ristiriitaisuuksia. Tiedetyt kehykset kuitenkin nousevat esiin tekstistä toiston, kielellisen legitimoinnin ja hallitsevuuden kautta. Kehysanalyysin heikkoutena pidetään sen tulkinnanvaraisuutta ja kehykset voi helposti sekoittaa teemoihin, mutta juuri toistuvuutta tarkastelemalla tulkinnanvara pienenee (Horsti 2006, 72, 51.)

5.3 Kehysanalyysin tutkimusaseet

Mitkä sitten ovat kehysanalyysin käytännön työkalut mediatekstien tutkimiseen? Metodi kiinnittää katseensa erityisesti kahteen seikkaan: keinoihin, jolla tapahtumaa kuvataan (framing devices) ja tapahtuman perustelun ja selittämisen keinoihin (reasoning devices). Tapahtuman kuvaamisen eli kehystämisen keinoihin kuuluvat iskulauseet, kuvailut, esimerkit, metaforat ja kuvien analysoiminen. Perustelun keinoissa keskitytään sen sijaan tarkastelemaan, mikä tekstissä määritetään ongelmaksi, mikä on ongelman syy, mitä ehdotetaan ratkaisuksi ja moraalisia päätelmiä tehdään (Gamson ja Lasch 1983, Entman 1993, ks. Horsti 2005, 71).

Metaforien tutkimuksessa on ideana se, että niiden avulla siirretään merkityksiä ikään kuin kahden eri maailman välillä. Metaforissa pelataan ihmisten ajatuksissa syntyvillä mielikuvilla. Metafora kytkee yhteen kaksi eri käsitteistämisen alaa, jolloin yhdestä alasta siirretään merkityksiä toiseen.

Metaforan kautta jostakin aiheesta puhutaan toisen aiheen käsittein ja uusilla metaforilla voidaan kyseenalaistaa ja horjuttaa hallitsevia tulkintoja. Metaforat eivät ole viattomia, vaan ne liittyvät valtaan, ovat poliittisesti latautuneita ja luovat hallitsevia tapoja ymmärtää maailmaa. Metaforien avulla voidaan piilottaa tai korostaa asioiden eri puolia (Hellsten 1997, 1-7.)

Esimerkit ja rinnastukset liittyvät toimittajien tapaan liittää uusi tapahtuma osaksi jotain ennen tapahtunutta, mikä tuottaa ihmisten mieliin välittömästi assosiaatioita. Annan tästä oman esimerkkini. Kun venäläisiä turisteja kuljettanut matkustajalentokone syöksyi maahan viime lokakuun lopulla Egyptissä vieden mukanaan 224 ihmisen hengen, alkoivat lähes välittömästi spekulatiot Isis-järjestön terroriteon mahdollisuudesta. Useissa mediateksteissä ja asiantuntijalausunnoissa kuitenkin arvioitiin, että terroriteko on epätodennäköinen, sillä Isisillä ei uskota olevan hallussaan maasta ilmaan laukaistavia ohjuksia. Näkökulmia kehysti selvästi uutisointi, joka liittyi Ukrainassa vuoden 2014 heinäkuussa ohjuksella alas ammuttuun malesialaiseen matkustajakoneeseen. Kansainvälinen media keskittyi pontevasti ohjusteoriaan ja ”unohti”, että matkustajakoneen voi pudottaa myös muulla tavoin. Vasta myöhemmin tuotiin esiin arvioita, että koneen tuhoon on voinut johtaa matkustamossa räjäytetty pommi. Itse turman tutkinta ei vielä tässä vaiheessa tuonut vastauksia juuri mihinkään. Esimerkeissä ja rinnastuksissa on siis kyse siitä, että se, mihin aikaisempaan uutiseen ja tapahtumaan uusi uutinen rinnastetaan, vaikuttaa vahvasti siihen, miten uutta tapahtumaa tulkitaan. (Horsti 2005, 74).

Iskulauseilla ja nimeämisillä puolestaan tarkoitetaan sitä, kenellä on ensisijainen valta määrittää se, miten ja millä termeillä asioista puhutaan. Esimerkiksi laittomista siirtolaisista puhuttaessa, on syytä kysyä, kenen näkökulmasta siirtolainen on laitton. (emt., 75). Kehysanalyysissä tulkitaan tekstin lisäksi myös jutuissa esiintyviä kuvia. Kuvatkin ovat metaforisia, ja niitä voi tulkita sisällön erittelyn keinoin, kuten tarkastelemalla, ketä kuvissa on, minkälainen on kuvan asetelma, minkälainen tunnelma kuvassa on ja kuinka usein samat kuvatyypit toistuvat, (emt. 76.).

Omassa tutkimuksessani tarkastelen kaikkia edellä mainittuja kuvaamisen ja perustelun keinoja aineistoni pohjalta. Kehysanalyysin vahvuutena pidetään sen joustavuutta (Horsti 2005 50,51.) ja varioinkin metodia gradussani hieman. Edellä mainittujen kuvaamisen ja perustelun keinojen ohella tarkastelen sitä, kuinka paljon ja millä tavoin katastrofien uhreista kertovissa uutisissa vedotaan tunteisiin. Tunteisiin vetoavuus on katastrofijournalismin tutkimuksessa kuuma puheenaihe. Katastrofi on uutistapahtumana niin voimakas, että se saattaa antaa tavallisille ihmisille ja kaikkein köyhimmille ja sorreituille mahdollisuuden saada äänensä kuuluviin tunteita kuten vihaa ilmaisemalla. Tällä voi olla poliittisia merkitystä ja hegemonista valtaa horjuttavia seurauksia.

Mediatekstien tunteisiin vetoavuus myös vaikuttaa saavan vastaanottajissa aikaan toimintaa, kuten lahjoituksia avustuseräyksiin.(Pantti et al., 7,9.) Yritysviestinnän tutkimuksessa on lisäksi havaittu, että jos yritykseen liittyvässä onnettomuudessa kuolee ihmisiä, kannattaa yrityksen viestinnässään vedota mahdollisimman paljon tunteisiin. Tällöin viestin vastaanottajien reaktio yritystä kohtaan on positiivisempi (Kim ja Cameron 2011, 20). Tunteilla on merkitystä, ja niiden tarkasteleminen kehysanalyysin avulla tuo gradulleni oleellista lisäarvoa. Kuten todettua, kaikista katastrofin uhreista ei kuitenkaan kerrota tunteisiin vetoavia tarinoita (ks. 15-18.)

6. Analyysi – inhimillisiä, epäilyttäviä ja toivottomia uhreja

Käyn tässä analyysiosiossa läpi tutkimusaineistoni löytämäni uhrien uutiskehykset. Aloitan tsunamiuutisoinnista, jonka kautta etenen Haiti-uutisoinnin kautta turvapaikanhakijoiden kehystämiseen.

Annan tässä kappaleessa ensiksi karkean yleiskuvan IS:n tsunamiuutisoinnista, siltä ajalta kuin sitä tarkastelin, jonka jälkeen nimeän ja analysoin siitä löytyviä kehyksiä. On tärkeää huomata se, että en pyri löytämään kaikkia mahdollisia kehyksiä tsunami- ja Haiti-uutisoinnista, vaan keskityn niihin, jotka auttavat minua vastaamaan tutkimuskysymykseeni eri maalaisten uhrien arvottamisesta. Tarkoitukseni on tuoda kehykset näkyviin, ja antaa niistä havainnollistavia esimerkkejä.

IS:n tsunamiuutisoinnista on erotettavissa melko selkeä kaava. Parina alkupäivänä jutut keskittyivät tsunamin tuhojen laajuuden esittelyyn ja katastrofin uhrimäärästä esitettiin vielä aivan liian pieniä arvioita. Suomalaiset pääsivät jo katastrofin alkuvaiheessa voimakkaasti esiin tsunamista selvinneiden silminnäkijöiden roolissa. Ulkoministeriö tiedotti 27.12, ettei sen tiedossa ollut kadonneita suomalaisia. Tämä tiedote ymmärrettiin IS:ssä, kuten laajemminkin suomalaisessa mediassa siten, että suomalaisia kadonneita, siis näin ollen myöskään kuolonuhreja, ei todella ollut. (Mörä 2005, 65). Ulkoministeriön ja muiden viranomaisten tiedotuksen kritisoiminen oli leimallista katastrofin alkupäivien jutuille suomalaisten selvinneiden tarinoiden lisäksi.

Tiistaina 28.12 uutisoinnissa tapahtuu selkeä muutos, kun huoli paikan päällä olevista suomalaisista todella herää. IS:n otsikointi tiistain lehdessä on kuvaavaa: *”Satoja suomalaisia yhä kateissa”* (IS 28.12.2005), *”Hyökyaalto imaisi useita suomalaisia”* (IS 28.12.2005). Tästä alkaa uutisointivaihe, jota Mörä (2005) kuvaa ”tunteelliseksi kuohuntavaiheeksi”. Sille luonteenomaista ovat riipaisevat jutut kuolleista suomalaisista tyyliin: *”Lapsista ja äidistä jäi vain nimi”* (IS 3.1 2005), mutta myös suomalaisten uskomattomat pelastumistarinat: *”Tuhon ihmepoika pääsi isoäidin hellään syleilyyn”*. (IS 29.12 2004). Paikalliset asukkaat pääsevät jonkin verran esiin suomalaisten kertomissa tarinoissa. Huomionarvoista tämän kuohuntavaiheen uutisoinnissa on myös se, että ruotsalaiset uhrin ja Ruotsin kansallinen suru saivat paljon palstatilaa. Kuohuntavaiheen jälkeen painottuivat suremista käsittelevät jutut ja ”terapiajutut”. Otsikointi oli hyvin tunteisiin vetoavaa ja yhteisyyttä luovaa: *”Koko Suomi suree”* (IS 3.1 2005), *”Vantaa muisti uhreja”* (IS 8.1. 2005).

Tsunamiuutisointi keskittyi hyvin voimakkaasti suomalaisten ja heidän omaistensa kertomiin tarinoihin tsunamin kauhuista. Voidaan sanoa, että toimittajat käsittelivät tsunamia uutistapahtumana kansallisesta kehyksestä käsin. Kun toimittajat käsittivät, että kärsijöinä oli myös hyvin paljon suomalaisia, vaikutti se hyvin voimakkaasti siihen, miten tsunamia lähdetäisiin uutistapahtumana arvottamaan. Kansallinen kehys vaikutti tietysti siihen, että suomalaisia käsittelevien juttujen määrä nousi suureksi. Se, että uhrin olivat saman maalaisia, vaikutti kuitenkin myös hyvin vahvasti siihen, miten heitä uutisoinnissa käsiteltiin. Siihen, mikä olisi heidän kertomustensa arvo, ja kuinka paljon heille annettaisiin puheenvuoroja. Toimittajilla on varmasti valmiiksi tiedostettuja ja tiedostamattomia ajatus- ja toimintamalleja siitä, miten he käsittelevät juuri suomalaisia uhreja. Yksinkertaistaen: toimittajien valmiit skeemat ja tieto siitä, että monet uhreista ovat suomalaisia, kehystivät tsunamiuutisointia jo ennen kuin yhtäkään juttua oli tehty. Suomalaisia käsiteltiin kansallisen kehyksen ja siihen liittyvien arvojen ja ominaisuuksien kautta. Tämä kehys on aineistomateriaalissani hyvin hallitseva ja läpitunkeva ja muut löytämäni kehykset nivoutuvat sen ympärille. Siksi kuvaan kansallista kehystä useiden eri esimerkkien kautta.

Ensinnäkin kansallinen kehys, se että suomalaisilla uhreilla on suomalaisen median näkökulmasta automaattisesti suuri painoarvo, näkyy siinä, että suurin osa tarkasteleman aineiston jutuista koostuu paljolti suomalaisten uhrien sitaateista. Suomalaisen uhrien annetaan kertoa tarinansa alusta loppuun ja toimittajan oman tekstin määrä jää melko vähäiseksi. Tsunamiuutisoinnissa tarinan kertojan ja tuhojen kuvailijan rooli annetaan itseoikeutetusti sen suomalaisille kokijoille.

- Hävitys on sanoin kuvaamatonta. Rannassa olevat bungalowit tuhoituivat täysin. Pikaveneitä ajelehti hotellien pihalle ja autoja sinkoitui hotellihuoneisiin, kuvailee Jukka Schärlund. (IS 27.12.2004)

- Aalto näytti kymmenen metriä korkealta. Emme tieneet, mitä tehdä. Näimme kuinka ihmisiä riippui puista. Rannan lähellä vallitsi sekasorto. Ihmiset vain huusivat. Aalto tuhosi kadut, tuhosi basaarit, heitti autoja, takseja ja riksoja sikin sokin kaikkialle, Kristiina muistaa. (IS 27.1. 2004)

Kansallinen kehys nousee esiin myös siinä, että erityisesti otsikoissa ja ingresseissä korostetaan jatkuvasti ja voimakkaasti sitä, että juttu käsittelee nimenomaan suomalaisuhreja.

IS:n otsikko kysyy: *Haloo, onko täällä ketään Suomesta!*” ja ingressi jatkaa: *IS seurasi mukana, kun Phuketin ja Khao Lakin syrjäisimmätkin sairaalat tarkastettiin suomalaispotilaiden löytämiseksi. (IS 3.1.2005)*

Kaksi suomalaisnaista oli uimapuvuissa, kun helikopteri evakuoï heidät. (IS 27.12. 2004)

Suomalaisten loman loppu (IS 31.12 2004)

Kansallinen kehys nosti suomalaiset silminnäkijät tärkeiksi tarinankertojiksi myös sillä tavoin, että suomalaisista oli joissakin jutuissa erittäin yksityiskohtaisia tietoja ja kuvailuja, jotka eivät välttämättä liittyneet heidän selviytymistarinoihinsa millään tavalla.

Thaimaa oli Teija Marjamaalle uusi tuttavuus. Hän on ammatiltaan taiteilija ja suunnittelee lasista koruja(...)Teija Marjamaa on 8. tammikuuta kutsuttuna Helsingin miekkailijat ry:n naismiekkailijoiden toimintapäiville esittelemään lasikoruja. Hän on tehnyt lasisisustuksia mm. Tallinkin lavoille, ravintoloihin ja kirkkoihin sekä mm. Moskovan kansainväliselle lentokentälle ja Lukoilin tiloihin Moskovaan (IS 1.1.2015)

Kuva kansallisesta kehyksestä ja suomalaisten arvottaminen erityislaatuiseksi vahvistuu, kun tarkastellaan sitä, miten IS uutisoi niistä, jotka jäävät kansallisen kehyksen ulkopuolelle – siis ulkomaisista uhreista. Ensinnäkin tsunamista pahiten kärsineistä maista Indonesiasta ja Sri Lankasta kirjoitettiin IS:ssä hyvin vähän. Maiden käsittely tiivistyi silloin tällöin ilmestyneeseen infoboxiin, mihin oli koottu tietoja eri maiden kuolonuhreista. Poikkeuksena oli naapurikansamme ruotsalaiset, joista kirjoitettiin melko paljon koko tarkastelemani jakson aikana.

Huomionarvoista on myös se, että ulkomaalaisille uhreille, lukuun ottamatta siis ruotsalaisia, ei annettu paljon puheenvuoroja. Heitä kyllä käytettiin tapahtumien kuvaajana, mutta he eivät saaneet kertoa tarinoitaan lähellekään yhtä kattavasti ja samassa mitassa kuin suomalaiset. Ulkomaalaisten uhrien haastatteluissa heille annettiin useimmiten vain yksi sitaatti, jonka jälkeen heidät sivuutettiin ja puheenvuoro annettiin toiselle uhrille. Aina ei myöskään mainittu haastateltavan sukunimeä.

Ilma oli hieno, eikä taivaalla ollut ainuttakaan pilveä, ei mitään varoitusta ja yhtäkkiä merivesi vain iski kaupunkiin. Joissakin vesi ylettyi kainaloihin

asti. Lhokseumawen kaupungissa asuva Bustami kuvaili eilisiä tapahtumia.

(IS 27.12 2004)

Kiinnostavaa on myös se, että myös muiden maiden kohtaamaa tuhoa käsiteltiin usein kansallisen kehyksen kautta ja suomalaisten tai toisten länsimaalaisten annettiin kuvailla niitä. Hyvä esimerkki tästä on juttu ”*Karpela ei lähde lasten kanssa Intiaan*” **(IS 27.12.2004)**, jossa toimittaja nostaa jutun kärkeen Intian Amma-keskuksessa vierailevat suomalaiset.

Yksikään kymmenistä Amritapurin Amma-keskuksessa olleista suomalaisista ei ollut välittömässä hengenvaarassa eilen, kun luostarialueella olleet viitisentuhatta henkeä evakuoitiin tulvan tieltä. (IS 27.12.2004)

Jutussa Intian kärsimien tuhojen kuvaajaksi pääsee Suomen Amma-yhdistyksen kunnianpuheenjohtaja Taavi Kassila.

Yksi meidän seurueemme jäsenistä näki läheisen kylän ihmisten ruumiita vedessä, järkyttynyt Taavi Kassila kertoi eilen IS:lle. (IS 27.12.2004)

Silmiinpistävää oli myös se, että suomalaisista uhreista kerrottaessa vedotaan enemmän tunteisiin kuin muun maalaisista kerrottaessa. IS on pullollaan riipaisevia juttuja, joiden tarkoitus on liikuttaa lukijaa suomalaisten kokemilla kauheuksilla. Tunteisiin vetoaminen tuntuu välillä olevan ylitsepursuavaa. Ehkä paras esimerkki tunteisiin vetoamisesta suomalaisuhrien kohdalla on juttu *Kotiin ilman isää ja äitiä* **(IS 30.12.2004)**, jossa IS kertoo surullisen tarinan kahdesta 9-vuotiaasta suomalaisesta tytöstä.

(...) moni haki lentoterminalissa turvaa ja läheisyyttä perheenjäsenestä tai tutusta. Kahdella 9-vuotiaalla suomalaistytöllä ei ollut siihen mahdollisuutta. Neljä päivää onnettomuuden jälkeen he eivät tienneet, missä isä tai äiti on. - Minä en tiedä, missä vanhemmat ovat, Vilma sanoi IS:lle phuketilaisessa sairaalassa. Ääni oli niin urhea kuin ulkomailla tyystin vieraiden ihmisten keskelle jääneen 9-vuotiaan ääni voi olla. (IS 30.12.2004).

Toinen vahva esimerkki tunteisiin vetoamisesta löytyy jutusta *Huusin ja itkin, kun lapseni löytyi!* IS (30.12 2004) Juttu kertoo poikansa hetkellisesti kadottaneesta suomalaisesta perheenäidistä.

Nina Austero kadotti lapsensa tappaja-aallon iskiessä. Hän kertoo kamalista epätoivon hetkistä ja tuntee suurta kiitollisuutta, että hänen tarinansa päättyi lopulta onnellisesti.

- Siitä alkoi painajaiseni. Itkin ja itkin. Koko ajan.

Nina Austero puristaa poikaansa Kimiä kädestä ja purskahtaa taas itkuun.

Nyt onnesta. (30.1 2004)

Myös ulkomaisia uhreja käsittelevissä jutuissa käytetään emotionaalisia keinoja, mutta jutut eivät ole lähellekään samalla tavalla henkilöityjä ja henkilökohtaisia kuin suomalaisten osalta.

Ulkomaisten uhrien kohdalla tunteisiin vetoava aineisto on raadollisempaa kuten ”verkkoaitoihin sotkeutuneita lasten ruumiita” (IS 27.12.2004), eikä tarinoiden taustapahtumia kerrota yhtä yksityiskohtaisesti kuin suomalaisten ollessa kyseessä.

Yksi seikka, joka entisestään tukee kansallisen kehyksen hallitsevuutta IS:ssä, on useiden tsunamialueilla vierailevien suomalaisten julkkisten kohtaloiden esittely.

Pitkä piina sähkötolpan varassa. Niinistö pelastui täpärästi (IS 29.12.2004)

Aki Sirkesalo perheineen kateissa (IS 29.12.2004)

Ruben Stiller etsii omaisiaan Phuketissa (IS 31.12.2004)

Nämä kaikkien tuntemat henkilöt toimivat jutuissa samastumisen kohteina, mikä korostaa journalismin terapeutista roolia (Raittila 1996, 66). Julkkisten esittämisen ensisijainen viesti on se, että ”me kaikki” olemme yhdessä tässä kriisissä. Tsunami ei kysynyt titteleitä, vaan vei kaikki mennessään valtionvarainministeristä tavalliseen Thaimaan turistiin. Kuuluisuudet antavat kasvot tragedialle, joka olisi voinut sattua kenelle tahansa meistä ja lujittavat kansallisen yhteisyyden tunnetta. Tsunamissa menehtyneestä muusikko Aki Sirkesalosta tulikin myöhemmässä vaiheessa tsunamin kansallisen kärsimyksen symboli.

Kansallinen kehys on IS-uutisoinnissa niin hallitseva, että se jyrää alleen lähes kaiken muun. Tästä on kuitenkin aineistossani yksi vahva poikkeus: jo mainitsemani ruotsalaiset. IS kertoo länsinaapureiden menetyksistä useissa jutuissa. Ruotsalaisista puhutaan tavalla, jonka nimeän solidaarisuuden kehykseksi. He ovat myötätuntomme ja osanottomme kohde. Ruotsalaiset koetaan

kulttuurisesti niin läheisiksi, että heidät ikään kuin otetaan kansallisen kehityksen sisään: heidän surunsa ja kärsimyksensä on yhtä tärkeää kuin meidän omamme. Ruotsalaisia käsitellään jutuissa silmiinpistävän samalla tavalla kuin suomalaisiakin, josta annan seuraavassa esimerkkejä. Juuri ruotsalaisten – länsinaapurimme ja ”veljeskansamme”- nostaminen kanssamme lähes samanarvoiseksi ja myötätuntomme kohteeksi, on tutkimuskysymyksen kannalta todella tärkeä aspekti.

Ruotsalaiset kehystettiin kanssasurijoiksi, naapuruskansaksi, jota on kohdannut vähintään yhtä suuri menetys kuin suomalaisiakin. Ruotsalaisia käsittelevistä jutuista löytyy lähes kaikki samat elementit kuin suomalaisia käsittelevistä jutuistakin. Ruotsalaisten selviytyneiden annettiin kertoa omat tarinansa koko karmaisevuudessaan, eikä niitä katkottu samalla tavalla usean selviytyjän kesken, mikä oli tapana muun maalaisten uhrien käsittelyssä. Ruotsalaisista kirjoitettiin myös hyvin tunteisiin vetoavaan sävyyn. Nämä molemmat aspektit yhdistyvät hyvin jutussa *Uupunut Kalle, 7, etsii vanhempia* (IS 23.12.2004), joka kertoo Karl Nilssonin traagisen tarinan. Tunteisiin vetoaminen on voimakasta.

Ruotsalaispoika luuli hyökyaallon vievän hänet toiseen kaupunkiin, mutta se veikin hänen vanhempansa ja pikkuveljensä (IS 29.12.2004)

Nyt kalvakkakasvoinen poika etsii epätoivoisesti perhettään. Hänen silmäpalusensa ovat mustuneet huolesta ja huonosti nukutuista öistä. (IS 29.12.2004)

Seuraavan päivän lehdessä olevassa jutussa nostetaan esiin visbyläisen kylän tuska. Sympatia ja myötäeläminen leimaavat juttua voimakkaasti.

Tällaista katastrofia länsinaapuri ei ole kokenut koskaan: Aasian hyökyaalto on surmannut ehkä jopa neljäsataa ruotsalaista lasta. (IS 30.12.2004)

Toimittajan oma liikutus ruotsalaisuhreja kohtaan tulee selkeästi hänen kommentoidessaan jutussa omin sanoin ruotsalaislehtien julkaisemia kuvia kadonneista lapsista.

Jokaisen kuvan, jokaisen viestin takana on mittaamatonta murhetta ja traagisimpia tapahtumia, joita ihmiselämässä voi sattua. Monien, monien

kaivattujen joukossa ovat myös kaksivuotias Joel ja nelikuukautinen Elias Ögren, joiden koskettavan kuvan ruotsalaislehdet julkaisivat. Siinä ovat veljekset vieretysten lampaantaljan päällä. (IS 30.12.2004).

Tsunami myös yhdistetään ruotsalaisia syvästi koskettaneeseen autolautta Estonian uppoamiseen.

Pahimmassa tapauksessa hyökyaallosta tulee Ruotsille uusi Estonia – turma joka vei ehkä jopa satojen ruotsalaisten hengen. (IS 28.12.2004)

Estonia saattaa implikoida monen suomalaislukijan mielessä katastrofina, joka yhdisti turmassa kansalaisiaan turmassa menettäneitä Ruotsia ja Suomea. Monelle voi syntyä miellelyhtymä, että olemme taas länsinaapurimme kanssa tässä yhdessä: Estoniata ja tsunamia yhdistää se, että ne ovat molemmat kovia tragedioita kummallekin pohjoismaalle.

Ruotsalaisten samankaltainen kohtelu uutisoinnissa näkyy siinäkin, että myös ruotsalaiset julkisuuden henkilöt pääsivät kertomaan menetyksistään ja surustaan IS:n sivuilla.

Madeleine suree kadonneita ystäviään (IS 3.1 2005)

Myös Görän Perssonin ystävä on hukassa (IS 3.1 2005)

Käytännössä ainoa tapa, jolla muut kuin suomalaiset ja ruotsalaiset uhrit pääsevät IS:n uutisoinnissa esiin, ovat länsimaalaisten kokijoiden lämpimät tarinat paikallisten uhrautuvaisuudesta ja avuliaisuudesta. Nämäkin tarinat keskittyvät lähinnä thaimaalaisiin, sillä suurin osa suomalaisista uhreista (tarinankertojista) lomaili tapahtumahetkellä Thaimaassa. Tämä tulee esiin hyvin jutussa ”*Opimme nyt, mitä on inhimillisyys (IS 31.12.2004)*”, joka alkaa sanoilla ”Thaimalaiset ovat niin ystävällisiä”.

- Thaimaalaisten avuliaisuus on ollut uskomatonta. Missään muussa maassa ei ole tällaisia ihmisiä, hollantilainen Arlette Stuip sanoi. (IS 31.12.2004)

- Hän otti omista jaloistaan kengät ja vaati, että ottaisin ne, ruotsalaisnainen kertoi The Age -lehdelle. (IS 31.12.2004)

Toimittajan oma rooli paikallisten kuvaamisessa on myös hyvin vahva.

Paikallisten uskomaton lähimmäisenrakkaudesta kertoo myös ruotsalaisen äidin ja tyttären tarina. (IS 31.12.2004)

Vaikka moni thaimaalainen menetti hyökyaallossa läheisensä, omaisuutensa ja kenties myös tulevaisuuden toimeentulonsa, he ovat tehneet silti kaikkensa turistien auttamiseksi. (IS 31.12.2004)

6.1 Haiti – kuollut, menetetty maa

Haitin maanjäristys vei yli 200 000 haitilaisen hengen ja oli tuhoisin luonnonkatastrofi sitten Aasian tsunamin. Kun tsunamissa uhreja oli lukuisista eri maista, mukaan lukien kymmenet länsimaat, oli Haitin maanjäristys selkeästi haitilaisten ”oma” katastrofi. Länsimaisten uhrien osuus kuolleista jäi hyvin vähäiseksi, eikä yhtäkään suomalaista saanut surmaansa tuhossa. Haitin maanjäristyksen uutisointi IS:ssä muistuttaa peruskaavaltaan tsunamiuutisointia. Aivan alussa jutut ovat melko faktapohjaisia, tuhon täydellisyyttä kuvailevia ja esittelevät jälleen lopulta liian pieniksi jääneitä arvioita kuolonuhreista ja loukkaantuneista. Tämän jälkeen uutisoinnin keskiöön nousevat tarinat pelastuneista ja surmansa saaneiden uhrien omaisten tilitykset. Kun tsunamiuutisoinnissa kriittisin materiaali kohdistui ulkoministeriöön, ovat Haiti-uutisoinnin kritisoinnin keskuksena hitaasti etenevät kansainväliset pelastustyöt. Tsunamiuutisoinnin lopussa esiintyneet terapeutit ja suremista käsittelevät jutut sen sijaan puuttuvat Haitin käsittelystä. Vaikka uutisointi tsunamista ja Haitista sisälsi perusrakenteen osalta paljon samoja elementtejä, löytyi juttujen sisällöstä ja merkityksistä paljon tutkimuskysymykseni kannalta mielenkiintoisia eroja. Tuon niitä esiin seuraavassa kappaleessa kehysanalyysin avulla.

Tsunamiuutisoinnissa vallitseva kansallinen kehys sisälsi niitä puhetapoja, arvoja ja merkityksiä, joiden kautta toimittajat käsitelivät suomalaisia uhreja. Keskityin Haiti-tarkastelussani erityisesti vertailemaan sitä, liitettäisiinkö katastrofin käytännössä ainoisiin kärsijöihin eli haitilaisiin samanlaisia piirteitä, mitä oli löydettävissä kansallisesta kehyksestä. Tarkastelin sitä, minkälainen arvo haitilaisten tarinoille annettaisiin heidän hätäänsä koskevassa uutisoinnissa, ja millä retorisisilla keinoilla tämä hätä välitettäisiin lukijalle. Kansallinen kehys arvotti uhrit hyvin voimakkaasti: sen sisään päässeistä suomalaisista ja ruotsalaisista käytettiin hyvin samankaltaisia puhumisen tapoja ja juttujen painoarvo lehdissä oli suuri.

Kehyksen ulkopuolelle jääneiden uhrien käsittely oli sen sijaan hyvin vähäistä ja toisenlaista. Jos Haiti sijaitsisi Aasiassa Indonesian vieressä, olisi haitilaisten kärsimyksen kuvailu tsunamiuutisoinnissa jäänyt varmasti kansallisen kehyksen ulkopuolelle. Miten haitilaisia sitten käsitellään nyt, kun he ovat lähes yksin joutuneet kohtaamaan tsunamin mittaluokkaa olevan katastrofin? Aineistoanalyysissäni käy nopeasti selville, että haitilaisista uhreista kertovat jutut on kehystetty monilta osin eri tavalla kuin suomalaisten uhrien, vaikka myös yhtäläisyyksiä löytyy. Haitilaisia käsitellään jutuissa tavalla, jota kutsun tässä toiseuden kehykseksi. Käytän toiseuden kehystä työkaluna, jolla pyrin esittelemään lukijalle sitä, miten eri tavalla IS käsittelee tsunamissa suomalaisia uhreja verrattuna Haitin maanjäristyksen uhreihin.

Ensimmäinen huomionarvoinen seikka on se, että IS:n uutisoinnin alkuvaiheessa Haitin tuhoista eivät pääse kertomaan itse haitilaiset, vaan kuvailijan rooli annetaan länsimaalaisille. Jutun *Tämä on loppumme (IS 14.1 2010)* alussa kuvaillaan toimittajan sanoin Haitin kaaosta, jonka jälkeen puheenvuoro annetaan amerikkalaiselle toimittajalle, jonka Jillian-vaimon pelastumisesta juttu kertoo. Fokus pysyy tiukasti vaimossa koko jutun ajan, eikä paikallisia haastatella, vaikka heidän tuskansa kyllä kuvaillaan laveasti jutun alussa yleisellä tasolla. Paikalliset esiintyvät jutussa ”pölyn peittäminä ihmisinä” tai heistä käytetään muita ei-personoituja ilmauksia.

Talossa oli järityshetkellä myös vaimon kollega ja paikallista henkilökuntaa (...) Vaimo oli olosuhteisiin nähden hyvässä kunnossa, mutta perheen taloudenhoitajalta jouduttiin amputoimaan molemmat jalat. (IS 14.1 2010)

Jutun *Auttakaa Meitä (IS 15.1 2010)* ingressi on dramaattinen.

Kauhu: Cindy selvisi elossa järityksestä – pikkuveli kuoli koulun sortuessa. (IS 14.1 2010)

Leipätekstissä Cindyn tarinaa ei kuitenkaan selosteta kuin muutaman kappaleen verran, eikä hän pääse itse kertomaan menetyksestään kuten suomalaistytöt tsunamiuutisoinnissa. St. Gerardin koulun (jonka raunioihin pikkuveli kuoli) kohtalosta pääsee kertomaan muusikko Richard Morse.

- Ihmiset ovat hautautuneet St. Gerardin kouluun. Me kuulemme ääniä raunioista. Näin ruumiita, mutta kukaan ei tule auttamaan, muusikko Richard Morse kuvaili Twitter-palvelussa. (IS 14.1 2010)

Jutun lopussa koulusta ulos selvinnyt haitilainen Wisnel Occilus saa kuitenkin kertoa tarinansa. Se ei kuitenkaan kestä pitkään, vain muutaman sitaatin verran. *Auttakaa meitä* kuvaa Haiti-uutisointia kokonaisuudessaan hyvin. Jutut rakentuvat yhden teeman ympärille, mutta niiden käsittely on hyvin poukkoilevaa, ja ääneen pääsee useita ihmisiä, joilla ei ole mitään tekemistä toistensa kanssa. Juttujen tarinat ovat kyllä tunteisiin vetoavia, mutta haitilaisten ei anneta kertoa niitä itse, vaan heidän kertomuksensa typistetään muutamaan lauseeseen tai kerrotaan toisten suulla.

Tsunamiuutisoinnissa suomalaiset saivat kertoa tarinansa hyvin laveasti, ja heistä kerrottiin usein todella yksityiskohtaisesti. Haitilaisten syrjäyttäminen tarinoiden kertojan roolista näkyy selvästi jutussa *Pikku-Selinda syntyi kadulla* (IS 19.1.2010). Kyseessä on hyvin tunteisiin vetoava juttu, joka kertoo orpokodin pihalla synnyttäneestä naisesta. Silmiinpistävää on se, että kuvassa vauvan kanssa hymyilevää äitiä ei ole haastateltu lainkaan, vaan jutun ainoa sitaatti kuuluu häntä hoitavalle lääkärille. Äidistä mainitaan vain nimi, mutta muuten hän ei esiinny jutussa lainkaan. Tunteisiin ei vedota haitilaisten kertomilla tarinoilla, vaan toimittajan rooli on koko aineistoni ajan hyvin vahva verrattuna tsunamimateriaaliin. *Pikku-Selinda syntyi kadulla* -jutussa tunteisiin vetoaminen tapahtuu toimittajan omalla suulla. (IS 19.1.2010)

Millaiseen maailmaan Selinda tyttö oikein syntyikään. Haitin tuhoisa maanjäristys hajotti perheitä ja jätti tuhansia lapsia orvoiksi, mutta Port-au-Princen orpokodin pihalla koettiin viikonloppuna myös poikkeuksellisen onnellinen perhetapahtuma. (IS 19.1.2010)

Haiti-uutisoinnissa toimittajan rooli on tsunamia-materiaalia huomattavasti vahvempi myös tuhojen kuvailussa. Toimittaja ikään kuin ottaa silminnäkijän roolin ja kuvailee omin sanoin näkemäänsä kauheutta, kun tsunamissa tämä rooli annettiin vahvemmin sen itse kokeneille suomalaisille.

Tönks. Iso sika törmää autoon hiekkatiellä, joka kulkee läpi kurjista kurjimman markkinatorin Port-au-Princessä. Kärpäset pörräävät myytävien lihanriekaleiden ja hopeakylkisten kalojen ympärillä. Mätänevät vihannekset ja törkykasat kammottavalle. Jossakin käryää nuotio... Näiltä toreilta haitilaiset hankkivat elintarvikkeensa Port-au-Princen syrjäkulmilla ja slummeissa. Ennen katastrofia ja sen jälkeen. (IS 23.1 2010)

Toimittajan rooli kuvailijana ja tarinankertojana lisää hänen vastuutaan siitä, minkälainen kuva Haitin tuhoista välittyy lukijalle. Se myös voi paljastaa jotain hänen tiedostetuista ja tiedostamattomista stereotypioistaan katastrofien ulkomaalaisia uhreja kohtaan. Haiti-uutisoinnista löytyy paljon sellaisia toimittajan omia kielikuvia ja sanavalintoja, joita tsunamiaineistostani en löytänyt. Huomattavan moni näistä kielikuvista ja sanavalinnoista ovat saman tyyppisiä, mitä Horsti (2005) on nostanut esiin maahanmuuttajauutisointia käsitellessään. Useat haitilaisten toimintaa kuvaavista sanoista on lainataan luonnosta. Monella niistä on myös melko negatiivinen kaiku. SPR:n kenttäklinikkaa käsittelevässä jutussa **(IS 19.1 2010)** haitilaiset tungeksivat ja virtaavat saamaan hoitoa. Avustustoimien vaikeutta kuvaavassa jutussa **(IS 20.1 2010)** he puolestaan kamppailevat, parveilevat, rettelöitsevät, nujakoivat, ja vesipussit katoavat nekin salamana, kuin pyörremyrskyn vieminä. Amerikanhaitilaisten pakoa maasta käsittelevässä jutussa *Pakoon täältä* **(IS 18.1 2010)** ihmiset katoavat kuin valaan kitaan. Tsunamiauutisoinnissa suomalaisten tunteiden esiintuominen keskittyi hyvin voimakkaasti heidän surunsa kuvaamiseen, ja muu tunteiden esiintuominen jäi vähäiseksi. Tuskastumista avustustöiden hitauteen tuotiin esiin jonkin verran, lähinnä Sauli Niinistön suulla, mutta muuten se oli melko olematonta. Haitilaisten tunteiden kuvailu painottuu myös suruun, mutta myös muunlaisia tuntemuksia kuten aggressiivisuutta tuodaan uutisoinnissa esiin.

Traumatisoituneet, janoiset, nälkäiset ja väsyneet ihmiset odottavat pitkiä aikoja paahtavassa auringossa, jolloin tunteet alkavat käydä kuumana. (IS 22.1 2010)

Koulua vastapäätä Rue De Rosierin varrella olevan rauniokasan edessä on joukko suuttuneita haitilaisia(...)Thelusman kädessä heiluu pitkä viidakkoveitsi. Se kertoi siitä, että hän pitää järjestystä korttelissa. (IS 18.1.2010).

Toimittaja tuo myös esiin joidenkin haitilaisten valistumattomia arvauksia maanjäristyksen syistä.

Marc-Arthur Sanon tietää syyllisen. – Amerikkalainen sukellusvene oli täällä. Se lähetti merenpohjaan signaaleja, ja sitten maa järisi, Sanon väittää kivenkovaan Port-au-Princen täysin raunioituneen tuomiokirkon edustalla. Muutama hätäisesti peitetty ruumis löyhkää lähistöllä – George Bush tiesi asiasta. Hän on syyllinen (IS 23.1.2010)

Toiseuden kehyksen sisältä on löydettävissä puhetapa, jonka haluan nostaa omaksi kehykseksi, sillä se on tutkimukseni kannalta tärkeä ja toistuu Haiti-uutisoinnissa useaan otteeseen. Nimeän sen epätoivon kehykseksi. IS:N Haiti-uutisointia työstäneet toimittajat ovat varmasti tiedäneet Haitista ainakin sen, että se on maailman köyhimpiä, korruptoituneimpia ja kurjimpia maita ja nämä oletettavat ennakkotiedot kehystävät omasta mielestäni Haiti-uutisointia voimakkaasti. Haitista ja sen asukkaista puhutaan hyvin säälivään sävyyn ja maan kokemaa kohtaloa pahoitellaan ja sympatiseerataan monilla eri tavoin.

Epätoivon kehys näkyy voimakkaasti esimerkiksi jutuissa *Pohjalta vielä alemmas* (IS 23.1.2010) ja *Lyöty, murskattu maa* (IS 14.1.2010), jossa toimittajan sääli Haitia ja haitilaisia kohtaan käy vahvasti ilmi.

Haitin kaltaisen maan valmius kohdata maanjäristyksen kaltainen jättikatastrofi on käytännössä täysi nolla(...)Kaiken tämän kurjuuden päälle rysähti maailman suurin luonnontuho sitten Aasian tsunamikatastrofin (...)
Voi Haitia. (IS 23.1.2010)

Haitilaiset eivät olisi ansainneet tätä katastrofia. Vuosikymmeniä he joutuivat sietämään isä- ja poika Duvalierin viheliäistä mielivaltaa (...)
YK:n apu on ollut kuin aspiiriinia kuolevalle (...) Luonnontuhot ovat sokeita. Maa järisee siellä, missä mannerlaatat kohtaavat. Silti on pakko ihmetellä, miksi haitilaisia aina lyödään. (IS 14.1.2010).

Kuolleeaksi maaksi Haiti kehystetään myös Jutussa *Pakoon täältä* (IS 18.1.2010). Tällä kertaa haitilaisten omalla suulla.

- Tämä on kuollut maa, sanoo Jean-Baptiste. – Tulevaisuus on sadan vuoden päässä. (IS 18.1.2010)

Toimittaja säästää Baptistea pudottelemalla painavia metaforia, kun hän kuvaa amerikanhaitilaisten lähtöä maasta.

Ihmiset jättävät uppoavan laivan, voisi todeta. (IS 18.1.2010)

Toimittajan toivoton näkemys Haitin tulevaisuudesta yhdistyy hänen omaan itsetutkiskeluunsa ja syyllisyydentuntoonsa jutussa kommentissa *Kun mikään ei riitä.* (IS 23.1.2010).

Entä jos Haitiin iskee tämän jälkeen vielä hurrikaani? Silloin kai koko valtiosta voi sammuttaa valot. (IS 23.1.2010)

Kun keskiviikkona jälkijäritys iski, juoksin huojahtelevasta hotellista ulos pelkässä lakanassa. Voi mikä pikku pelästys! Olin elämysturisti vainajien, vammautuneiden orpojen ja nälkäisten maassa (IS 23.1.2010)

Kuten todettua, toimittajan oma rooli tarinankertojana leimaa vahvasti Haiti-uutisointia kokonaisuudessaan. Epätoivon kehyksessä se on kuitenkin vielä tavallistakin voimakkaammin läsnä. Kuten edellisistä esimerkeistä voi todeta, on Haiti-uutisointi tulvillaan toimittajan omia, hyvin painokkaita ja vahvasti merkityksellistäviä kuvailuja, metaforia ja sanavalintoja.

6.2 Turvapaikanhakijat – mistä he ovat uudet pyörät saaneet?

Annan aluksi tiiviin yleiskatsauksen IS:n uutisoinnista pakolaiskriisin ensimmäisen viiden viikon aikana, jonka jälkeen esittelen neljä aineistosta löytämäni kehystä. Ajanjaksolla 13.8-19.9.2015 IS:n uutisointi turvapaikanhakijoista on kokonaisuudessaan hyvin voimakasta. Tavallisessa maanantain irtonumerossaan 7.9 IS antoi turvapaikanhakijoita käsitteleville aiheille tilaa peräti neljän aukeaman verran, mitä voi pitää kaventuvien printtiversioiden aikakaudella ja arkipäivänä melko kattavana pakettina. Intensiivisimmän uutisointivaiheen aikana, joka kestää koko syyskuun ajan, IS kertoi turvapaikanhakijoista useaan kertaan enemmän kuin aukeaman verran. Päiviä, jolloin aiheesta ei olisi uutisoitu mitään, oli vain muutamia. Aiheen painoarvo näkyi siinäkin, että turvapaikanhakijoita käsittelevät jutut oli usein sijoitettu lehden uutisaukeamalle lähelle alkua, vaikka kyseessä olisi ollut ulkomaan uutisointi, jolle on varattu oma paikkansa lehden keskiosasta. Käytössä on koko printtijournalismin asearsenaali: turvapaikanhakijoista on laadittu reportaaseja, isompia ja pienempiä uutisjuttuja, kainalojuttuja ja kommentteja. Jutut on usein palasteltu lukijaystävällisesti niin, että aukeaman laajemman pääjutun seurana on yleensä kaksi tai kolme muuta juttua, jotka ovat usein poimintamaisia tekstejä jostakin yksityiskohdasta kuten ”Älykännykästä apua pakomatalla” (IS 3.9).

Uutisoinnin alussa on hyvin näkyvässä vaihe, kun turvapaikanhakijat olivat vielä Etelä-Euroopan ja erityisesti Kreikan ”ongelma”. Tarina Eurooppaan saapuvista siirtolaisista alkaakin otsikolla ”*Koettelemus lomasaarella*”, (IS 13.8.), joka käsittelee siirtolaisten rantautumista kreikkalaiselle Kosin saarelle turistien katsellessa vieressä. Kreikasta juttuja on yhteensä kolmen aukeaman verran, mutta jo vajaan viikon päästä fokus on jo siirtynyt Suomeen. ”*Tämä turvapaikanhakijoille taataan*” (IS 19.8) kertoo otsikkonsa mukaisesta siitä, minkälaisia palveluita ja oikeuksia Suomessa päätöstä turvapaikkahakemukseensa odottaville ihmiselle taataan. Se on turvapaikanhakijoita Suomessa käsittelevien juttujen alkusysäys. Tästä alkaa uutisointivaihe, joka keskittyy erityisesti turvapaikanhakijoiden elämään vastaanottokeskuksissa. Mukana on luonnollisesti poliittisia sävyjä: mielipiteensä turvapaikanhakijoista saavat esiin erityisesti sisäministeri Petteri Orpo, ulkoministeri Timo Soini, pääministeri Juha Sipilä ja presidentti Sauli Niinistö. Pakolaiskriisin saavuttua Suomeen ulkomaan raportointi ei kuitenkaan lakannut. IS teki reportaaseja muun muassa Unkarista, jonka pääkaupungin Budapestin rautatieasemalle pakolaiset olivat jääneet jumiin matkallaan syvemmälle Eurooppaan ja erityisesti Saksaan. Unkariin IS lähetti paikan päälle oman toimittajan ja kuvaajan. Oman toimittajan juttuja oli ulkomailta tarjolla myös Saksasta ja Turkista. Lisäksi IS teki ulkomaille keskittyvää uutisointia kotitoimituksesta rannalle kuolleen huuhtoutuneen pienen Aylan-pojan tapauksesta. Määrällisesti eniten ulkomaanjuttuja oli tehty Suomen ja Ruotsin rajakaupunki Haaparannasta, kun selvisi, että Ruotsi ohjaa ainakin jossain määrin pakolaisia Suomen puolelle. Loppuvaiheen uutisointia leimaa juuri tämä vastakkainasettelu pakolaistilanteesta Suomen ja Ruotsin välillä.

Ensimmäinen löytämin kehys oli hallitsemattomuuden kehys, jolla viitataan siihen, että Eurooppaan saapuvat siirtolaiset esiintyvät läpi aineiston enemmän tai vähemmän hallitsemattomana elementtinä, joka luo uhkakuvia vanhan mantereen ylle. Aivan ensimmäisenä hallitsemattomuuden kehys näyttäytyy runsaana Haiti-uutisoinnista tuttujen luontometaforien käyttönä. Luontoon liittyvien vertausten käyttö ei riipu siitä, kuka jutun on kirjoittanut, vaan niitä esiintyy tasaisesti läpi aineiston. Metaforien asiayhteyksiä tarkastelemalla on selvää, että niillä pyritään nimenomaan kuvaamaan pakolaisten saapumisen hallitsemattomuutta. Heistä puhutaan luontoviittausten ohella toistuvasti myös hahmotonta ja kasvotonta paljouden tuntua kuvastavilla puhetavoilla. Hallitsemattomuuden kehys on mielestäni aineistoni voimakkain kehys. Erityisesti uutisointijakson alussa hallitsemattomuuden kehys näyttää pakolaiset ikään kuin riesana, jotka häiritsevät eurooppalaisten arkea. Tästä esimerkiksi käy tarkastelujaksoni aloittava juttu *Koettelemus lomasaarella* (IS 13.8).

Se kertoo aivan pakolaiskriisin alkuvaiheesta, kun ensimmäiset kumiveneet saapuivat kreikkalaiselle Kosin saarelle, joka on suosittu turistikohde. Otsikko on monimerkityksellinen. *Kumman* koettelemus on kyseessä, pakolaisten vai turistien? Jutun kuvitus ohjaa tulkintaa siihen suuntaan, että kyseessä on nimenomaan turistien koettelemus. Paljonpuhuvassa kahdeksan palstan levyisessä pääkuvassa etualalla rannalle lekottelee kolme naista, jotka ovat mitä todennäköisimmin turisteja. Etäämpänä näkyy arviolta kymmenen pakolaisen joukko, joka raahaa kumivenettään rantaan ja etsii merestä kadonneita tavaroitaan. Turistit ovat kuvassa selkeästi näkyvämmässä roolissa, ja etenkin otsikkoon yhdistetty otoksen voi hyvin tulkita niin, että mereltä saapuvat miehet häiritsevät turistien mukavaa rentoutumishetkeä. Myös jutun muu kuvitus tukee tulkintaa. Palstan levyisessä pikkukuvassa turistipariskunta pitää sadetta saman holvikaaren alla kuin kurjalta näyttävät pakolaisetkin. Pariskunta on nojautunut pakolaisista pois päin ja näyttää selvästi hieman varautuneelta. Kuvatekstissä tosin puhutaan, että he *hakeutuivat* samaan sateensuojaan, mutta se ei muuta kuvan kokonaisvaikutelmaa. Toisessa pikkukuvassa pakolaiset kahakoivat poliisin kanssa ja kolmannessa he ovat ahtaalle kadulla pakkautunut ihmismeri, jota megafoniin puhuva mies käskee. Kuva on rajattu niin, että pakolaisten määrä näyttää päättymättömältä, ihmismeri jatkuu kuvan ulkopuolelle.

Jutun ingressissä ja leipätekstissä korostetaan tilanteen hallitsemattomuutta, siirtolaisten määrää ja heidän mahdollisesti aiheuttamiaan negatiivisia seurauksia.

Talousvaikeuksissa olevan Kreikan pikkusaaret ovat tukehtumaisillaan veneillä saapuviin siirtolaismassoihin (...) Ihmiset alkavat purkautua niistä kuivalle maalle. Kurkkua myöten velkaantuneeseen Kreikkaan kuuluva Kos on hukkumassa itsekin (...) Se ei missään tapauksessa ollut valmistautunut ottamaan vastaan tällaisia siirtolaisvirtoja.

Toimittajan oman kuvailun ohella jutussa ääneen pääsevät muun muassa Kosin pormestari ja iäkäs saksalainen turistirouva, jotka molemmat pitävät tilannetta kreikkalaissaarella hyvin kestävämmänä. Samoin paikalliset ovat huolissaan.

Pormestari Kyritsis pelkää tilanteen pian räjähtävän. Poliisin ja odottamiseen väsyneiden siirtolaisten välille on jo syntynyt väkivaltaisia yhteenottoja. (...) Asukkaat pelkäävät levottomuuksien karkottavan turistit. (...) ”Käyn täällä joka vuosi ja valitettavasti liika on liikaa. Ihmisten ei pitäisi joutua katselemaan tällaista surkeutta lomalla”, nainen sanoi.

Pakolaisista puhutaan jutussa useilla kielteisillä ilmaisuilla ja osa haastateltavista kehystää heidät selkeästi uhaksi paikalliselle elinkeinolle ja omalle viihtyvyydelleen. Pakolaiset ovat mereltä saapuvaa massaa, jotka rantautuvat kuin kuivalle maalle joutuneet kalat. He ovat selkeästi epätoivottuja ja ravistelevat paikallista järjestystä. Jutun näkökulmaksi on valittu Kreikan horjuvan talouden ja sitä koettelevien pakolaisten välinen vastakkainasettelu. Kuvitus tukee viestiä hallitsemattomasta tilanteesta. Totean tähän väliin, että jutussa on pakolaisten arvottamisen näkökulmasta myös positiivisempia vivahteita, mikä korostaa IS:n pakolaiskriisiuutisoinnin läpäisevää ambivalenssia. Palaan tähän asiaan myöhemmin tutkimuksessani.

Positiivisemmat sävyt eivät poista sitä tosiasiaa, ettei luontometaforia ja muunlaisia negatiivisia sanavalintoja sisältävä ja tilanteen kontrolloimattomuutta korostava hallitsemattomuuden kehys olisi hyvin vahvassa roolissa IS:n uutisoinnissa. Käyn seuraavassa kootusti läpi näitä puhetapoja koko aineiston osalta ja analysoiden sitten niiden merkitystä ja ongelmallisuutta turvapaikanhakijoiden arvottamisen kannalta.

Kuten todettua, Eurooppaan saapuvien määrän valtavuuden korostamiselle pyhitetään IS:n uutisoinnissa paljon palstatilaa, heistä puhutaan useilla negatiivisilla ja persoonatonta massaa ilmaisevilla termeillä, josta seuraavassa koko aineistoa läpäiseviä esimerkkejä. Alkuvaiheessa yleinen keino ongelman laajuuden kuvaamisessa oli korostaa siirtolaisten määrän paljoutta ja kreikkalaisen Kosin saaren pienuutta. Sama keino jatkuu myöhemmässä uutisointivaiheessa, ja sitä käytetään erityisesti, kun turvapaikanhakijoita varten perustetaan vastaanottokeskuksia asukasluvultaan pienemmille suomalaispaikkakunnille.

Tulijoiden valtava määrä on aiheuttanut paikallisille viranomaisille paljon töitä eivätkä siirtolaiset voi kuin odottaa (IS 14.8). Kosin lomasaaren edustalle ilmestyi perjantaina uusi alus. 176 metrinen risteilijä ei tällä kertaa ole huviajelulla, vaan lievittämässä pikusaaren siirtolaisongelmaa. Kreikan hallitus lähetti Elehterios Venizelos -aluksen auttamaan Kosia selviytymään siirtolaismassoista. Siirtolaisjoukko huusi apua, kun heidän kumiveneensä uhkasi upota Kosin rannan tuntumassa. Risteilijä apuun kaaoksessa. (IS 19.8).

Saksan liittokanslerin Angela Merkelin ilmoitus, että Saksa ottaa kaikki Syyrian pakolaiset vastaan riippumatta siitä, miten nämä ovat Saksaan

hankkiutuneet, sai myös osaltaan ihmismassat liikkeelle. (IS 8.9). (...) turvapaikanhakijoiden määrä on tänä vuonna kasvanut reilusti ja kesän aikana suorastaan räjähtänyt. (IS 21.8). 260 turvapaikanhakijan tulo pienempieneen kylään Kirkkonummella jakaa naapuruston mielipiteet (IS 27.8).

Toimittajan kommentissa *Mitä jos Pietarsaari täyttyisi siirtolaisista? (IS 14.8)* Kosin saaren pääkaupungin siirtolaistilannetta havainnollistetaan sillä, jos suunnilleen saman kokoiseen 19 000 asukkaan Pietarsaareen saapuisi saman verran pakolaisia.

Pietarsaaren puistot täyttyisivät tuhansista kodittomista ihmisistä, eivätkä joka päivästä arkeaan elävät pietarsaarelaiset voisi muuta kuin harppoa heidän ylitseen.

Vajaa kuukautta myöhemmin julkaistussa jutussa käsitellään pakolaisten saapumista Lammiin, johon oli perustettu toinen vastaanottokeskus. Näkökulma on vanha tuttu: pieni suomalaispitäjä ja pakolaisten suuri määrä. Toimittaja kuvailee kokemaansa reportaasimaisesti.

Pakolaisten määrä näkyy katukuvassa. Vastaan tulee jopa kymmenhenkisiä ryhmiä, jotka ovat lähtöisin Irakista tai Somaliasta. Välillä näyttää siltä, että pakolaisia on enemmän kuin kantaväestöä (IS 8.9).

IS:n uutisoinnissa käytetään jopa yllättävän paljon ja yllättävän suoraviivaisia luonto- tai erilaisia raskaaseen työhön liittyviä ja odottamattomuuteen metaforia ja vertauksia, joista löytyy lukuisia esimerkkejä läpi aineiston.

Saksa ja Ranska keskustelevat tänään siirtolaiskriisistä, joka paisuu päivä päivältä. (IS 24.8). Yksin liikkeellä ollut somalialaisäiti Rahma Abukar Ali, 33, oli poimittu brittiläisen sota-aluksen kyytiin viikonloppuna. (IS 26.8). Evitskogin vastaanottokeskuksen pihalla parveilee miehiä tupakalla. (IS 27.8). (...) osana meneillään olevaa pakolaisaaltoa. (IS 28.8.) Pakolaistulva on herättänyt suomalaisissa valtavan auttamishalun (IS 3.9). Budapestistä on tullut eräänlainen symboli EU:n sekaville käytännöille maahantulovyöryyn vastaanotossa. Pakolaisten määrä on kuitenkin aiheuttanut kaaosmaisen tilanteen (...) Saksa haluisi muiden EU-maiden

kantavan suuremman osan taakasta (...) (IS 3.9). Sirkus. Se sana tulee ensimmäisenä mieleen, kun seuraa Bicsken rautatieaseman kaaosta. (...) Se on pullollaan ihmisiä. (...) poliisi sulkee toisen kaistan noukkiakseen pakolaiset pois tieltä. (IS 5.9).

Vapaaehtoiset jakoivat tavaroita ohivirtaaville jopa 200-300 pakolaisen ryhmille. (...) näihin busseihin pakkautui tuhansia ihmisiä. (IS 7.9). Kun akuuttia maahanmuuttotulvaa vielä hoidetaan, seuraava haaste vaanii jo nurkan takana. (...) Suomessakaan ei olla osattu varautua tällaiseen hallitsemattomaan vyöryyn. Monet tarttuvat syöttiin (...) sai myös osaltaan ihmismassat liikkeelle. Pakolaisten mahdollinen rantautuminen Kauhavalle huolestuttaa paikallisia ihmisiä. (IS 8.9). (...) pakolaisletkaa saattava Markus Muller kaupungin järjestysmiesvirastosta kuvailee (IS 11.9).

Luontometaforat eivät ainakaan vähene aineiston loppua kohden, vaan Ruotsista pohjoisempaan Suomeen saapuvien pakolaisten kohdalla hallitsemattomuuden kehys tuntuu vain voimistuvan. Tästä esimerkki on juttu *500 ylitti rajan sunnuntaina (IS 14.9)*, jossa metaforat ja paljouden kuvailu tuntuvat sananmukaisesti vyöryvän päälle jo jutun ingressistä lähtien ja sama jatkuu leipätekstissä:

Turvapaikanhakijoiden tulva sai Tornion kaaokseen.

Turvapaikanhakijoiden tulva Tornio-Haaparannan rajalla yllätti kaikki sunnuntaina. - Aivan hirveä kaaos. Tilanne tuntuu mahdottomalta (...) huokasi diakonissa, Aila Ylinärä. Pakolaisia on saapunut pienenä virtana koko kesän (...) Tarvaisen mukaan Kemissä pakolaisia on joka paikassa. (...) Tämä tulva on koko Suomen asia, Tuula Tarvainen huokasi.

Hallitsemattomuutta kuvaavien metaforien käyttö ei ole riippuvaista siitä, onko jutun näkökulma tai sävy muuten pakolaisia ymmärtävä tai heille myönteinen. Toimittajan kommentti (IS 21.8) keskittyy korostamaan sitä, että rajojen sulkeminen pakolaisilta on mahdoton ajatus, sillä Suomi on sitoutunut EU:n ihmisoikeussopimukseen, ja sen on toimittava sivistysvaltion tavoin. Juttu on kuitenkin otsikoitu ”Suomeen tulijoiden virta ei lopu” ja siinä virtaavat pakolaisten lisäksi myös muu heihin liittyvä:

Todelliset kustannukset alkavat kuitenkin virrata vasta siinä vaiheessa kun henkilö jää ilman koulutus- työpaikkaa ja sitä kautta syrjäytyy yhteiskunnasta.

Ei ole sattumaa, että hallitsemattomuuden kehyksessä kielenkäyttö keskittyy juuri luontometaforiin. Ihminen on kautta historiansa pyrkinyt hallitsemaan luontoa ja sen ilmiöitä eri tavoin, mutta yhä edelleen olemme erilaisten luonnonkatastrofien edessä voimattomia. Pakolaismassat hyökkävät, vyöryvät, tulvivat, pakkautuvat, tukkivat kuin hyökyaallon kuljettama irtoaines ja aiheuttavat kaaosmaisen tilanteen. Heitä poimitaan ja noukitaan kuin marjoja, ja he parveilevat kuin eläimet.

Puhetapa vyöryvästä massasta on hyvin negatiivinen ja pelottava ja retoriikka imee kaikki pakolaiset mukaansa. He eivät näyttäydy elävinä, tuntevina ja yksilöllisiä päätöksiä tekevinä ihmisinä, vaan Euroopan ja sen kansalaiset alleen peittävänä, joka paikkaan tunkevana likaisena vetenä. Kuten totesin teoriaosuudessa Karina Horstin suulla (ks. 22-24), metaforilla siirretään merkityksiä kahden eri maailman välillä. Puhumalla pakolaisista luonnonkatastrofeihin liittyvin termein, katastrofien negatiiviset denotaatiot ja pinnan alla lymyävät konnotaatiot takertuvat pakolaisten ominaisuuksiksi. Puhetapa peittää alleen heidän lähtönsä syyt, sodan, inhimillisen kärsimyksen, sosiaaliset ja poliittiset taustat. Puhetapa on hyvin suurelta osalta pakolaisia alistavaa ja kielellistä määrittelyvaltaa kuvastavaa vallankäyttöä.

Euroopan pakolaiskriisi eskaloitui hyvin nopeasti päätöksiä ja vallankäyttöä vaativaksi poliittiseksi kriisiksi. Suomalaispoliitikoista IS:n uutisoinnissa äänensä saavat kuuluviin erityisesti presidentti Sauli Niinistö ja sisäministeri Petteri Orpo, josta sukeutui virkansa puolesta eräänlainen pakolaiskriisin ”järjestysmies” Suomessa. Jutussa *Pian kädet pystyssä?* (8.9) IS kehystää ensin hallitsemattomuuden ongelmaksi toimittajansa suulla, ja sen jälkeen asiaa korostetaan kaupunkipäättäjän kommentilla tulevista kotouttamisen haasteista. Orpo saa sitten vastailla ongelmiksi kehystettyihin asioihin. Tämän tyylinen journalistinen rakennelma oli melko yleinen IS:n uutisoinnissa pakolaiskriisissä.

Ongelma on akuutti. Asiat ovat tapahtuneet nopeasti, eikä Suomessakaan olla osattu varautua tällaiseen hallitsemattomaan vyöryyn (toimittajan tekstiä) (...) - Miten me yhteiskunnassa jaamme vastuuta heistä, jotka tänne pysyvästi jäävät. Olen huolestunut, että siitä on puhutti niin vähän, Turun kaupunginhallituksen puheenjohtajan Olli A. Manni mietti. (...)

- Kotouttamistoimiin tarvitaan valtavasti volyymia. Se tulee haastamaan nykytilanteessa olevaa Suomea, Orpo myöntää.

Argumenttinsa siitä, että pakolaiset ovat Suomelle suuri haaste, Orpo toistaa useaan otteeseen. Lopulliseksi ratkaisuksi ongelmaan hän näkee sen, että muuttoliike on yksinkertaisesti saatava jollain aikavälillä saatava loppumaan.

Muuttoliikkeen pysäyttämisestä Orpo aikoo puhua myös viikon päästä järjestettävässä EU-sisäministerin tapaamisessa (...) Pakolaisjärjestöjen ehdottamasta humanitaarisesta viisumista ministeri ei innostu. Sen avulla turvapaikkaa voisi hakea jo lähtömaassa. - Siinä on hieno ajatus, mutta pelkään, että se muodostuisi liian suuren vetotekijäksi, Orpo sanoo. (IS 7.9)

Samansuuntaisesti kommentoi myös presidentti Niinistö.

Niinistö sanoi, että Lähi-Idän ja Afrikan epävakautta ei voida hoitaa siirtämällä yhä suurempi osa väestöstä Eurooppaan, sillä vastaanottokyvyn rajat tulevat vastaan (IS 8.9).

Poliitikoista soppaa hämmentää muutamien muiden ohella myös Matti Vanhanen, joka maalaillee hurjia kuvia Suomeen saapuvien pakolaisten määrästä.

Tänään sanoin yhdessä palaverissa, että Suomen kannattaa tehdä harjoituksia mittakaavassa 100 000-200 000 hakijan virrasta (IS 19.9).

Tilanteen kehittymisen näkee viimeisessä aineistoon kuuluvassa jutussa, jossa suunvuoro on suomalaispäättäjistä vaikutusvaltaisimmalla.

Pääministeri Juha Sipilä kertoi perjantaina pitävänsä taloustilannetta jo pienempänä ongelmana kuin pakolaiskriisiä. Hän kuitenkin korosti, että tilanne on otettu haltuun. (IS 19.9).

Kriisin akuuteimmassa vaiheessa vastaanottokeskuksia rakennettiin paljon ympäri Suomea, jolloin niiden johtajat pääsivät paljon ääneen IS:n uutisoinnissa. Myös heidän kommenttinsa ja

puheenvuoronsa tukevat vahvasti hallitsemattomuuden kehystä. Lisäksi haastatellaan erilaisia viranomaisia.

- Järjestelmä on mennyt asiakkaiden määrästä sekaisin, Metsälän vastaanottokeskuksen johtaja Pekka Nuutinen sanoo. (IS 20.8). - Turvapaikanhakijoita tulee nyt päivässä enemmän kuin meidän päätöksentekokapasiteettimme on viikossa. Tarvitsemme välttämättä lisää henkilökuntaa, totesi Maahanmuuttoviraston ylijohtaja Jaana Vuorio. (IS 21.8). - Tornio-Haaparannassa kaikki paikat ovat täynnä, kertoi matkakeskuksessa päivystänyt Jussi Toivainen Haaparannan poliisista. (IS 14.9)

Tiivistetysti: Hallitsemattomuuden kehyksessä ongelma on pakolaisten suuri määrä ja hallitsematon maahantulo, lyhyen tähtäimen ratkaisu on saada ongelma hallintaan lisäämällä resursseja ja vastaanottokeskuksia ja lopullinen ratkaisu saada pakolaisten maahantulo ainakin pääosin loppumaan.

Siirryn seuraavaksi esittelemään epäilyn kehystä. Turvapaikanhakijoiden päällä leijuu läpi koko tarkastelemani uutisointijakson ajan tietynlainen epäluottamuksen ja kyräilyn varjo, jonka olen nimennyt epäilyn kehykseksi. Epäilyn kehyksessä ei niinkään aseteta kyseenalaiseksi sitä, miksi pakolaiset saapuvat, mutta heidän tarkoituksensa epäillä monilla muilla tavoilla.

Turvapaikanhakijoiden kunniallisuus kyseenalaistetaan monin tavoin ja erityisesti tässä kunnostautuu uutisoinnissa äänensä kuuluviin saavat tavalliset kansalaiset. Uusia tulijoita kohtaan esitetään suoria ja vähemmän suoria syytöksiä, mutta perustelut ja jatkokysymykset jäävät vähiin.

Jutussa *Hostellista tuli vastaanottokeskus (IS 27.8)* käsitellään 260 turvapaikanhakijan saapumista Evitskogin kylään Kirkkonummella. Jutussa paikkakunnalle perustetun vastaanottokeskuksen johtaja kertoo olleensa yllättynyt paikallisten nihkeästä suhtautumisesta turvapaikanhakijoihin. Ääneen pääsevät myös kyläläiset, jotka tosin haluavat esiintyä tunnistamattomina tiedotusvälineissä.

Kylätiellä törmäämme isään, joka on tullut kävellen vastaan poikaansa linja-autolle. Hän kertoo vastaanottokeskuksen herättäneen naapurustossa pelkoa ja hämmennystä, mutta ei halua kommentoida asiaa omalla nimellään.

Jutussa haastatellaan myös elintarvikekioskin pitäjää, joka sanoo nähneensä turvapaikanhakijoita kylällä. Kioskin pitäjän mukaan uudet tulijat tuppasivat liikkumaan kävellen.

Mutta viikko sitten he alkoivat kulkea pyörällä yöaikaan. Mistäköhän he ovat aivan uudet pyörät saaneet, mies ihmetteli.

Nimettömien kyläläisten suulla turvapaikanhakijoita kohtaan langetaan epäily. Heiltä ei kysytä vastakysymyksiä tai perusteluita peloille, huolille tai väitteilleen. Ne jäävät ilmaan roikkumaan ja jäytämään lukijan mieltä. Kioskinpitäjän sanat on luonteva tulkita siten, että hän vihjaa turvapaikanhakijoiden varastaneen uudet polkupyörät. Samaan aikaan kuitenkin palstan levyisen pikkukuvan kuvatekstissä kerrotaan, että paikalliset asukkaat ovat lahjoittaneet vastaanottokeskukselle muun muassa vaatteita ja polkupyöriä, mikä on omiaan tuottamaan ristiriitaista tulkintaa. Onko pyörät saatu lahjoituksina vai anastettu kyläläisiltä? Myös jutun kuvitus on ristiriitainen. Pääkuvassa ja pikkukuvassa turvapaikanhakijat ovat täysin anonyymeja, sillä kuvat on rajattu päiden kohdalta poikki. Kolmannessa kuvassa, joka on huomattavasti pääkuvaa pienempi, jutussa haastateltu irakilainen turvapaikanhakija sen sijaan esiintyy omalla nimellään ja kasvoillaan. Kahden muun kuvan anonymiteettiin saattaa olla syynä se, että turvapaikanhakijat eivät halunneet esiintyä tunnistettavasti. Valintaa on kuitenkin tehty siinä, että kännykkää näpräävät tunnistamattomat miehet on nostettu pääkuvaan, ei kuvaa Mohammed Ameer Ibrahimista, joka on ainoa jutussa haastateltu turvapaikanhakija. Hieman rikoskuvitusmainen pääkuva ja pikkukuva tukevat vaikutelmaa tuntemattomista vierailijoista ja epäilyn kehyksestä.

Samantyyllisiä, negatiivissävytteisiä ja epäilyksen herättäviä kommentteja nimettömiltä kansalaisilta esiintyy useassa jutussa läpi aineiston. Myös ulkomaanjutuissa epäilyn kehys on läsnä.

En sano mitään, etten sano pahasti, eräs nainen perustelee. (...) Kysyin heiltä, (Alkossa käyneiltä turvapaikanhakijoilta) pidätkö alkoholista. Olen ajatellut, että muslimit eivät käytä alkoholia, nainen kertoi. He sanoivat, että he ovat vapaita, ja selvittivät jotain, mitä en ymmärtänyt. (IS 8.9).

Kuljettajan mielestä on vain ajan kysymys, kun joku nuorista miehistä poimii käteensä kiven tai kalasnikovin. - Se ei tarvitse kuin yhden ihmisen, jolloin kaikki räjähtää käsiin (IS 4.9).

Ehkä selkein esimerkki epäilyn kehyksestä on heti seuraavana päivänä julkaistu reportaasi *Pakolaiset kasarmin katon alle? (IS 28.8)*, jossa pakolaisten sijoittaminen entiselle varuskunnan alueelle herättää närää Keuruulla. Huomio kiinnittyy nopeasti jutun ingressiin.

Some-raivo on vallannut Keuruun. Ajatus entisen varuskunnan pyhittämisestä turvapaikanhakijoille on monelle liikaa.

Leipätekstissä väitettä kuitenkin avataan niukanlaisesti yhden kappaleen verran.

Sosiaalisessa mediassa ei arkailla. Nimimerkin takaa tykitys on rajua. Vastaanottokeskusta kannattavat ovat selkeässä vähemmistössä ja pahasti puolustuskannalla.

Keuruulaisten some-raivosta ei anneta kouriintuntuvaa esimerkkiä, vaikka voisi luulla, että keskustelusta edes joku painokelpoinen kommentti löytyisi. Ei myöskään kerrota sitä, mistä keskusteluryhmästä tai foorumilta kommentit ovat peräisin. Väite keuruulaisten some-raivosta jää lähes täysin ilmaan ja toimittajan heitoksi, vaikka se on nostettu ingressiin. Lukijan on sitä vaikea arvioida keskustelun laajuutta tai kommentoijien määrää.

Leipätekstissä epäilyn kehys näkyy samalla tavalla kuin edellisessä esimerkeissä – nimettömien suomalaisten kommentteissa.

Minulla on kyllä selvä mielipide, mutta parempi, etten sano sitä, parkkipaikalla tupakoiva nainen vastaa kysymykseen ja naurahtaa merkitsevästi.

Rivien välistä on helppo lukea, että nimettömän naisen mielipide turvapaikanhakijoista on vähintään epäilevä. Jutussa pääsee näkyvästi ääneen omalla nimellään perussuomalaisten kaupunginvaltuutettu Joonas Röppänen, joka vaatii kansanäänestystä vastaanottokeskuksen perustamisesta. Hänen puheessaan epäilyn kehys on jo hyvin suoraa.

Röppänen kertoo saaneensa muun muassa poliisilta tietoa muualla ilmenneistä ongelmista. Pelkona on muun muassa turvapaikanhakijoiden mukanaan tuoma rikollisuus. Kaikki hakijat eivät välttämättä ole edes hädänalaisia, Röppänen arvioi. - Naisille voi tulla täällä hankalat

olosuhteet. Naisia ei arvosteta Välimeren takaisissa muslimimaissa samalla tavalla kuin Euroopassa.

Röppästä ei vaadita perustelemaan väitteitään, joista osan pohjana on hyvin stereotyyppinen käsitys ”Välimeren takaisten muslimimaiden” ihmisistä. Mitä tietoa ”muualla ilmenneistä ongelmista” Röppänen on saanut poliisilta? Sitä ei lukijalle kerrota, eikä sitä edes kysytä jutussa. Epäilyn kehys näkyy myös siinä, että turvapaikanhakijoiden joukossa oletetaan olevan sellaisia, jotka eivät apua niin kipeästi tarvitse, eli elintasopakolaisia. Kaupunginvaltuutettu saa jutussa hyvin kritiikittömästi esittää näkemyksiään. Jää vaikutelma, että hänelle tarjotaan jutussa selkeä tilanteen ja ongelman ensisijaisen määrittelijän rooli. Toimittaja tuntuu myötäilevän. Sanavalinnoissa ei korosteta sitä, että kyseessä on maahanmuuttokriittisen puolueen edustajan arvioista, vaan annetut näkökohdat ikään kuin otetaan annettuna.

Vastaanottokeskuksia puolustellaan usein sillä, että ne lisäävät taloudellista toimeliaisuutta isäntäkunnissa. Röppänen muistuttaa kuitenkin, että pakolaisstatuksen saatuaan monet voivat jäädä Keuruulle taloudelliseksi rasitteeksi – Turvapaikanhakijoiden joukossa voi olla paljon kallista erikoissairaanhoitoa ja muuta vaativia henkilöitä. Koululaiset tarvitsevat tulkkeja, minkä vuoksi resursseja pitää lisätä, Röppänen luettelee esimerkkejä.

Röppäsen väitteiden ja toimittajan puristuksessa jutun kolmas haastateltava tuntuu jäävän alakynteen. Kaupunginvaltuuston jäsen Jouko Pihlainen (vihr.) sanoo, että perussuomalaiset vain kerää poliittisia irtopisteitä. Pihlainen puolustaa vastaanottokeskuksen perustamista. Seuraava toimittajan kirjoittama lause on jutun kannalta merkityksellinen ja oman analyysini mukaan vahvasti tulkintaa ohjaava.

Ihan sinisilmäinen ei Pihlainenkaan ole. - Valtaosa turvapaikanhakijoista on kunnan ihmisiä, mutta aina joukkoon mahtuu myös epätoivoisia ihmisiä, joista osa voi olla jopa rikollisia. Uskon, että lieveilmiöt jäävät kuitenkin vähäisiksi.

Röppänen on siis jutussa se, joka on saanut tietoja, muistuttaa ja luettelee esimerkkejä. Pihlainen taas se, joka ei ole ihan sinisilmäinen. Juttu on luettavissa vahvasti epäilyn kehystä puoltavaksi,

vaikka vihreiden kaupunginvaltuutettu Pihlainen puolustaakin vastaanottokeskusta ja syyttää perussuomalaisia ennakkoluuloista.

Röppäsen esiin tuomia epäilyjä siitä, että hädänalaisten joukossa on elintasopakolaisia aineistosta löytyy melko vähän ja ne ovat yksittäisiä. Tällaisesta esimerkki on presidentti Sauli Niinistön syyskuun alun puheessaan esittämä kommentti **(IS 3.9)**

Uskon, että meillä on vastaanottokykä. On varmasti tehostettava huomattavasti hallintoa siinä suhteessa. On käännyttävä ne, joilla ei tuota viimeisellä viivalla seisomista ole, ei sellaista hätää.

Epäilyn kehyksestä yksi esimerkki on perheensä menettäneestä Abdullah Kurdista kertova juttu *Oliko pienen Aylanin isä syyppää?* **(IS 14.9)** Aylan-poika nousi pakolaiskriisin alkuvaiheen symboliksi, kun lohduton kuva rantahietikolle kuolleen huuhtoutuneesta pikkulapsesta levisi ympäri maailmaa. Isä oli perheestä ainoa, joka selvisi salakuljettajien järjestämästä merimatkasta Turkista Kreikkaan hengissä. Samassa veneessä ollut irakilaisnainen syytti myöhemmin, että todellisuudessa Abdullah Kurdi ohjasi venettä ja oli itse ihmissalakuljettaja. Väitteet ovat rankkoja suhteessa siihen, että jutun mukaan poliisi ei pidättänyt eikä epäillyt Kurdia turmasta. Mies itse saa puolustautua jutussa. Ehkä tärkein huomio jutusta on se, että kuten useat muutkin epäilyksen kehyksen alla esitetyt väitteet, jäävät kommentit Kurdin syyllisyydestä ilmaan leijumaan. Tapaukseen ei palata enää myöhemmin uutisoinnissa. Epäily syyllisyydestä jää elämään.

Epäilyn kehys nousee esiin vielä aineistoni loppuvaiheessa hieman erilaisesta kulmasta, kun uumoilu siitä, että Ruotsi ohjaa turvapaikanhakijoita Suomeen, heräävät. Epäily kohdistuu nimenomaan Ruotsin pyrkimykseen ja IS reporttereineen yrittää useassa jutussa selvittää, miksi pakolaiset haluavat juuri nyt Suomeen, vaikka he voisivat jäädä Ruotsiin. Sisäministeri Orpo esittää kritiikkiä jutussa *Usuttaako Ruotsi kohti Suomea?* **(IS 15.9)**.

Ihmettelen sitä, että niinkin paljon ihmisiä voi Ruotsissa kulkea maan läpi ilman, että heitä rekisteröidään.

Turvapaikanhakijat itse kommentoivat jutuissa ”Suomi on paras paikka” **(IS 15.9)** ja *Määränpäänä Turku, Helsinki ja Tampere* **(IS 16.9)** tilannetta melko neutraaliin sävyyn. He kertovat kuulleensa hyvää Suomesta ja uskovat saavansa maasta turvapaikan helpommin kuin Ruotsista. Pakolaisten pyrkimyksiä selvitetään samaan tyyliin useassa jutussa.

Tilanteen edetessä uutisoinnin sävy muuttuu entistä kriittisemmäksi. Epäilyn kehysten ytimessä ovat tässä tapauksessa kysymykset siitä, koijaako Ruotsi Suomea lähettämälle tänne pakolaisia, ja onko Suomen pakolaist politiikka liian löyhää ja houkuttelevaa. Erityisesti irakilaisten turvapaikanhakijoiden palauttamisen erot Ruotsin kanssa nousevat keskustelun polttopisteeseen. Epäilykset lausutaan jo melko lailla ääneen jutuissa *Miksi Ruotsi palauttaa, mutta Suomi ei?* (IS 16.9) ja *”Ruotsi ei katso läpi sormien”* (IS 16.9). Kyseessä on kaksi vierekkäin taitettua juttua, jossa kummassakin käytetään kysymys-vastaus-formaattia. Päättäjiltä tiukataan sitä, miten naapurusten linja voi olla palauttamisen suhteen niin erilainen ja sitä, saadaanko tilanne Ruotsin kanssa ratkaisua. Se, mikä määrittyy ongelmaksi, tulee selkeästi esiin toimittajien kysymyksissä viranomaisille ja poliitikoille.

Miksi Ruotsi palauttaa Irakista tulleet turvapaikanhakijat, mutta Suomi ei, turvapaikkayksikön tulosalueen johtaja Juha Sipilä? Mihin erilainen linja perustuu? Mitä näiden pykälien taustalla on? (...) Mitkä ovat Irakista tulevien turvapaikanhakijoiden kustannukset Suomelle, esimerkiksi tänä vuonna? Sisäministeri Petteri Orpo, oletteko puhuneet asiat selviksi Ruotsin sisäministerin kanssa? Onko näyttöä siitä, että Ruotsin viranomaiset katsoisivat tätä läpi sormien ja ohjaisivat turvapaikanhakijoita Suomeen? Suomi perustaa ensimmäisen järjestelykeskuksen Pohjois-Suomeen. Miksi järjestelykeskuksia ei tule myös Ruotsiin? Hallitus ei ole ottanut käyttöön sisäraajatarkastuksia. Miksi? Viime päivinä Suomeen on tullut satoja turvapaikanhakijoita. Kuinka kauan Suomen resurssit kestävät?

Puheet irakilaisten turvapaikanhakijoiden palauttamisesta tulivat sikäli puskiin, että niitä ei esiintynyt aineistossa ennen Suomen ja Ruotsin välien hiertymistä pakolaistkysymyksessä. Uutisoinnin sävyn voi tulkita kovenneen melko yhtäkkisesti. Suomen linja pakolaistkriisin hoidossa kyseenalaistetaan, ja sen pelätään ainakin rivien välissä olevan liian löysää ja houkuttavan tulijoita Ruotsista. Pakolaisten käsittely Ruotsi-riidan aikana on melko neutraalia kuvitusta myöten, mutta yksi kuva antaa mahdollisuuksia epäilyn kehystä tukevalle tulkinnalle. Jutun *Määränpäänä Turku, Helsinki ja Tampere* -jutun pienessä, palstan levyisessä kuvassa irakilaistmies hieroo käsiään yhteen ja myhäilee kameralle. Halutaanko tässä esittää pakolainen, joka on löytänyt uuden, helpomman tavan saada turvapaikka, kun Ruotsi usuttaa pakolaiset Suomeen ja näyttää siksi niin tyytyväiseltä? Kyseessä on hyvin tulkinnanvarainen kuva, yhtä hyvin mies voi hieroa käsiään yhteen kirpeän

syysilman takia. Turvapaikanhakijoiden päällä leijuva epäilyn kehys ja jutun aihe huomioon ottaen kuva voidaan kuitenkin lukea myös edellä mainitsemallani tavalla.

IS:n uutisointi pakolaiskriisistä ei missään tapauksessa ole niin yksioikoista ja negatiivissävytteistä kuin epäilyn ja hallitsemattomuuden kehysten perusteella voisi päätellä. Sävyä ja ristiriitaa tuo seuraavaksi esittelemäni inhimillisyyden kehys, joka on hyvin merkityksellinen ja vahva osa uutisointia. Turvapaikanhakijoista uutisoidaan empaattisesti, heidät esitetään ihmisinä omilla nimillään, joviaaleina ja empaattisina toisiaan kohtaan, pakolaisia haastatellaan ja heidän syistään paeta kotimaastaan Eurooppaan kerrotaan lukijoille selkeästi. Inhimillisyyden kehys esiintyy useissa jutuissa hallinnan kehysten tai epäilyn kehysten rinnalla ja osassa aineistosta on saman artikkelin sisällä löydettävissä kaikki kolme kehystä. Inhimillisyyden kehyksessä turvapaikanhakijoita käsitellään tunteisiin vetoavalla tavalla, joka ei ole aina ollut tutkimuskirjallisuuden mukaan tyypillistä. Palaan tähän asiaan johtopäätökset-kappaleessa graduni lopussa. Erityisesti kaksi uutisaihetta luovat vahvan inhimillisyyden kehysten pakolaiskriisiin.

Juttu ”*Lapseni luisuivat pois käsistäni*” (IS 4.9) kertoo Aylanin isästä Abdullah Kurdistista, joka menetti koko perheensä, kun turvapaikanhakijoiden vene upposi matkalla kreikkalaissaari Kosille. Jutun kuvitus on riipaiseva. Viiden palstan pääkuvassa isä-Kurdi itkee lohduttomana ja tuntemattomaksi jäänyt mies pitää kättä hänen olallaan. Kuvateksti alkaa sanoilla *Isän tuska*. Pienemmässä kolmen palstan kuvassa pelastustyöntekijä kantaa Aylanin ruumista pois rannalta. Jutun ingressissä ja leipätekstissä käytetään hyvin tunteisiin vetoavaa kieltä.

Pakolaisperheen isä Abdullah Kurdi joutui kokemaan sen, mitä kenenkään isän ei pitäisi joutua kokemaan. Hänen on haudattava perheensä. (...)
Syyrialainen perheenisä Abdullah Kurdi murtui kyyneliin, kun hän kävi tunnistamassa perheensä ruumiit turkkilaisella ruumishuoneella.
Keskiviikkona sosiaalisessa mediassa levisi kuva, joka järkytti maailmaa.
Turkin Bodrumin rannalla makasi pieni hukkunut poika kasvot hiekassa.
Hän oli Kurdin kolmevuotias poika Aylan.

Sama tunteisiin vetoava retoriikka ja kuvitus jatkuu myös myös jutuissa *Kuoleman rannikko* (IS 16.9) ja *Pikku-Aylan haudattiin kotiin* (IS 5.9). Aylanin kuolemasta piirtyy syvästi koskettava tragedia, jossa suru ja tuska ovat vahvasti läsnä. Pikkupojan murheellisesta kuolemasta tulee eräänlainen pakolaiskriisin taitekohta ja tiivistys pakolaisten inhimilliselle hädälle

Pikku Aylan haudattiin kotiin -jutun pääkuvassa isä-Kurdi pitelee jompaa kumpaa kuollutta lastaan käärittynä valkoiseen harsoliinaan ja on laskemassa häntä maahan kaivettuun kuoppaan. Pienempi kuva on lähikuva rannalla elottomana makaavasta Aylanista. Leipätekstissä isän surua käsitellään hyvin koskettavasti hänen omien sanojensa kautta.

- En tiedä mitä tehdä. En tiedä, mitä sanoa, murheellinen isä sanoi kolmen arkun vierellä. (...) En halua maailmalta enää mitään. Kaikki mistä unelmoin on poissa. Haluan haudata lapseni ja istua heidän vieressään kunnes kuolen.

Kuoleman rannikko -jutun kuvituksessa kuollut Alan (nimi tarkentunut Aylanista Alaniksi) makaa rantahietikolla, ja hänen kasvonsa näkyvät. Juuri koskaan ihmisten ruumiita ei näytetä tunnistettavasti lehtikuvissa. Päätös olla sumentamatta pojan kasvoja voi johtua siitä, että käsittelemätön kuva on voimakas viesti päättäjille ja tavallisille ihmisille siitä, minkälainen kärsimys Etelä-Euroopan rannoilla on käynnissä. Kuvaa on korostettu ohuilla mustilla viivoilla, joita ei ole aineistoni minkään muun kuvan yhteydessä. Kuva- ja leipätekstissä korostetaan EU:n vastuuta, ja tapahtuman asioita muuttavaa luonnetta.

Sydäntä särkevät kuvat hukkuneen kolmevuotiaan Alanin ruumista pakottivat kaksi viikkoa sitten myös päättäjän pohtimaan, tekeekö Eurooppa tarpeeksi pakolaiskriisin hoidossa. (...) Pikku-Alanista tuli nopeasti pakolaiskriisin symboli, joka sai ihmiset muuttamaan asenteitaan ympäri maailmaa.

Syyskuun alkupuolella pääministeri Juha Sipilä kohahdutti Suomea ja maailmaa tarjoamalla Kempeleen kotinsa turvapaikanhakijoiden käyttöön (tosin myöhemmin uutisoitiin, että tämä ei ole turvallisuussyistä mahdollista). Inhimillisyyden kehys näkyy Sipilän päätöksen uutisoinnin sävyssä: sävy on hyvin positiivinen, jopa ihaileva. Jutussa ”Juhan ja Minnan tapaista” (IS 7.9), pääministeri saa itse kertoa asiasta vapaasti, eikä soraääniä kuulu.

- Jokaisen suomalaisen tulisi miettiä sitä, mitä voimme itse asialle tehdä ja tämä oli meidän ratkaisumme, Sipilä perustelee. (...) - Inhimillisyyys ja välittäminen velvoittamat huolehtimaan muista. Sipilä aikoo antaa talonsa käyttöön ilmaiseksi: - En todellakaan rahaa tarvitse siitä, Sipilä puuskahtaa.

Kuvaa Sipilän ja hänen vaimonsa hyveellisyydestä turvapaikanhakijoita kohtaan lisää se, että IS:n haastattelemat Sipilöiden naapurit ylistävät pariskunnan päätöstä. Heikompien auttaminen leimautuu positiivisesti Sipilöiden ominaisuudeksi. Kaikki jutussa haastatellut suhtautuvat turvapaikanhakijoiden tuloon pieneen Kempeleen kuntaan positiivisesti.

- Eihän tällaisen tiedon tulemiseen voi varautua. Mutta hyvä juttu se kaiken kaikkiaan on kertoo Sipilöiden naapurissa asuva mies. Hänen mukaansa Sipilöiden päätös on heidän tyylilleen ominaista. Samaa mieltä on toisen naapuritalon emäntä. - Tämä on hyvin Juhan ja Minnan tapaista. Hehän ovat esimerkiksi auttaneet pitkään säätiönsä kautta vaikeuksissa olevia ihmisiä, nainen perustelee.

Nainen suhtautuu Sipilöiden päätökseen myötämielisesti, kuten myös kolmas haastateltu naapuri.

- Vanhempani ovat kertoneet kuinka kodistaan lähteneitä oli heidän pirttinsä nurkissa Ihmisille olisi pitänyt antaa turvaa. Miksi nyt ei toimittaisi samalla tavalla?

Jutussa Rohkeutta ylistetään maailmalla **(IS 7.9)** hehkutetaan vuolaasti Sipilän päätöksen vastaanottoa eri medioissa maailman laajuisesti. Peräti yhdeksän palstan ja jutun ainoassa kuvassa pääministeri on kuvattu vierailmassa Heikinharjun vastaanottokeskuksessa Oulussa. Pääministeri on kuvassa kahden turvapaikanhakijapojan kanssa, joista toista hän kättelee. Myös pojat hymyilevät. Hieman taustammalla tuntemattomaksi jäävä nainen, mahdollisesti vastaanottokeskuksen työntekijä, katsoo hymyillen pääministeri Sipilään päin. Kuva tunnelma on erittäin lämminhenkinen, ja siinä esiintyvien henkilöiden ilmeet kiinnittävä huomion ja vetoavat lukijan tunteisiin: pääministeri Sipilää nähdään harvoin julkisuudessa näin sympaattisesti hymyilevänä. Leipätekstin ylistävään sävyyn yhdistettynä jutun voi lukea selvästi inhimillisyyden kehystä tukevana.

Viereen taitetussa toimittajan näkökulmakirjoituksessa *Sipilä sai uuden alun* **(IS 7.9)** Sipilän teko nähdään niin ikään erittäin positiivisessa sävyssä. Pääministeriä verrataan liian innokkaaseen koulupoikaan, joka sai äänestäjät puolelleen kansanomaisuudellaan, mutta muuttui pääministerinä takaisin kovaksi ja kylmäksi bisnespomoksi. Nyt hän on saanut otsikon mukaisesti uuden alun myös Suomen asioiden parantamisessa.

Nyt Sipilä teki hyvän teon, joka lämmittää viilenemässä olleet sydämet taas hänelle. (...) Poliitikassa kiihkeät maahanmuuton vastustajat ovat poliittinen voima. Poliitikon määrätietoisuuden ja oikeuden mitta on, että hän ei tällaisten voimien vihaisesta viestistä välitä. (...) Olisi aika käyttää sitä, (teon positiivista vastaanottoa) ja ottaa alk myös talouden pelastamisessa yhdessä. Jos pöytään istuu reilu-Sipilä eikä business-Juha, ilmapiiri voi olla ihan toinen. (...) Juha Sipilä taisi tulla vahingossa tehneensä lyhyen poliittisen uransa merkittävimmän teon.

Aylan-pojan kuolema ja Sipilän päätös sattuivat lähes tasan samaan aikaan syyskuun ensimmäisellä viikolla. Tämä on aineistossani hetki, kun inhimillisyyden kehys näkyy kaikista vahvimmista. Aylanin ja hänen tuskaisen isänsä kautta turvapaikanhakijoiden hädästä piirtyy hyvin koskettava, surua tuottava kuva. Sipilän tapauksessa päätös turvapaikanhakijoiden majoittamisesta ja uutisoidaan hyvin myönteisesti, ja Sipilästä piirtyy hyveellisen valtionmiehen ja esimerkkiä näyttävän pääministerin kuva.

Inhimillisyyden kehys ei kuitenkaan rajoitu näihin kahteen tapaukseen, vaan läpäisee koko aineiston. Tiivistettynä turvapaikanhakijat esitetään epäilyn ja hallitsemattomuuden kehyksien lisäksi sekä kuvissa että tekstissä hymyilevinä ja nauravina ihmisinä ja kiitollisina saamastaan kohtelusta. Heitä haastatellaan koko nimillään, he saavat kertoa oman tarinansa ja perustelut lähtönsä syille. Monen turvapaikanhakijan kohdalla korostetaan hänen koulutustaustansa ja haluaan sopeutua Suomeen.

Aineistoni alkupuolella julkaistussa jutussa *Pitkän matkan pääteasema (IS 20.8)* huomiota kiinnittyy ensimmäiseksi kuvitukseen. Seitsemän palstan pääkuvassa turvapaikkaa perheensä kanssa hakevat sisarukset leikkivät Metsälän vastaanottokeskuksessa ja molemmat hymyilevät. Pienemmässä lähikuvassa on koko perhe, jossa he katsovat silminnähden tyytyväisinä suoraan kameraan. Tekstissä perhettä käsitellään humanisti ja sympatiaa synnyttävällä tavalla.

Helsinkiläinen vastaanottokeskus on täytynyt äärimmilleen, mutta asukkaat jaksavat hymyillä. (...) Puinen lohikäärme jää lastenhuoneen lattialle muiden lelujen joukkoon, kun lapset ryntäävät käytävälle. Mustafa, 11, yrittää näyttää kameralle vakavaa naamaa, mutta pokka pettää. Hänen 7-vuotias pikkusiskonsa sen sijaan hymyilee auliisti ja sitten hipelöi kameraa

vaikuttuneena. (...) Äidin harras toive on, että lapsista tulee koulutettuja ja onnellisia Suomen asukkaita. (...) - Meistä pidetään täällä hyvää huolta, Sana sanoo.

Juttu Sophia syntyi sota-aluksella **(IS 26.8)** kertoo pakolaisnaisesta, joka pelastettiin mereltä kriisiä auttamaan saapuneelle saksalaiselle sota-alukselle, jossa nainen synnytti terveen tyttövauvan. Artikkelissa käytetään tunteisiin vetoavaa kieltä.

”Euroopan pakolaiskriisin rauhallisimmat kasvot.” Näin kirjoitti Saksan laajalevikkisin lehti Bild Zeitung eilen, kun maan puolustusvoimat Bundeswehr kertoi kuvien kera harvinaisesta tapahtumasta Välimerellä. Tarina on yksi Välimeren onnekkaimmista. Moni tarina on tänäkin vuonna päättynyt karmealla tavalla kuolemaan, mutta nyt kyseessä oli syntymä. (...) Bundeswehr kertoi tapahtumasta tiedotteessaan ”3000 grammaa toivoa”.

Pakolaisten keskinäistä solidaarisuutta korostavista jutuista esimerkkejä ovat *”Pelkäsin joka tunti kuolemaa” (IS 10.9)* ja *Pakolainen ymmärtää pakolaista (IS 9.9)*. Ne kertovat ilmaista ruokailua turvapaikanhakijoille järjestävistä entisistä pakolaisista.

Ravintolapäällikkö Ahmet Deniz laskee, että keskiviikon satsi maksoi ravintolalle 300-400 euroa. - Tärkeintä on ollut halu auttaa muita Nykyinen pakolaiskriisi koskettaa joka ikistä pakolaista ja ulkomaalaista, joka on aikoinaan tullut tänne sotaa tai vainoa pakoon. Tiedämme, miltä heistä tuntuu ja osaamme samaistua heidän tuntemaansa tuskaan, Deniz pohdiskelee.

Samalla juuri Suomeen saapuneet turvapaikanhakijat pääsevät omin sanoin korostamaan, kuinka nälännyttävä ja vaarallinen matka heillä on takanaan.

- Kävelimme yöstä aamuun Lopulta olin kävelemisestä niin väsynyt, että kaaduin. Yövyimme tien poskessa maassa, Yaqueen kertoo koettelemuksistaan. - Tulin kipeäksi ja minulla oli kuumetta vielä pari päivää sitten. Nyt minulla on yskä. Myös pienemmät sisarukseni ovat olleet kipeinä.

Viimeinen löytämäni kehys on nimeltään neuvottelun kehys. Se ei ole niin merkittävässä roolissa IS:n pakolaiskriisiuutisoinnissa kuin hallitsemattomuuden, epäilyn ja inhimillisyyden kehykset. Kehys näyttäytyy enemmän repaleisena sivujuonteena, mutta on kuitenkin mielestäni selkeästi erotettavissa omaksi kehykseksi. Neuvottelun kehyksessä on kyse siitä, että pakolaisten ja Suomen pakolaispoliittisen linjan kautta peilataan sitä, minkälainen valtio ja kansakunta Suomi on ja minkälaisia ihmisiä täällä asuu. Neuvottelu siitä, minkälainen Suomi on ja minkälaisena se näyttäytyy muiden silmissä, tapahtuu yksittäisten turvapaikanhakijoiden avulla sekä vertailemalla Suomen linjaa pakolaisten vastaanottamisessa muihin Euroopan maihin.

Neuvottelun kehys näkyy ensinnäkin siinä, että IS kysyy innokkaasti haastattelemiensa turvapaikanhakijoiden kommentteja siitä, minkälainen maa Suomi on ja nostaa ne esiin. Pakolaisia kuunnellaan auliisti siinä, minkälaiset olot heillä on maassamme ja mitä he ovat siitä ylipäänsä mieltä. Tämän kaltaisesta neuvottelun kehyksestä löytyy toistuvia esimerkkejä läpi aineiston.

Hyvä esimerkki neuvottelun kehyksestä on aineistoni loppupuolen juttu ”*Suomi on paras paikka*” (IS 15.9), joka käsittelee turvapaikanhakijoiden saapumista Ruotsista Suomeen. Jutussa näkyvään rooliin on nostettu useita tulijoiden kommentteja siitä, minkälainen maa Suomi on. Yksi haastatelluista on irakilainen Raad Jasim.

- Suomeen saa jäädä ja täällä on humaaneja ihmisiä. Irakilaisia kunnioitetaan Suomessa enemmän. Ruotsissa pelkäsimme, että meidät palautetaan takaisin Irakiin ja jatkoimme kiireellä matkaa kohti Suomea.

Samoilla linjoilla jatkavat kaksi muutakin maahanmuuttajaa.

En usko, että Suomesta saa turvapaikkaa yhtään sen helpommin kuin muualtakaan. Kaikki ystäväni kuitenkin sanovat, että Suomi on paras maa, Hazam sanoi. (...) Me halusimme Suomeen koska meille on kerrottu, että Suomi on paras paikka.

Suomesta puhuminen hallitsee juttua. Suomea verrataan ja peilataan Ruotsiin, ja tämä tapahtuu myös toimittajan omalla suulla.

Suomen ja Ruotsin vapaa raja pohjoisessa vetää pakolaisia, koska Suomi kohtelee tulijoita hyvin. (...) Tulijat kertovat, että monetkaan eivät halua jäädä Ruotsiin, koska Suomen kerrotaan olevan parempi valtio pakolaisille.

Myös kuvateksti jatkaa samalla linjalla.

Somaliasta saapuneet Hassam Noor (vas.) ja Adam Cabdi halusivat Suomeen, koska heidän ystävänsä sanovat, että Suomessa on pakolaisen hyvä olla.

Lähes kaikissa jutuissa, joissa turvapaikanhakijoita on haastateltu, paistaa läpi neuvottelun kehys. Kommenteille Suomesta jyvitetään paljon tilaa, vaikka hallitseva näkökulma se ei jutuissa olekaan.

- Suomessa on mukavaa ja turvallista. Irakissa ei ole ollut turvallista kymmeneen vuoteen (...), poliisina Irakissa työskennellyt mies sanoo (IS 27.8). Irakista paennut Salwan, 25, on viettänyt edellisyön teltassa. Hän istuu vuoteen laidalla ja on tyytyväisen oloinen. - Tämä on okei, ei ongelmia. Olen nukkunut kadullakin, hän sanoo. (...) Salwan kertoo tulleen Suomeen, koska arvelee Suomen olevan hyvä ja turvallinen maa. - Turvallisuus on ykkösasia. Haluaisin myös opiskella, mutta suomen kieli vaikuttaa vaikealta (IS 3.9). Häneltä Mohammed on kuullut, että Suomi ottaa avosylin vastaan turvapaikanhakijat. - Teillä ihminen saa säilyttää arvokkuutensa. Täällä ei myöskään ole väkivaltaa (IS 7.9).

- Olemme olleet täällä kuukauden. Ihmiset ovat ystävällisiä. Ongelmia ei ole ollut, kertoo Farhan Ahmed Ayub, 24. (...) - Te olette pieni kansa, mutta vahva. Näistä syistä päätin jäädä Suomeen. Ei ollut vaikea päättää, Hamza Hatika sanoo (IS 8.9). - Veljeni ja siskoni ovat asuneet täällä kuusi vuotta, ja he ovat kertoneet, että Suomessa kaikki toimii hyvin. Minulle on tärkeää, että lapseni saavat hyvän koulutuksen, ja että terveydenhoito on hyvää, Hasan miettii (IS 10.9).

Neuvottelun kehyksen toinen ulottuvuus on se, että Suomen pakolaispoliittista linjaa verrataan (edellä mainitun Ruotsin lisäksi) jatkuvasti Euroopan muihin maihin sekä esiin nostetuissa puheenvuoroissa että toimittajien omissa havainnoissa. Tässä on erotettavissa selkeä samaistumisen

tarve Länsi-Euroopan maihin, erityisesti Saksaan. Pakolaisasiassa nousee esiin ikivanha jakolinja Länsi- ja Itä-Euroopan maiden välillä, ja Suomi haluaa vimmatusti kuulua läntiseen leiriin. IS nostaa asiaa hanakasti esiin. Havainnollistan tätä jakolinjaa ja Suomen pyrkimyksiä muutamilla esimerkeillä.

Ranskan ulkoministeri Laurent Fabius kertoi sunnuntaina Europe 1-kanavan radiohaastattelussa pitävänsä monien Euroopan maiden asennetta pakolaiskriisiin paheksuttavana. Erityisesti hän suoriutuu Unkarin ja Serbian rajalle rakentamaa aita, joka ei ole ministerin mielestä ole EU:n arvojen mukainen. Sen sijaan Saksa ja Ranska ovat Fabiuksen mukaan reagoineet kriisiin asianmukaisesti (IS 31.8).

Paljon tätä selkeämmin jakolinjaa idän ja lännen väliin ei voi maalata. Eronteko ja se, mille puolelle Suomi haluaa kuulua, tulee esiin presidentti Sauli Niinistön syyskuun alussa pitämässä puheessa.

- Me kykenemme kyllä ottamaan vastaan kohtuudella sen, mitä sivistys-Euroopassa muutkin valtion tekevät. (...) Niinistö asettui Saksan liittokanslerin Angela Merkelin kannalle siinä asiassa, että hallitsematon muuttoliike on saatava kuriin (IS 3.9).

Niinistön puhe sivistys-Euroopasta tuo selkeästi esiin sen, että ainakin hänen käsityksensä mukaan on olemassa jokin muukin Eurooppa kuin sivistys-Eurooppa. Tällä Niinistö viittaa oletettavasti juurikin osaan Itä-Euroopan maista, jotka olivat tuohon aikaan esillä mediassa negatiivisessa valossa pakolaiskriisin hoitamisen kanssa. Yksi maista oli Unkari, jonka pääkaupunkiin Budapestiin IS lähetti oman reportterinsa ja kuvaajansa. Unkari nousee monella tapaa edustamaan koko Itä-Euroopan tapaa hoitaa pakolaiskriisi. Vielä kotitoimituksessa tehdyssä jutussa Kaaos Budapestissä: ”Haluamme vapauteen” (IS 3.9) kerrotaan Unkarin vaikeuksista pakolaisten kanssa. Jutussa nostetaan esiin se, että Unkari ei päästä ilman matkustusdokumentteja saapuvia pakolaisia jatkamaan matkaa, mistä seuraa kaaosmainen tilanne. Vertailu Saksaan jatkuu.

Budapestistä on tullut eräänlainen symboli EU:n sekaville käytännöille maahantulovyöryn vastaanotossa. (...) Useimmilla ei ole matkustusdokumentteja, joten heidät luokitellaan Unkarissa laittomiksi siirtolaisiksi. Saksa on ilmoittanut valmiutensa ottaa vastaan syyrialaisia,

vaikka heillä ei olisi henkilöpapereita. (...) Saksa haluisi muiden EU-maiden kantavan suuremman osan taakasta, mutta asiasta ollaan erimielisiä.

Unkarin hallituksen kritisointi jatkuu paikan päällä Budapestin rautatieasemalta tehdyssä jutussa *Hädässä asemalla (IS 4.9)* sekä toimittajan omilla sanoilla että useiden haastateltavien suulla, myös unkarilaisten.

Unkarin päätös pitää paperittomat maassa herättää syystäkin paljon keskustelua. (...) - Unkarin hallitus on jättänyt heidät tänne kuolemaa, kivahtaa yksi vapaaehtoisista nähdessään kameramme ja mikrofonimme. - Nämä ihmiset eivät ruokaa eivätkä vettä, elleivät vapaaehtoiset tänne niitä toisi. Se on kuvottavaa. (...) Hasan kuvailee Unkarin hallitusta sanalla ”ugly”, ruma. - He eivät ole auttaneet meitä mitenkään täällä. Unkarilaiset kyllä ovat, mutta ei heidän hallituksensa.

Viereen taitetussa jutussa Unkarin pääministeri Viktor Orban puolestaan kritisoi EU:ta ja Saksaa. Pääministeriä kuvaillaan ”tiukan linjan” vetäjäksi ja hänen sanotaan ”uhoavan.”

Moraalista, inhimillistä, olisi tehdä selväksi: olkaa kilttejä, älkää tulko. (...) Ongelma ei ole Euroopan ongelma, se on Saksan ongelma. Kukaan ei halua jäädä Unkariin.

Tätä taustaa vasten juttu *Näin Saksa sen tekee (IS 11.9)* luo suuren kontrastin. Hyvin ihailevaan sävyyn kirjoitettu artikkeli pursuaa esimerkkejä siitä, miten hyvin Saksa hoitaa pakolaiskriisiä. Kahdeksan palstan kuvassa pakolaislapset puhaltelevat saippuakuplia ja kuvateksti alkaa sanoilla *Willkommen, pakolaiset* eli tervetuloa pakolaiset. Saksan ylistys jatkuu myös ingressissä ja leipätekstissä.

IS seurasi Dormundissa, kuinka pakolaisten pääkohdemaata ottaa tulijat vastaan saksalaisella tehokkuudella. (...) Tunnelma asematunnelissa hätkähdyttää: kaupunkilaiset taputtavat pakolaisille ja äkkiä arabiankielinen laulu raikaa. Joku tarjoaa suklaapatukoita, toinen lapsille pehmoeluja. (...) Dortmundissa kaikki toimii erinomaisesti, vaikka pientä hektisyyttä onkin ilmassa, kun satakunta vapaaehtoista kiikuttaa ruokatarjottimia ja vaatelaatikkoja salin halki. Pakolaiset saavat peseytyä,

hoitaa lapsiaan. Ensiapuyksikkö kiertelee salissa etsimässä sairaalta vaikuttavia ihmisiä.

Ja niin edelleen. Myös Suomelle tarjotaan neuvoja saksalaisen kulttuurikeskuksen johtajan suulla.

- Suomikin tarvitsee uutta työvoimaa, jota voivat tuoda varsinkin syyrialaiset, joista monet ovat hyvin koulutettuja. Pakolaisten auttaminen on suuri mahdollisuus myös yhteiskunnalle kääntyä taas kohti humanistisempia arvoja. Auttaminen on yhteisöllinen kokemus.

Eurooppaa repivien riitojen keskellä Suomen roolia koskeva itsetutkiskelu siitä, kuuluuko se pakolaispolitiikassa idän vai lännen leiriin, tulee selkeästi esiin pääministeri Juha Sipilää käsittelevissä jutuissa *Rohkeutta ylistetään maailmalla* ja *Sipilä sai uuden alun (IS 7.9)*. Juttu käsittelee syyskuun alussa huomattavaksi uutiseksi noussutta Sipilän päätöstä lahjoittaa oma talonsa Kempeleellä väliaikaisesti turvapaikanhakijoiden majoittamiseen. Jutun näkökulma on se, että useat mediat Intiaa, Perua ja Qatarina myöten noteerasivat Suomen pääministerin kädenojennuksen pakolaisille, ja Sipilän päätös otettiin maailmalla positiivisesti vastaan.

”Suomen pääministeri on avannut ovensa pakolaisille, mikä on tähän mennessä rohkein tuenosoitus Eurooppaa saapuville, tviittaa arvostetun Huffington Post -verkkolehden Britanniassa työskentelevä toimittaja Jack Sommers.(...) ”Tämä pääministeri teki jotain sellaista pakolaisten puolesta, mitä omamme ei koskaan tekisi viitaten Britannian pääministeriin David Cameroniin. (...) - Samaan aikaan, kun EU:n johtajat yrittävät löytää yhteistä linjaa pakolaisten kasvavaan tuloon, Suomen pääministeri lupaa avata vähällä käytöllä olevan kotinsa pakolaisille ensi vuoden alusta lähtien, Daily Mail ja Yahoo! News kertoivat Reutersin uutisen verkossa.

Pelkästään eri maiden medioiden reaktioita käsittelevälle jutulle on IS:ssä annettu suuri painoarvo, sillä juttu vie lähes koko aukeaman. Se, miten muissa maissa reagoitiin Sipilän päätökseen, oletetaan siis selvästi kiinnostavan lukijoita. Juttu luo mielenkiintoisen vertailuparin sen viereen taitettuun toimittajan näkökulmakirjoitukseen. Heti kuvatekstissä vertaillaan Sipilän päätöstä toisen maan pääministerin toimintaan.

Unkarin pääministeri Viktor Orban olisi valmis harkitsemaan armeijan lähettämistä maan rajalle pysäyttämään piikkilankojen läpi tulevat pakolaiset. Juha Sipilä valitsi toisenlaisen lähestymistavan.

Sama vertailu Unkariin jatkuu voimakkaana leipätekstissä. Ensimmäisessä väliotsikossa kysytäänkin *Viktorin vai Juhan Eurooppa?*

Samana päivänä, kun Sipilä ilmoitti hyvästä teostaan, Unkarin pääministeri Viktor Orban ilmoitti halustaan lähettää maan armeijan rajalle pakolaisia torjumaan. Unkari on tietysti hankalasti kriisin ytimessä, mutta Orbanin poliittisen historian valossa tämä ei lupaa mitään hyvää. (...) Sipilän teko tuli todella oikealla hetkellä. Suomen katsottiin jo lipuvan itäisen EU:n leiriin. Itäiset EU-maat pitävät itseään köyhinä 1900-luvun koettelemuksista niille on jäänyt päälle uhrin osa, jossa ajatuskin auttaa muita tuntuu kummalliselta. Sipilä erotti Suomen ainakin eleellä tästä joukosta.

Toimittajan argumentointi tiivistää neuvottelun kehyksen, joka muissa jutuissa tulee esiin rivien välistä: Suomen maineesta ollaan huolissaan. Se halutaan nähdä länsimaisena, ”sivistys-Eurooppaan” kuuluvana ja inhimillisesti pakolaisia kohtelevana maana, joka hoitaa osansa. Ei tilannetta armeijan avulla selvittävänä ja uhriksi tekeytyvänä Itä-Euroopan ”leiriin” kuuluvana maana. Voisi sanoa, että neuvottelun kehyksessä näkyy Suomelle, pienelle maalle, hyvin leimallinen kiinnostus siihen, mitä muut meistä ajattelevat. Samastuminen länteen, eronteko itään ja innokas turvapaikanhakijoiden mielipiteiden kyseleminen rakentaa lukijoiden silmissä kuvaa kansallisvaltiosta nimeltä Suomi. Pakolaiskriisiä käytetään sen peilaamiseen, minkälaisia me olemme, mihin ryhmään kuulumme ja minkälaisia me haluamme olla.

Neuvottelun kehyksessä samaistumista lännen leiriin lisää analyysini perusteella se, että ulkomaanjutuissa haastatellut tavalliset suomalaiset saavat ikään kuin esiintyä ”järjen äänenä” ja tuoda esiin inhimillisiä ja näkökulmia pakolaisten kohteluun. Nämä haastattelun toimivat erontekoja itään ja esimerkiksi Kreikkaan. Jutussa *Suomalainen Johanna leipoo pakolaisille (IS 5.9)*, on haastateltu Budapestissä asuvaa suomalaisnaista Johanna Nurmikaria, joka auttaa pakolaisia vapaaehtoisena. Hän saa jutussa toimia kriisin eettisenä äänenä ja kritisoida Unkarin pakolaispolitiikkaa tiukoin kannanotoin.

- Aamujunassa tulleilla oli usein mukanaan paperi, jossa kerrottiin ohjeet mille pakolaisleirille pitäisi mennä. Mutta ne ohjeet olivat ainoastaan unkariksi! Harva pakolaisista puhuu edes englantia saati unkaria. (...) 11 vuotta Budapestissä asunut Nurmikari on tuohtunut siitä, että Unkarin hallitus vastaa ihmisten hätään vain lähettämällä lisää poliiseja – ei ruokaa, ei vaatteita, ei vettä, vaan poliiseja – Ja niille suomalaisille ja unkarilaisille, jotka sanovat, että ensin pitäisi pitää huoli omista, minä vastaan: menkää itseenne. Hakekaa ensin mummonne ja pappanne sieltä vanhainkodista kotiin ja alkakaa pitää hänestä huolta, ennen kuin sanotte mitään. Me elämme nyt maailmassa, jossa täytyy auttaa paitsi omaisia, myös muita apua tarvitsevia.

Samantyyllisiä ymmärtäviä kannanottoja löytyy aineistosta paljon, kuten artikkelissa ”*Tämä on avannut silmiä*” (IS 14.8). Siinä on haastateltu pakolaiskriisin keskiöön joutuneella Kosin saarella lomailevaa Kati Hurme-Leikosta, joka saa esiintyä moraalisempina kuin monet muut turistit.

Kosin keskusta on ihan täynnä (heitä) ja se on aika irvokasta. Siellä turistit kävelevät osittain heidän ylitseenkin, kun (siirtolaisilla) ei ole oikein muuta mahdollisuutta kuin olla puiston penkeillä, kaduilla ja rannoilla. (...) - Tuskinpa siellä hirveästi on sellaisia joukossa, jotka aiheuttaisivat ongelmia. Tavallisia ihmisiä. (...) Luulen, että turistit ovat osittain aika tietämättömiä tästä tilanteesta ja ehkä ihmettelevät sitä. He keskittyvät auringonottoon, syömiseen ja juomiseen ja käyvät vähän shoppailemassa. (...) Aika karulla tavalla se on tullut täällä esiin, miten eriarvoisessa asemassa ihmiset tässä ihan Euroopankin ympäristössä asuvat. Ei ole mitään oikeutusta sanoa, että lomani menisi pilalle tästä. Tämä on enemmänkin avannut silmiä siitä, missä mennään tällä hetkellä, hän kertoi.

Jutussa *Suomalaislomailijat huolissaan siirtolaisten oloista* (IS 13.8) on haastateltu puolestaan haastateltu Aurinkomatkojen viestintävastaavaa Annina Metsolaa. Hän puhuu suomalaisten suulla.

Yksi tai kaksi lomalaista on ennen matkaa halunnut vaihtaa saarta, mutta muuten ihmiset ovat lähinnä osoittaneet empatiaa heitä (siirtolaisia) kohtaan. Yksikään ei ole osoittanut närkästymistä, Metsola sanoo.

Ulkomaanjutuissa aineistossa esiintyy muidenkin maiden kansalaisia, jotka puolustavat pakolaisia. Heidän roolinsa ei kuitenkaan ole yhtä näkyvä ja heidän annetaan myös esittää siirtolaisista negatiivisia kommentteja. Omassa analyysissäni suomalaiset esiintyvät ulkomaanjutuissa ikään kuin hyveellisinä ja moraalisin kansalaisina, joka vahvistaa neuvottelun kehystä ja luo kuvaa Suomesta.

7. Tutkimuksen tulokset – kansallisvaltio kaiken lähtökohtana

Lopuksi on aika esitellä pro gradu tutkimukseni tulokset. Tutkimuskysymykseni olivat:

1. Miten Ilta-Sanomat kehystää katastrofien uhrit tapaninpäivän tsunamin, Haitin maanjäristyksen ja Euroopan pakolaiskriisin tapauksissa?
2. Miten katastrofien uhrien uutiskehykset vertautuvat toisiinsa?
3. Miten uutiset kehystävät erityisesti uhrien tunneilmaisut?

Tutkimusongelmani puolestaan kiinnittyy siihen tutkimuskirjallisuudessa esitettyyn problematisointiin, että eri lähtökohdista ja taustoista tulevat uhrit arvioidaan usein hyvin eri tavalla. Katastrofiuutisointia vaivaa etnosentrisyys ja oman kulttuuripiirin ihmisten asettaminen etuoikeutettuun asemaan verrattuna kulttuurisesti kaukaisempiin kärsijöihin. Tiivistetysti: Kaukaiset kärsijät kuvataan passiivisena ja etäisenä massana. Heistä ei kerrota paljon, he jäävät etäisiksi, eivätkä jutut synnytä empatiaa. Kaukaiset uhrit ovat avuttomia, heillä ei ole itseluottamusta ja he ovat täysin muiden armoilla. Kulttuurisesti läheisemmät uhrit eli Suomen näkökulmasta eurooppalaiset ja pohjoisamerikkalaiset saavat erilaista kohtelua uutismediassa. Heidät esitetään yksilöinä, uhreihin pystyy samaistumaan, jutut vetoavat tunteisiin ja uhrit saavat itse kertoa tarinoitaan ja tunnetilojaan.

Oma tutkimukseni sekä tukee, että rikkoo katastrofinjournalismin tutkimuskirjallisuudessa esitettyjä stereotyyppisiä arvottamisen tapoja. Tarkastelemani aineiston perusteella IS:n uutisointia katastrofien uhreista voisi kuvata melko ristiriitaiseksi. Toin teoriaosuudessa esiin domestikaation käsitteen (ks. 12-13), jolla tarkoitetaan sitä, että maantieteellisesti tai kulttuurisesti kaukainen tapahtuma esitetään kansallisesta näkökulmasta käsin. Varsin yleisen työkalun ongelmana on se, että se voi rajata käsiteltävän asian näkökulmia, olla hyvin etnosentristä vahvistaa geopoliittisia raja-aitoja. Ja juuri näin IS:n tsunamiuutisoinnissa käy. Se on läpikotaisesti domestikoitua ja kansallisen kehyksen voimakkuus murskaa alle katastrofin kokonaiskuvan ja vaihtoehtoiset käsittämistavat. Tapaninpäivän tsunami oli Suomessa pahin sotien jälkeisen ajan katastrofi ja sokki, mutta sen käsitteleminen lähes pelkästään kansallisena tragediana on hyvin ongelmallista. On

muistettava, että indonesialaisia kuoli ja katosi yli 200 000. Heidän kärsimyksensä käsitteleminen jäi täysin kansallisen kehyksen ja solidaarisuuden kehyksen jalkoihin.

Myös Rahkonen ja Ahva (2005) ovat voimakkaasti sitä mieltä, että kansallista näkökulmaa ei olisi ollut tarpeen korostaa niin paljon kuin tehtiin. He nostavat tutkimuksensa alussa esiin huolensa siitä, mitä haittavaikutuksia läheisyyden uutiskriteerillä voi olla. Heidän mukaansa on ongelma, jos länsimaisia ihmisiä kohdellaan uutisoinnissa hyvin eri tavalla kuin tapahtuma-alueen asukkaita. Se voi voimistaa kulttuurisia stereotypioita, korostaa jakoa ”meihin” ja ”niihin” ja antaa vaikutelman, jossa aasialaisten ihmisten elämä on vähemmän arvokas kuin meidän eurooppalaisten. Tämän kaltainen ihmisten eriarvoistaminen on ristiriidassa maailman oikeudenmukaisuuteen tähtäävien pyrkimysten kautta. (Rahkonen ja Ahva 2005, 10-11). Tutkijakaksikon kiperä kritiikki tsunamiuutisointia kohtaan tiivistyy erinomaisesti seuraavassa katkelmassa:

Aasian katastrofi toi pinnalle sellaisia kulttuurisia ajatusmalleja, jotka normaalisti onnistutaan pitämään piilossa. Arkipäiväisessä elämässä on suorastaan paheksuttua, jos ihmisiä kohdellaan eri tavoin heidän kansalaisuutensa tai syntyperänsä perusteella. 2000-luvun ihmisille pitäisi olla itsestäänselvyys, että kaikkien ihmisten elämä on yhtä arvokasta. Tämän periaatteen soisi näkyvän journalismissakin, myös kriisien aikana.
(Rahkonen ja Ahva 2005, 16,18.)

Rahkonen ja Ahva saavat näkemyksilleen tukea Pantin (2009) tutkimuksesta, jossa päädytään useisiin samankaltaisiin johtopäätöksiin kansallisen kehyksen hallitsevasta voimasta. Pantin mukaan paikallisten kärsimykseen ja paikallisiin tuhoihin keskityttiin merkittävän vähän verrattuna suomalaisiin uhreihin. Hänen tutkimusaineistossaan erityisesti IS painotti suomalaisen näkökulman ”äärimmäisyyksiin”, mikä johti siihen, että muut ja muiden kärsimysten muodot eivät päässeet esiin. (Pantti 2009, 91, 92, 94, 95.)

Voimakkaimmin uhrien erilainen asema IS:n uutisoinnissa tulee esiin siinä, kuka saa kertoa heidän tarinansa. Tsunamiuutisoinnissa suomalaiset saavat kertoa itse omista kauhunhetkistään ja uskomattomista selviytymistarinoistaan. Heidät päästetään jatkuvasti ääneen, ja useat jutut koostuvat paljolti suomalaisen tai suomalaisten uhrien sitaateista. Suomalaisia käsittelevät jutut ovat myös hyvin henkilöityjä ja niissä on taustoitusta. Jutuissa kerrotaan hyvin yksityiskohtaisia tietoja uhreista, jotka eivät välttämättä liity itse tsunamikokemukseen mitenkään. Tietojen tarkoitus saattaa

olla se, että lukija pystyy paremmin samastumaan tsunamista selvinneeseen tuiki tuntemattomaan ihmiseen.

Tätä on kiinnostavaa verrata Haiti- ja pakolaiskriisiuutisoinnissa siihen, millä tavalla muiden jutussa esiintyvien henkilöiden annetaan puhua uhreista ja määritellä heidät. Turvapaikanhakijoiden kohdalla tätä määrittämistä leimaa hyvin vahvasti epäilyn kehys. Tavalliset suomalaiset ja osa poliitikoista saavat langettaa uusien tulijoiden päälle kummallisen leiman, jonka todenperäisyyttä lukijan on annettujen tietojen perusteella mahdotonta arvioida. Epäilyjä esittäviä ei juuri kyseenalaisteta, heiltä ei vaadita perusteluja tai kysytä jatkokysymyksiä. Haiti-uutisoinnissa uhrit ovat myös alisteisessa asemassa, kun heidän kärsimyksensä määrittelevät ensijaisesti toimittaja ja muut länsimaalaiset. Pääkertojan ääni kuuluu vahvasti journalistille. Hän kertoo, kuvailee, kanssasuree, itsetutkiskelee ja ihmettelee. Tsunamiuutisoinnissa tämä rooli kuului sen itse kokeneille suomalaisille. Haiti-uutisoinnissa tuodaan esiin levottomuudet, kärsijöiden aggressiivisuus ja heidän valistumattomia arvauksiaan maanjäristyksen syistä, kuten järistystä Yhdysvaltojen sukellusveneen aiheuttamaksi luulleen haitilaisten tapauksessa (ks. 37). Samanlaista läpitunkevaa epätoivoa, surkuttelua ja tulevaisuuden uskon menettämistä, jota Haitista puhuttaessa esiintyi, ei ollut löydettävissä tsunami- tai pakolaiskriisiuutisoinnista.

Turvapaikanhakijoita ja haitilaisia haastatellaan aineistossa, mutta heidän tarinansa esitetään repaleisina ja kommentit jäävät melko hajanaisiksi. Hyvä esimerkki tällaisesta irrallisuudesta on juttu *Lilas pääsi turvaan (IS 26.8)*. Jutun otsikkoon ja kuvitukseen on nostettu 4-vuotias pikkutyttö, joka on päässyt turvaan Saksaan Syyriasta. Kuvassa näkyy myös muuta ihmisiä, todennäköisesti hänen perhettään. Kuitenkin vain jutun ensimmäinen kappale, kaksi lausetta, kertoo Lilasista. Koko jutun loppu kerrataan pakolaiskriisin lukuja ja sitä, että jotkut EU-maat ovat pystyttäneet aitoja pakolaisten pitämisessä rajan takana. Pikkutyttö on jutussa ikään kuin nukke tai maskotti, jolla herätetään lukija, mutta tarinasta ei olla kiinnostuttu uutisoinnissa sen enempää. Vaikka muutamia vastakkaisia esimerkkejä löytyykin, turvapaikanhakijoiden tai haitilaisten tarinat eivät analysoimissani jutuissa ikään kuin ”riitä” kannattelemaan artikkelia sellaisenaan, vaan niihin yhdistetään paljon lukuja ja muuta faktaa. Tsunamin kansallinen kehys ja solidaarisuuden kehys eroavat tässä siinä, että niiden sisällä useat jutut koostuivat usein lähes pelkästään suomalaisten ja ruotsalaisten selviytyjien sitaateista. Heidän annettiin kertoa tarinansa ja ajatuksensa huomattavasti laajemmin kuin pakolaiskriisi- tai Haiti-uutisoinnissa.

Pantin (2009) ja Raittilan (2005) mukaan tsunamiuutisoinnissa paikalliset asukkaat pääsevät kuitenkin esiin suomalaisten myötätunnon kohteena. Pantti väittää, että kansallinen näkökulma itse

asiassa toi ”etäiset toiset” hyvin lähelle lukijaa suomalaisten uhrien kertomusten kautta. (Pantti 2009, 95,102). Samaa mieltä Pantin kanssa on Raittila, jonka mukaan suomalaiskohtaloiden voimakas kuvaaminen toi paikalliset

”poikkeuksellisen läheisiksi ja madalsi jakoa ”meihin” ja ”niihin”.

Raittilan mielestä ”onnettomuus ei ehkäpä vahvistanutkaan thaimaalaisten ja indonesialaisten etnistä toiseutta, vaan toi heidät osaksi meitä”

(Raittila 2005, 21.)

Raittila tarkasteli asiaa Ylen radiouutisissa ja Helsingin Sanomissa. Edellä esitetty täsmää osittain myös IS:n tsunamiuutisointiin, mutta suomalaisten myötätuntoisissa kommentteissa esiintyneet paikalliset olivat vain pieni pintaraapaisu verrattuna kansallisen kehyksen murskaavuuteen. En siis yhdy oman aineistoni osalta Pantin ja Raittilan kommentteihin siitä, että tsunami olisi tuonut kaukaiset toiset poikkeuksellisen lähelle meitä.

Domestikaatiota esiintyi myös pakolaiskriisiuutisoinnissa, kuten jutussa *Suomalainen Johanna leipoo pakolaisille* (ks. 62), jossa kerrottiin Unkarissa pakolaisia auttavasta Johanna Nurmikarista. Domestikaatioksi voi myös tulkita sen, että pakolaisten Suomea koskevia kommentteja nostettiin jutuissa hyvin innokkaasti esiin. Turvapaikanhakijoiden kohdalla domestikaatio ei kuitenkaan ollut millään tavalla läpitunkevaa tai räikeää, eikä uutisointia hallitsevaa. Turvapaikanhakijoiden tulon merkitystä Suomelle ja Suomen taloudelle on luonteva uutisoinnin aihe. Haiti-uutisoinnissa domestikaatiota ei juuri esiintynyt, varmasti sen takia, että sille ei ollut tilaisuutta.

Selkeä ero uhrien arvottamisessa löytyy myös puhetavoista ja metaforien käytöstä. Haiti-uutisoinnista löytämässäni toiseuden kehyksessä ja turvapaikanhakijauutisointia läpäisevässä hallitsemattomuuden kehyksessä käytetään kummassakin runsaasti hyvin negatiivisia ja luonnon kaiken tuhoavaan voimaan viittaavia metaforia ja ilmaisuja. Haitilaiset ja turvapaikanhakijat virtaavat, hyökyvät, pursuavat, rettelöitsevät, nujakoivat, tulvivat ja niin edelleen.

Turvapaikanhakijat tuovat Eurooppaan kaaosta ja uhan, jonka EU:n on pystyttävä ratkaisemaan. Sekä haitilaisia että turvapaikanhakijoita kuvataan useasti valtavana ja hallitsemattomana massana.

Mielestäni edellä kuvattuja puhetapoja käytettiin Haiti- ja turvapaikanhakijauutisoinnissa jopa yllättävän paljon ja yllättävän räikeästi. Kuten esitin tutkimukseni alkupuolella (ks. 10-11) metaforilla pystytään siirtämään merkityksiä kahden maailman välillä. Sana pakolaisvyöry siirtää vyöryn hyvin uhkaavat ja negatiiviset konnotaatiot ja denotaatiot pakolaisten ominaisuuksiksi ikään

kuin huomaamatta. Näin metaforat sulautuvat osaksi arkista kielenkäyttöä, vaikka turvapaikkaa hakevilla ihmisillä ja vyöryllä, aallolla tai tulvalla ole mitään konkreettista tekemistä toisiensa kanssa. Tällainen voimakas ja jatkuvasti toistuva puhetapa asettaa haitilaiset ja turvapaikanhakijat hyvin negatiiviseen valoon IS:n katastrofiuutisoinnissa verrattuna suomalaisiin ja ruotsalaisiin, joita ei puhuteltu kertaakaan samalla tavalla tsunamiuutisoinnin aikana.

Eläin-, tavara-, ja luontometaforien käytöstä on tutkimuskirjallisuudessa lukuisia esimerkkejä. Karina Horstin tutkimuksessa Slovakian romaneita jahdattiin, heitä maahantuotiin, he rantautuivat ja romaneista puhuttiin lennätettävänä turvapaikanhakijoiden eränä (vrt. tavaraerä.) Horsti (2005, 106). Slovakian romaneita saapui Suomeen vuonna 2002. On surullista, että toimittajat eivät vajaan 15 vuoden aikana näytä valveutuneen kyseisten puhetapojen suhteen. Analyysiini ja omaan kokemukseeni nojaten, en kuitenkaan usko, että toimittajat pyrkivät negatiivia luontometaforia käyttämällä tarkoituksellisesti mustamaalaamaan kulttuurisesti kaukaisempia kärsijöitä. Kyse on vain huonosta, kiireessä tehdystä, ja laiskasta journalismista, jossa pinttyneitä ja ensimmäisenä mieleen tupsahtavia puhetapoja ei ole jaksettu kirjoittaa neutraalimmin ja vähemmän arvottavasti. Prosessi on varmasti osin tiedostamaton, ja siinä tulevat esiin stereotyyppiset kulttuuriset esittämistavat. Voisi kuitenkin uskoa, että toimittajilla riittää luovuutta käyttää ihmisistä muita ilmaisuja kuin luonnonkatastrofeihin viittaavia sanontoja, jos toimituksissa kiinnitettäisiin asiaan huomiota. Se, että uhreista puhutaan osin tahattomasti negatiivisesti, ei poista sitä, että näillä sanavalinnoilla ei olisi konkreettista vaikutusta tekstin vastaanottoon ja tätä kautta syntyviin mielikuviin.

Horstin mukaan Slovakiasta saapuneiden turvapaikanhakijoiden kohdalla korostettiin uutisoinnin alkuvaiheessa yllätyksellisyyttä. Horsti esittää kiinnostavan väitteen siitä, että tällä tavoin turvapaikanhakijoita vastaanottavien viranomaisten taakka keveni ja heihin kohdistuva paine laski. Kyse ei ollut viranomaisten kyvyistä, vaan täydellisesti yllätyksestä ja suuresta määrästä. Horsti lisää myös, että ”yllättävyydellä, kaaosmaisuuudella ja katastrofimaaisuudella voidaan vierittää mahdollinen kritiikki pois viranomaisia kohti romaneita” (*emt. 126.*) Kuten todettua, myös omassa aineistossani turvapaikanhakijoiden tulon yllättävyyttä korostettiin paljon. Viranomaiskritiikkiä esitetään vasta aivan viimeisissä jutuissa ja Horstin kuvaamaa syyn vieritystä viranomaisilta turvapaikanhakijoille voi myös tulkita löytyvän omasta aineistostani:

”Ongelma on akuutti. Asiat ovat tapahtuneet nopeasti, eikä Suomessakaan olla osattu varautua tällaiseen hallitsemattomaan vyöryyn (toimittajan tekstiä) (...) Miten me yhteiskunnassa jaamme vastuuta heistä, jotka tänne

pysyvästi jäävät. Olen huolestunut, että siitä on puhutti niin vähän, Turun kaupunginhallituksen puheenjohtajan Olli A. Manni mietti. (...)
Kotouttamistoimiin tarvitaan valtavasti volyymia. Se tulee haastamaan nykytilanteessa olevaa Suomea, Orpo myöntää.

On sanottava, että yllättävyyden korostaminen on sikäli perusteltua, että pakolaiskriisin kärjistyminen todella vaikutti yllättävän useat Euroopan maat. Pakolaiskriisi ei kuitenkaan ole uusi asia: tuhansia pakolaisia on hukkunut Välimereen jo vuosien ajan, mutta ongelmaa ei saatu ratkaisua EU-maiden kesken. Tästä näkökulmasta käsin EU:ta tai muita viranomaisia kohtaan ei esitetty aineistossani kritiikkiä.

IS:n pakolaiskriisiin liittyvässä uutisoinnissa inhimillisyyden kehys oli vahva. Siinä turvapaikanhakijoita haastateltiin, he pääsivät itse ääneen ja kertomaan omista koettelemuksistaan. Näin ei tapahtunut vuonna 1999, kun turvapaikkaa hakeneet Slovakian romanit saapuivat maahan. Karina Horsti (2005) tutki aiheen käsittelyä kahden ensimmäisen viikon ajan Helsingin Sanomissa, Kymen Sanomissa, Ylen suomen- ja ruotsinkielisissä televisio- ja ajankohtaislähetyksissä ja Hufvudstadsbladetissa. Horsti tiivistää havaintonsa seuraavasti:

Analyysi Slovakian romanien tapauksesta nosti jälleen esiin median kyvyttömyyden löytää turvapaikanhakijoille kanava tuottaa oma näkökulmansa ja äänensä julkisuuteen. Tätä johtopäätöstä tukevat myös aiemmat suomalaiset tutkimukset maahanmuuttajien julkisuudesta yleisemmin. Slovakian romanien tapauksessa turvapaikanhakijoita ei useimmiten haastateltu, tai heiltä korkeintaan pyydettiin lyhyt todistus omasta henkilökohtaisesta tilanteestaan. (...) Turvapaikanhakijoita ei tunnistettu myöskään kehystyksen ja näkökulmien muodossa. (emt. 278.)

IS:n pakolaiskriisiuutisoinnissa turvapaikanhakijat saivat äänensä kuuluviin. Tosin hajanaisesti, kuten todettua. Aineistostani löytyy kuitenkin esimerkkejä, jossa turvapaikanhakijat itse ovat jutun pääosassa ja saavat tilanteen ensi sijaisen määrittäjän roolin. Jutussa *Pitkän matkan pääteasema* (ks. 55). kaksilapsista irakilaisperhettä haastatellaan jutun alusta loppuun saakka, eikä muita haastateltavia ole. He saavat kertoa tarinansa kuukauden kestäneestä matkasta Suomeen, sen vaarallisista vaiheista ja elämästään vastaanottokeskuksessa. Vaikka turvapaikanhakijoiden haastattelut ovat useissa jutuissa repaleisia, heidän annetaan tehdä selväksi se, miksi he jättivät kotimaansa, kuinka väkivaltaisen tilanne siellä on ja kuinka vaarallinen matka heillä on takanaan.

Jutussa ”*Pelkäsin joka tunti kuolemaa*” (ks. 51) irakilaiset turvapaikanhakijat saavat kertoa joka puolella räjähdelleistä pommeista ja pelostaan siitä, että ei enää illalla palaisikaan lastensa luo. 15-vuotias nuori irakilaisnainen Yaqueen Yaseen puolestaan kertoo sairastelustaan matkan aikana, ja että hän kaatui väsymyksestä maahan. Isona hän sanoo haluavansa lääkäriksi. Vastaavanlaisia esimerkkejä on useassa jutussa. Kun Horstin aineistossa turvapaikanhakijoiden puolesta puhuivat viranomaiset (2005, 278)., saavat he IS:n pakolaiskriisiuutisoinnissa oman äänensä kuuluviin.

Esitin kappaleessa 3. (ks. 13-17), että tunteita kuten surua, myötätuntoa, empatiaa tai vihaa esittävällä journalismilla voi olla suuri merkitys siihen, minkälainen kuva uhreista muodostuu. Se voi myös voimaannuttaa uhreja poliittisesti ja saada aikaan toimintaa kuten avustuskeräyksiä kärsineiden hyväksi. Pakolaiskriisi uutisoinnin inhimillisyyden kehyksessä myötätunto ja suru ovat vahvasti läsnä. Erityisesti kuolleen Alan-pojan uutisoinnin on hyvin tunteisiin vetoavaa, osaaottavaa ja empatiaa synnyttävää. Pakolaisten tuskainen tilanne ja surkeat olot tuodaan selvästi esiin Unkarissa tehdyissä artikkeleissa. Muutamassa kommentissa pakolaiset pääsevät myös kritisoidaan Unkarin hallitusta. Uutisoinnissa on surun ja myötätunnon ohella myös ilon sävyjä. Useassa jutussa turvapaikanhakijat esiintyvät kuvissa hymyilevinä ja tyytyväisinä. Erityisen vaikuttava on jutun *Rohkeutta ylistetään maailmalla* kuvitus, jossa kaksi hymyilevää turvapaikanhakijaa tapaa aurinkoisena esiintyvän pääministeri Juha Sipilän.

Myös Haiti-uutisoinnissa on myötätuntoa, mutta se syntyy ikään kuin ylhäältä alaspäin: toimittaja säälii haitilaisia maanjäristyksen uhreja. Toimittajan sympatia, myötäeläminen ja tuska haitilaisten puolesta tuntuvat hyvin aidolta ja vilpittömältä, mutta silti se jää aineistossa vain sivujuonteeksi. Joissakin jutuissa haitilaiset esitetään aggressiivisina ja vihaisina. Vihan ilmaiseminen voi olla voimakas poliittinen viesti ja voimaannuttaa tavallisia, usein alistetussa asemassa olevia kansalaisia, valtaapitävien kritikoiksi. Näin kävin esimerkiksi Ladbroke Groven -junaonnettomuuden tapauksessa, kun tavalliset kansalaiset saivat kritisoida hallituksen ajamia yksityistämistoimia. (ks. 14). Voimaannuttavasta vihasta ei kuitenkaan ole Haiti-uutisoinnissa kyse, sillä haitilaiset eivät pääse IS:n uutisoinnissa juurikaan ilmaisemaan vihaa itse. Vihan kuvaus ei kohdistu mihinkään sellaiseen tahoon, kuten poliitikkoihin, että sillä voisi olla jotain merkitystä muutoksen kannalta. Haiti on maailman köyhimpiä maita, ja sen asukkaat ovat saaneet kokea lähihistorian aikana kammottavaa hallintoa ja diktatuureja. Haitin maanjäristyksestä ei kuitenkaan tullut omassa aineistossani sellaista tavallista ihmistä voimaannuttavaa katastrofia kuin esimerkiksi sykloni Nargisista, joka iski Burmaan vuonna 2008. Tuolloin burmalaiset saivat harvinaisen mahdollisuuden kritisoida suurin sanoin hallintoaan medialle.

Vaikka pakolaiskriisi- ja Haiti uutisoinnissa on liikuttavia ja myötätuntoisia juttuja, on tunteisiin vetoaminen maltillista verrattuna tsumiuutisointiin, jossa tunteellisuus on ylitsevuotavaista. Kansallisessa kehyksessä ja solidaarisuuden kehyksessä suomalaiset ja ruotsalaiset saavat kertoa itse omista kauhunhetkistään ja uskomattomista selviytymistarinoistaan. Heidät päästetään jatkuvasti ääneen, ja useat jutut koostuvat paljolti suomalaisen tai suomalaisten uhrien sitaateista. Jutut ovat myös hyvin henkilöityjä ja niissä on taustoitusta. Jutuissa kerrotaan hyvin yksityiskohtaisia tietoja uhreista, jotka eivät välttämättä liity itse tsunamikokemukseen mitenkään. Tietojen tarkoitus saattaa olla se, että lukija pystyy paremmin samaistumaan tsunamista selvinneeseen tuiki tuntemattomaan ihmiseen. Tästä hyvä esimerkki on esiin nostamani juttu, jossa 9-vuotiaiden tyttöjen annettiin itse omin sanoin kertoa siitä, kuinka he ovat menettäneet vanhempansa. Tällaista juttua ei voi kuitata olan kohautuksella. Lukija suorastaan pakotetaan liikuttumaan. Sensationalistisen ja hyvin vahvasti tunteisiin vetoavan uutisoinnin yhdeksi ongelmaksi on nähty myötätuntuupumus (compassion fatigue, ks. 15), jolla tarkoitetaan sitä, että yleisö väsyä ja tottuu kertomuksiin ja kuviin katastrofien uhreista. IS:n tsunamituutisoinnissa on tämän kaltaisia piirteitä.

IS:n uutisointi sekä rakentaa, että murtaa raja-aitoja meidän ja muiden välille. Suomalaisten etuoikeutettu asema tulee monilla eri tavoilla esille. Tutkimukseni tiivistyy osittain siihen tutkimuskirjallisuudessa esitettyyn havaintoon (Horsti 2005, 66)., että media yhä uudelleen tuottaa kuvaa kansallisvaltiosta eli tässä tapauksessa Suomesta. Media rakentaa kansalaisuutta, johon jotkut lasketaan kuuluvaksi samalla, kun toiset suljetaan pois. Yhteenvetona graduni tuloksista sanottakoon se, että kansallisvaltiolla on yhä globalisoituneemmassa maailmassa edelleen erittäin tärkeä rooli uutisoinnin perimmäisenä yksikkönä. Jokaisessa tutkimustapauksessani uhreja peilattiin jollain tavalla siihen, minkälainen valtio Suomi on millaisia ovat sen asukkaat. Haiti-uutisoinnissa tämä tapahtui toimittajan itsereflektion kautta, pakolaiskriisissä taas turvapaikanhakijat saivat esittää mielipiteensä Suomesta. Tsunamiuutisoinnissa oli vahvasti läsnä kansallinen, yhteinen suru ja suuri osa jutuista oli luonteeltaan terapisoivia. Kansallisen ja ruotsalaisiin kohdistuneen solidaarisuuden kehyksen ulkopuolelle jääneet jäivät uutisoinnissa selkeästi paitsioon ja katastrofin kokonaiskuva hämärtyi pahoin. Tästä näkökulmasta kappaleessa neljä esittelemäni puheet globaalista myötätunnosta ja tasa-arvoisesta humanista journalismista tuntuvat lähinnä haihattelulta. Kuitenkin samaan aikaan IS:n uutisoinnissa esiintyy vahvaa myötätuntoa muita kansalaisuuksia kohtaan ja pakolaiskriisin tapauksessa turvapaikanhakijat saivat oman äänensä kuuluviin. Se on hyvä alku vähemmän etnosentrisen uutisoinnin rakentamisessa.

8. Tutkimuksen ansiot, kritiikki ja jatkotutkimus

Kehysanalyysi oli onnistunut valinta aineistoni tutkimiseen. Löytämäni kehykset olivat selkeitä ja toin ne esiin havainnollistavin esimerkein. Pystyin vastaamaan tutkimuskysymyksiini ja sitomaan graduni aiempaan katastrofijournalismista tehtyyn tutkimukseen ja siinä esiin tuotuihin ongelmiin. Erityisesti turvapaikanhakijoita koskeva tutkimukseni oli hyvin ajankohtaista, eikä aihetta ollut aiemmin tutkittu Euroopan nykyisen pakolaiskriisin aikana. Tein kiinnostavia havaintoja turvapaikanhakijoiden hyvin ristiriitaisesta käsittelystä Ilta-Sanomissa ja peilasin uutisointia teoriakappaleessa esitettyyn tutkimusongelmaani eri uhrien epätasa-arvosta mediassa. Osa löydöistäni oli samoja kuin aiemmissa tutkimuksissa, mutta osa sellaisia, jotka olivat uhrien arvottamiseen keskittyvän tutkimuksen näkökulmasta uusia. Tunteiden ilmaisemisen tutkiminen oli mielestäni hyvä ja moderni lisä perinteisen kehysanalyysin työkalupakkiin ja vahvisti löytämiäni kehyksiä. Gradun aihe on kiinnostava ja se on selkeästi jäsennelty, kirjoitettu ja rajattu. Olen samaa mieltä Kari Koljosen kanssa (ks. 22) siitä, että iltapäivälehtien katastrofiuutisointia tutkimalla voi saada selville journalismille laajemmin yhteisiä piirteitä.

Tutkimuksestani löytyy myös kritisoitavaa. Tsunamissa, Haitissa ja Euroopan pakolaiskriisissä on paljon samaa, mutta myös eroja. Tapahtumien vertailu keskenään uhrien arvottamisen näkökulmasta ei ole täysin ongelmaton. Vertailu on tutkimuksessani lisäksi hieman polveilevaa. Tsunamin, Haitin ja pakolaiskriisin analyysi ei ole täysin tasalaatuista, sillä tuntui, että kehityin tutkimisessa graduprosessin aikana. Haiti-uutisoinnissa en pystynyt juurikaan tukeutumaan aiempaan tutkimuskirjallisuuteen, sillä aihetta on tutkittu graduni kannalta kiinnostavasta näkökulmasta erittäin vähän. Tutkimuksen tulokset -kappaleessa peilaus tutkimusongelmaan ja aikaisempaan tutkimukseen voisi olla kattavampaa ja paremmin jäsenneltyä. Puutteista huolimatta uskon, että toin selkeästi esille eri taustoista tulevien uhrien käsittelyn epätasa-arvoisuuden ja annoin lukijalle ajattelemisen aihetta.

Euroopan pakolaiskriisistä uutisointiin suomalaismediassa voimakkaasti, ja se oli pitkään valtakunnan voimakkain keskustelun aihe. On olemassa suuri tilaus aiheen mediakäsittelyä laajemmin tarkastelevalle tutkimukselle, jossa on mahdollista vertailla useiden tiedotusvälineiden

uutisointia mahdollisesti useita eri metodeja käyttäen. Tässä oma työni voi toimia ponnistuslautana ja vertailukohtana.

Kiitokset:

Haluan erityisesti kiittää katseenkestävän uutisankkurin Jaakko Loikkasen Facebookiin perustamaa tsemppiryhmää, jonka kuumotusta ja kannustusta sekoittavat viestit ajoivat minua eteenpäin heikkoina hetkinäni. Ilman ryhmäpainetta graduni tuskin olisi valmistunut keväällä 2016. Kiitokset myös Heidi Nuutiselle oikoluvusta ja täsmennysehdotuksista.

Lähteet

Artikkelit ja kirjat:

Bennett Roger, Daniel Martin (2002) Media reporting of Third World disasters: the journalist's perspective, *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, Vol. 11 Iss 1 s. 33 - 42

Franklin, Bob (1997) *Newszak and News Media*. Arnold Publishers. Euston Road, London.

McCosker, Anthony (2013) De-framing disaster: affective encounters with raw and autonomous media. *Journal of Media & Cultural Studies*, 20 Vol. 27, No. 3, s. 382–396.

Goffman, Erving (1974) *Frame analysis*. York: The Mapple press.

Herkman, Juha (2001) *Audiovisuaalinen mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino.

Horsti, Karina (2005) *Vierauden rajat*. Tampereen yliopistopaino oy – Juvenes Print.

Joye Stijn (2009) The hierarchy of global suffering: A critical discourse analysis of television news reporting on foreign natural disasters. *The journal of international communication* 15:2,2009 s. 45-61.

Koljonen Kari, Kunelius Risto (2005). On vain yhteinen suru: Onnettomuusjournalismin muutossuuntia Kuurilasta Konginkankaalle 1957-2004. Teoksessa Juho Rahkonen (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2005*. Vammala: Vammalan kirjapaino OY

Karvonen, Erkki (2014) Viestinnän tutkimuksen vaihtuvat metaforat. *Media&viestintä* 37 (2014): 2. s. 111-123.

Kim Hyo J., Cameron Glen T. (2011) Emotions Matter inCrisis: The Role of Anger and Sadness in the Publics' Response to Crisis News Framing and Corporate Crisis Response. *Communication Research* s. 1–30

Kivoja, Pasi (2007) Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa. Tampere: CityOffset oy

Kunelius, Risto (2004) Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin. Helsinki: WSOY.

Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi (2012) Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Uusittu painos [2004] Tampere: Vastapaino

Pantti Mervi, Wahl-Jorgensen Karin & Cottle Simon (2012) Disasters and the Media. New York, Washington, Bern, Frankfurt, Berlin, Brussels, Vienna, Oxford: Peter Lang.

Pantti Mervi, Wahl-Jorgensen Karin (2011) 'Not an act of God': anger and citizenship in press coverage of British man-made disasters. *Media, Culture & Society* 33(1) s. 105–122

Pantti, Mervi (2009). Wave of compassion: Nationalist Sentiments and Cosmopolitan Sensibilities in the Finnish Press Coverage of the Tsunami Disaster. Teoksessa Ullamaija Kivikuru ja Lars Nord (toim.) *After the Tsunami: Crisis communication in Finland and Sweden*. Göteborg: Livrena AB

Raittila, Pentti (1996) Uutinen Estonia. Kriisiviestintä ja journalismin etiikka koetuksella. Tampere: Tampere University Press.

Raittila Pentti (2005) Tsunami ja Estonia: Reunamerkintöjä kahden katastrofin käsittelystä suomalaisessa mediassa. Teoksessa Juho Rahkonen (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2005*. Vammala: Vammalan kirjapaino OY

Rahkonen Juho, Ahva Laura (2005). Hiipivä tuho. Teoksessa Juho Rahkonen (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2005*. Vammala: Vammalan kirjapaino OY

Saari, Heikki (2007): Isku tajuntaan. Suomen iltapäivälehdistön lyhyt historia. Helsinki: Johnny Kniga.

Tierney Kathleen, Bevc Christine, Kuligowski Erica (2006) Metaphors Matter: Disaster Myths, Media Frames, and Their Consequences in Hurricane Katrina.

Uskali, Turo (2007) Ulkomaanuutisten uusi maailma. Vastapaino Tampere 2007.

Elektroniset lähteet

Artikkelit ja kirjat

Chouliaraki, Lilie (2006) The Spectatorship of suffering

[http://www.open.ac.uk/researchprojects/iccm/files/iccm/Chouliaraki,%20Lilie%20\(2008\)%20-%20The%20Spectatorship%20of%20Suffering.pdf](http://www.open.ac.uk/researchprojects/iccm/files/iccm/Chouliaraki,%20Lilie%20(2008)%20-%20The%20Spectatorship%20of%20Suffering.pdf)

Höjer, Birgitta (2004) The discourse of global compassion: the audience and media reporting of human suffering.

http://mlab.taik.fi/~kavetiso/tsure/Global_Compassion.pdf

Karvonen, Erkki (2000) Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. Tiedotustutkimus 23(2) 78-84.

<http://www.mediaviestinta.fi/arkisto/index.php/mv/article/view/727/709>

Koljonen, Kari. (2013) Kriisi journalismissa: Kansakunnan katastrofit ja muuttuva professio. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68196/978-951-44-9187-0.pdf?sequence=1>

Kunelius, Risto (2000) Journalismi nelijalkaisena otuksena: tutkimuksen näkökulmia, ongelmia ja haasteita Julkaisussa: tiedotustutkimus 23 (2000) : 3, s. 4-27

Möra, Tuomo (2005). *Tsunami suomalaisessa mediassa*. Viestinnän tutkimuskeskus CRC Helsingin yliopisto Viestinnän laitos. Haettu 19.4.2010 osoitteesta

http://www.valt.helsinki.fi/comm/fi/tutkimus/CRC_tsunami_raportti.pdf

Rantasila, Anna (2013) Tarrautuvat tunteet: Japanin kolmoiskatastrofin affektiivinen kerronnallistaminen YLE:n tv-uutisissa.

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/94661/GRADU-1385626925.pdf?sequence=1>

The CARMA Report (2006) Western media coverage of Humanitarian Disasters.,

http://www.imaging-famine.org/images/pdfs/carma_%20report.pdf

Raportit ja lehdistötiedotteet

UN report: 6 months after (Haiti)

http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minustah/documents/6_months_after_commemoration.pdf

UN press release: Alarmed by Continuing Syria Crisis, Security Council Affirms Its Support for Special Envoy's Approach in Moving Political Solution Forward (Syyria)

<http://www.un.org/press/en/2015/sc12008.doc.htm>

Oxfam international Annual report 2007

<https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/OI-annual-report-2007-en.pdf>

Kansallinen mediatutkimus 2014/2015

<http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2015/09/Lukijamaarat-ja-kokonaisuustavoittavuudet.pdf>